શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતે

વચનામૃત એકીકરણ

વિષય પહેલો

[ભગવાનનો નિશ્ચય]

(લો. ૩ ના વચનામૃતમાં ગણાવેલા મહાત્મ્ય જ્ઞાને સહિત નિશ્ચયવાળા તથા ગ. મ. ૫૯માં ગણાવેલા નિશ્ચયની દ્રઢતાવાળા હરિભક્તોની વાર્તાઓ સહિત)

કીંમત રૂ. ૦-૮-૦

ઠાકર માણેકલાલ ભાઇશંકર

શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતે

વચનામૃત એકીકરણ

વિષય પહેલો

[ભગવાનનો નિશ્ચય]

(લો. ૩ જા વચનામૃતમાં ગણાવેલા મહાત્મ્ય જ્ઞાને સહિત નિશ્ચયવાળા તથા ગ. મ. ૫૯ માં ગણાવેલા નિશ્ચયની દ્રઢતાવાળા હરિભક્તોની વાર્તાઓ સહિત)

અનુવાદક અને પ્રકાશક
ઠાકર માણેકલાલ ભાઇશંકર મહેમદાવાદવાળા
ઉદવાડા રેલ્વે સ્ટેશન
મીસ્રી કાનજી રૂડાની ચાલમાં

સંવત ૧૯૮૧ પ્રત ૧૦૦૦

કીંમત રૂ. ૦–૮–૦

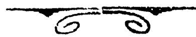
છપાવી પ્રસીદ્ધ કરનારઃ—ઠાકર માણેકલાલ ભાઈશંકર
મહેમદાવાદવાળા
ઉદવાડા રેલ્વે સ્ટેશન—મીસ્ત્રી કાનજી રૂડાની ચાલમાં

મુદ્રકઃ—બળવંતરાય રતનજી દેશાઈ
મુદ્રણસ્થાનઃ—સમાચાર પ્રી. પ્રેસ ખપાટીઆચકલા સુરત



॥ શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ॥

વચનામૃત એકીકરણ



મંગલાચરણ

શાર્દૂલવિક્રીડિત વૃત્ત

पातुं धर्ममधर्म मुत्खनयितुं श्रीभक्ति धर्मांगतो
जातायोत्तर कोशलेषु दयया सर्वेश्वरंगाय च ॥
तृप्तिं वाक्य सुधारसै र्विदधते नैजर्निजानां मुहु
स्तस्मै श्री हरये नमोस्तु सहजानंदाय सद्वर्णिने ॥ १ ॥

૧ ભગવાનનો નિશ્ચય

નિશ્ચય કોને કહીએ.

જેમ આ સંસારમાં પ્રથમ બાળકપણામાંથી મા, બાપ, વર્ણ, આશ્રમ, નાત, જાત, પશુ, મનુષ્ય, જળ, અગ્નિ, પૃથ્વી, વાયુ, આકાશ, ઇત્યાદિક જેજે પદાર્થનો નિશ્ચય થયોછે તે શાસ્ત્રે કરીને થયોછે. ને શાસ્ત્ર ન સાંભળ્યાં હોય તો લોકમાં જે શબ્દ તે શાસ્ત્રથીજ પ્રવર્ત્યાછે તેણે કરીને તેનો નિશ્ચય કર્યોછે, તેમ શાસ્ત્રે કહ્યાં જે નિષ્કામ, નિર્લોભ, નિર્માન, નિઃસ્વાદ, નિઃસ્નેહ ઇત્યાદિક સંતનાં લક્ષણ તેને સાંભળીને એવાં લક્ષણ જ્યાં દેખાય એવા જે સંત તેને ને ભગવાનને સાક્ષાત સંબંધ હોય માટે એવા સંતના વચને કરીને ભગવાનનો નિશ્ચય કરવો ને તેના વચનમાં દ્રઢ વિશ્વાસ કરવો તેને **નિશ્ચય** કહીએ.

દ્રઢ નિશ્ચયનું રૂપ

ભગવાનનું સ્વરૂપ જેવું કાલે અમે કહ્યું (ગ. મ. ૧૩ માં અક્ષરરૂપ તેજને વિષે પુરૂષોત્તમની મૂર્તિ છે તેજ આ શ્રીજી મહારાજ પ્રત્યક્ષ છે એમ કહેલું છે) તેવું યથાર્થ જાણ્યું હોય, ને તેમાં કોઈ જાતનું ઉત્થાન રહ્યું ન હોય, જેમ આ લીંબડાનું વૃક્ષ છે તે એકવાર જાણી લીધું છે પછી કોઇ રીતે મનમાં સંકલ્પ થાતો નથી જે લીંબડો હશે કે નહિ હોય, એવી રીતે ગમે તેનો સંગ થાય અને ગમે તેવાં

શાસ્ત્ર સાંભળે પણ કોઇ રીતે કરીને ભગવાનના સ્વરૂપનો જે નિશ્ચય કર્યો હોય તેમાંથી મન ડગમગે નહિ એવો જે નિરૂત્થાનપણે ભગવાનનો નિશ્ચય........ ગ. મ. ૧૪

શ્રીમદ્ ભાગવતમાં કહ્યું છે જે ।। अत्रसर्गोविसर्गश्च स्थान-पोषण मूतयः ।। मन्वंतरेशानुकथा निरोधो मुक्तिराश्रयः ।। એ શ્લોકનો એમ અર્થ છે જે વિશ્વના સર્ગ વિસર્ગાદિક જે નવ લક્ષણ તેણે કરીને જાણ્યામાં આવે એવું આશ્ચર્યરૂપ જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું સ્વરૂપ તેને વિષે જે મુમુક્ષુની અચળ મતિ થઇ, જેમ આ આંબાનું વૃક્ષ છે તે એકવાર દ્રઢ કરીને જાણ્યું પછી કામ વ્યાપે, ક્રોધ વ્યાપે, લોભ વ્યાપે, તોપણ કોઇ રીતે આંબાને વિષે ભ્રાંતિ ન થાય જે આંબાનું વૃક્ષ હશે કે નહિ હોય તેમ પ્રત્યક્ષ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના સ્વરૂપનો દ્રઢ નિશ્ચય થયો ને તેમાં કોઇ જાતનો કુતર્ક ન થાય.........

વર ૧.

ભગવાનને કાળ જેવા ન જાણે, સ્વભાવ જેવા ન જાણે, માયા જેવા ન જાણે, પુરૂષ (મહાપુરૂષ) જેવા ન જાણે, ને સર્વ થકી ભગવાનને જુદા જાણે ને એ સર્વને નિયંતા જાણે, ને સર્વના કર્તા જાણે અને એ સર્વના કર્તા થકા પણ એ નિર્લેપ છે એમ ભગવાનને જાણે, અને એવી રીતે જે પ્રત્યક્ષ ભગવાનના સ્વરૂપનો નિશ્ચય કર્યો છે તે કોઇ રીતે કરીને ડગે નહિ, તે ગમે તેવાં તરેહ તરેહનાં શાસ્ત્ર સાંભળે અને ગમે તેવા મતવાદિની વાત સાંભળે અને

ગમે તેવા પોતાના અંતઃકરણ કુતર્ક પણ કોઇ રીતે કરીને ભગવાનના સ્વરૂપમાં ડગમગાટ થાય નહિ. એવી જાતનો ભગવાનના સ્વરૂપનો નિશ્ચય હોય........ ગ. પ્ર. ૬૨.

ભગવાનનો નિશ્ચય કોના થકી થાય છે.

ગમે તેનો સંગ થાય અને ગમે તેવાં શાસ્ત્ર સાંભળે તોપણ કોઇ રીતે કરીને ભગવાનના સ્વરૂપનો જે નિશ્ચય કર્યો હોય તેમાંથી મન ડગમગે નહિ એવો જે નિરુત્થાનપણે ભગવાનનો નિશ્ચય એને અમે તદાત્મકપણું કહીએ છીએ અને એવું જે એ તદાત્મકપણું તે ભગવાનના એકાંતિક ભક્તના પ્રસંગે કરીને થાય છે પણ કેવળ સમાધીએ કરીને નથી થાતું. ગ. મ. ૧૪.

રાજારૂપે ને સાધુરૂપે ભગવાનના અવતાર ઓળખવાનાં લક્ષણ.

÷ ૧, સત્ય. ૨, શૌચ. ૩, દયા. ૪, ક્ષમા. ૫, ત્યાગ. ૬, સંતોષ. ૭, નમ્રતા. ૮, શમ. ૯. દમ. ૧૦. તપ. ૧૧. સુખાદિમાં સમતા. ૧૨, સહનતા. ૧૩. ઉદાસિનતા. ૧૪. શાસ્ત્રાભ્યાસ. ૧૫, જ્ઞાન. ૧૬, વૈરાગ્ય. ૧૭, ઐશ્વર્ય. ૧૮, શૂરતા. ૧૯ પ્રતાપ. ૨૦, બળ. ૨૧, સ્મૃતિ. ૨૨, સ્વતંત્રતા. ૨૩, કુશળતા. ૨૪, કાન્તિ. ૨૫, ધિરજ. ૨૬, કોમળતા. ૨૭. પ્રગલ્ભતા. ૨૮, વિનય. ૨૯, શીલ. ૩૦, માનસિક શક્તિ. ૩૧, જ્ઞાનેંદ્રિય શક્તિ. ૩૨, કર્મેંદ્રિય શક્તિ. ૩૩, સર્વ ભોગ. ૩૪. ગંભિરતા. ૩૫. દ્રઢતા. ૩૬, આસ્તા. ૩૭, કીર્તિ. ૩૮, માન. ૩૯, નિરભિમાન. શ્રી. ભા. સ્કં. ૧. અ. ૧૬

આ પૃથ્વીને વિષે રાજારૂપ ને સાધુરૂપ એ બે પ્રકારે ભગવાનના અવતાર થાય છે તેમાં રાજારૂપે જ્યારે પૃથ્વી ઉપર પ્રગટ થાય ત્યારે તો તે ઓગણચાલીસ ÷ લક્ષણે યુકત હોય અને જ્યારે સાધુરૂપે પૃથ્વી ઉપર પ્રગટ થાય ત્યારે તો ત્રીસ * પ્રકારને લક્ષણે યુક્ત હોય અને જે રાજારૂપે ભગવાન હોય તે તો ચોસઠ પ્રકારની કળાએ યુક્ત હોય, તથા સામ, દામ, ભેદ, દંડ એ ચાર પ્રકારના જે ઉપાય તેણે યુકત હોય તથા શ્રૃંગારાદિક જે નવ રસ તેણે યુક્ત હોય અને તે ભગવાન જ્યારે સાધુરૂપે હોય ત્યારે તેમાં એ લક્ષણ હોય નહિં અને જે રાજારૂપે ભગવાન હોય તે તો આપત્કાળ આવ્યો હોય તો મૃગયા કરીને પણ જીવે, અને ચોર હોય તેને ગરદન પણ મારે, અને ઘરમાં સ્રીયું પણ રાખે, અને સાધુરૂપે ભગવાન હોય તેતો અતિશય અહિંસાપર વર્તે,

---

* ૧, કૃપા. ૨. અદ્રોહ. ૩. ક્ષમા. ૪, સત્ય. ૫. અદ્વૈષ. ૬ સમાનતા. ૭, ઉપકાર. ૮, અકામ. ૯, જીતેંદ્રિયપણું. ૧૦, કોમળતા. ૧૧, નિર્મળતા. ૧૨, અસંગ્રહ. ૧૩, સદાચાર. ૧૪, લઘુઆહાર. ૧૫, શાન્તિ. ૧૬, સદ્વિચાર. ૧૭, ભગવદાશ્રય. ૧૮, સાવધાનતા. ૧૯, નિર્વિકારતા. ૨૦, ધૈર્ય. ૨૧, ગાંભીર્ય. ૨૨, દયા. ૨૩, ૭ ઊર્મિ. (ભુખ, તરશ, શોક, મોહ, જરા અને મૃત્યુ.) રહિતપણું. ૨૪, નિર્માનતા. ૨૫, વિવેક. ૨૬, ઉપદેશ શક્તિ. ૨૭, જ્ઞાતાપણું. ૨૮, સુહ્રદપણું. ૨૯, શ્રદ્ધા. ૩૦, ભગવત્પરાયણતા.

શ્રી. ભા. સ્કં. ૧૧. અ. ૧૧.

તે નીલાં તૃણને પણ તોડે નહિ અને કાષ્ટની તથા ચિત્રામણની સ્ત્રીનો પણ સ્પર્શ કરે નહિ માટે સાધુરૂપ જે ભગવાનની મૂર્ત્તિ ને રાજારૂપ જે ભગવાનની મૂર્ત્તિ એબેની રીતિ એક હોય નહિ. અને શ્રીમદ્ ભાગવતના પ્રથમ સ્કંધને વિષે પૃથ્વી ને ધર્મના સંવાદે કરીને રાજારૂપ જે શ્રી કૃષ્ણાદિક ભગવાનના અવતાર તેનાં ઓગણચાલીસ લક્ષણ કહ્યાં છે અને એકાદશસ્કંધને વિષે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન ને ઉદ્ધવના સંવાદે કરીને સાધુરૂપ જે દત્તાત્રય કપિલ આદિક ભગવાનના અવતાર તેનાં ત્રીસ લક્ષણ કહ્યાં છે માટે જેને પોતાનું કલ્યાણ ઇચ્છવું તેને તતે લક્ષણે કરીને તે ભગવાનને ઓળખીને તે ભગવાનને શરણે થાવું અને તેનો દ્દઢ વિશ્વાસ રાખવો ને તેની આજ્ઞામાં રહીને તેની ભક્તિ કરવી.

વ૨-૧૦

ભગવાનનો અડગ નિશ્ચય શાસ્ત્રે કરીનેજ થાય છે.

જેને ભગવાનનો નિશ્ચય થાયછે તેને શાસ્ત્રે કરીનેજ થાયછે કાં જે શાસ્ત્રમાં પરમેશ્વરનાં પણ લક્ષણ કહ્યાં હોય અને સંતનાં પણ કહ્યાં હોય માટે શાસ્ત્રે કરીને નિશ્ચય થાય તેજ અચળ રહેછે. અને શાસ્ત્ર વિના પોતાને મને કરીને જે નિશ્ચય કર્યો હોય તે નિશ્ચય ટળી જાયછે. અને વળી ધર્મની પ્રવૃત્તિનું જે કારણ તે પણ શાસ્ત્રજ છે. અને જેણે શાસ્ત્ર કોઇ દિવસ સાંભળ્યાંજ નથી એવા જે અજ્ઞાની જીવ

તેમને વિષે પણ મા, બેન, દીકરી ને સ્ત્રી તંની વિગતી રૂપ જે ધર્મની મર્યાદા તે આજ સુધી ચાલી આવેછે તેનું કારણ પણ શાસ્ત્રજ છે; કેમજે શાસ્ત્રમાંથી કોઈ કે પ્રથમ એવી વાત સાંભળી છે તે પરંપરાયે કરીને સર્વ લોકમાં પ્રવર્તી છે. અને શાસ્ત્રને વિષે તો પરમેશ્વરનું સમર્થપણું, અસમર્થપણું, કર્તાપણું, અકર્તાપણું એવી અનંત જાતની વાત છે અને શાસ્ત્રમાં તો અનંત જાતનાં ભગવાનનાં ચારત્ર છે માટે પરમેશ્વર ગમે તેવાં ચરિત્ર કરે પણ શાસ્ત્રથી બારણે હોયજ નહિ માટે જેને શાસ્ત્રના વચનનો વિશ્વાસ હોય તેનેજ ભગવાનના સ્વરૂપનો નિશ્ચય અડગ થાય છે.

સા. ૧૩

ભગવાનનું મૂળ સ્વરૂપ ને મનુષ્ય સ્વરૂપ જાણીને નિશ્ચય કરવો.

વેદ પુરાણ મહાભારત સ્મૃતિયું ઇત્યાદિક જે શાસ્ત્ર તેને વિષે ભગવાનનું સનાતન અનાદિ દિવ્ય એવું જે મૂળ રૂપ પોતાના અક્ષરધામમાં રહ્યું છે તે રહ્યું છે તે ભગવાન કેવા છે તો આ ચક્ષુ ઇંદ્રએ કરીને દીઠામાં આવે છે જે યત્કિંચિત રૂપ તે જેવા નથી અને શ્રવણે કરીને સાંભળ્યામાં આવે છે જે કોઇ શબ્દ માત્ર તે જેવો એ ભગવાનનો શબ્દ નથી અને ત્વચાએ કરીને સ્પર્શમાં આવે છે જે સ્પર્શ તે જેવો એનો સ્પર્શ નથી અને નાસિકાએ કરીને સુંઘ્યામાં આવે છે જે સુગંધ તે જેવો એનો સુગંધ નથી અને જીહ્વાએ

કરીને વર્ણન કર્યામાં આવે એવા પણ એ ભગવાન નથી અને મનના સંકલ્પમાં આવે એવા નથી તથા ચિત્તના ચિંતવનમાં આવે એવા નથી તથા બુદ્ધિના નિશ્ચયમાં આવે એવા નથી તથા અહંકારે કરીને અહંપણું ધરાય એવા નથી જે એ ભગવાનનો હું છું ને એ મારા છે એવી રીતે ઇંદ્રિયો અંતઃકરણને અગોચર એ ભગવાન રહ્યા છે.

અને એ ભગવાનનું જેવું રૂપ છે તેવું આ બ્રહ્માંડમાં બ્રહ્માદિક સ્તંભ પર્યંત કોઇનું રૂપ નથી જે જેની એને ઉપમા દેઇએ તથા એનો જેવો શબ્દ છે તેવો બીજો આ બ્રહ્માંડમાં કોઇનો શબ્દ નથી જે જેની એને ઉપમા દેઇએ. અને એ ભગવાનનો જેવો સુગંધ છે તેવો આ બ્રહ્માંડમાં કોઇનો સુગંધ નથી જે જેની એને ઉપમા દેઇએ તથા એ ભગવાનનો જેવો સ્પર્શ છે તેવો આ બ્રહ્માંડમાં કોઇનો સ્પર્શ નથી જે જેની એને ઉપમા દેઇએ તથા એ ભગવાનમાં જેવો રસ છે તેવો આ બ્રહ્માંડમાં કોઇનો રસ નથી જે જેની એને ઉપમા દેઇએ.

અને એ ભગવાનનું જેવું ધામ છે તેવું સ્થાનક આ બ્રહ્માંડમાં કોઇ નથી જે જેની એને ઉપમા દેઇએ તે સપ્તદ્વિપ અને નવ ખંડમાં જે જે સ્થાનક છે તથા મેરૂ ઉપર ઘણીક શોભાએ યુક્ત બ્રહ્માદિકનાં સ્થાનક છે તથા ઇંદ્ર, વરૂણ, કુબેર, શિવ, બ્રહ્મા એનાં જે સ્થાનક છે તથા બીજાં

પણ ઘણાંક સ્થાનક છે એ સર્વે માંહેલું એવું એકે સ્થાનક નથી જે જેની ભગવાનના ધામને ઉપમા થાય.

અને ભગવાનના ધામને વિષે રહ્યા જે ભગવાનના ભક્ત તેને જેવું સુખ છે તેવું આ બ્રહ્માંડમાં કોઈ સુખ છે નહિ જેની એને ઉપમા દેઇએ કેમ જે આ બ્રહ્માંડમાં જેટલા પુરૂષ પ્રકૃતિ થકી ઉત્પન્ન થયા જે આકાર તે સર્વે માયિક છે અને ભગવાન છે તે દિવ્ય છે અને અમાયિક છે માટે એ બેયને વિષે અતિશય વિલક્ષણપણું છે તે સારૂ એનેને એને સાદ્રશ્યપણું કેમ થાય ? જેમ મનુષ્યને કહીએ જે આ માણસ ભેંશ જેવા છે, સર્પ જેવા છે, ચરકલા જેવા છે, ગધેડા જેવા છે, કૃતરા જેવા છે, કાગડા જેવા છે, હાથી જેવા છે; એવી ઉપમા મનુષ્યને સંભવે નહિ કેમ જે મનુષ્ય થકી એ બીજા જે સર્વે તે વિજાતી છે. અને મનુષ્ય મનુષ્યમાં પણ અતિશય સાદ્રશ્યપણું નથી જેની ઉપમા એમ દેઇએ જે આ તે આ જેવાજ છે એને જો તે તે જેવાજ હોય તો તેની ઓળખાણ કેમ થાય માટે મનુષ્ય મનુષ્ય સજાતી છે તેને વિષે પણ સાદ્રશ્યપણું અત્યંત છે નહિ. જુઓને આ ભગો મુળોએ સરખા કહેવાય છે પણ ઝાઝા દિવસ ભેગા રહીએ તો ઓળખાઇ જાય જે આ ભગો છે ને આ મુળો છે માટે જો વિલક્ષણતા ન હોય તો ઓળખાય કેમ ? માટે મનુષ્ય મનુષ્યમાં પણ અતિ સાદ્રશ્યપણું નથી તો માયિક અમાયિકને વિષે સાદ્રશ્યપણું કેમ આવે ? જેની ઉપમા ભગવાનને દેઇએ તથા

ભગવાનના ધામને દેઇએ, કાં જે એ ભગવાન છે તે ઇંદ્રિયો અંતઃકરણને અગોચર છે એમ સર્વ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. જે એ ભગવાન જ્યારે જીવને પોતાનું દર્શન દેવાને ન ઇચ્છે ત્યારે તો આવી રીતે દિવ્ય રૂપ અગોચર થકા પોતાના અક્ષર ધામને વિષે રહ્યા છે.

અને એ ભગવાન મહારાજાધિરાજછે ને દિવ્યરૂપ એવી જે અસંખ્ય સમૃદ્ધિ તથા અસંખ્ય પાર્ષદ તેણે યુક્ત છે ને અનંત કોટી બ્રહ્માંડના પતિછે. જેમ આ લોકમાં કોઇક મોટો ચક્રવર્તિ રાજા હોય તેનું સૂર્યના ઉદય અસ્ત સુધી રાજ્ય હોય અને તેજ રાજા પોતાના તપને બળે કરીને દેવતાના જેવા ઐશ્વર્યને પામ્યો હોય. ને સ્વર્ગ, મૃત્યુ ને પાતાળ એ ત્રિલોકીના રાજ્યને કરતો હોય, જેમ અર્જુન હતા તે એને એ દેહે કરીને સ્વર્ગને વિષે ઇંદ્રાસનને ઉપર કેટલાક વર્ષ સુધી રહ્યા તથા નહુષ રાજા પણ ઇંદ્ર થયો હતો. એવો જે પ્રતાપી ચક્રવર્તિ રાજા તેને ઘેર જેટલાં ગામ છે તેની ગણતી થાય નહિ, એ તો અસંખ્યછે, તથા ગામ ગામના જે પટેલ તેની પણ ગણતી નથી અને તે ગામગામના અસંખ્ય પટેલ તેએના દરબારમાં અરજ કરવા આવતા હોય અને તે રાજાના ધન, માલ, ભોગ, સ્થાનક, સમૃદ્ધિ તે પણ ગણતીમાં આવે નહિ. તેમ એ ભગવાન અસંખ્ય કોટી જે બ્રહ્માંડરૂપ ગામ તેના રાજાધિરાજછે. અને એ બ્રહ્માંડ રૂપ જે ગામ તેના મુખ્ય પટેલ તો બ્રહ્મા, વિષ્ણુ ને શિવ છે જેમ એક ગામમાં

એક પટેલ મોટો હોય તેને તે ગામની સર્વે પ્રજા તે આવીને નમે ને આજ્ઞામાં રહે ને તે પટેલ રાજાને નમે તેમ બ્રહ્માંડ બ્રહ્માંડ પ્રત્યે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, શિવ છે તે મોટેરા છે ને બીજા જે બ્રહ્માંડમાં દેવ દૈત્ય મનુષ્ય રૂષિ પ્રજાપતિ તે એને ભજેછે ને આજ્ઞામાં રહેછે. ને એ બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવ તે ભગવાન પુરૂષોત્તમને ભજેછે ને આજ્ઞામાં વર્તેછે તે એ બ્રહ્માંડ બ્રહ્માંડના જે બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવ તે ભગવાનની પ્રાર્થના કરેછે જે હે મહારાજ કૃપા કરીને તમે અમારા બ્રહ્માંડમાં પધારો જેમ કોઇ ગામનો પટેલ હોય તે ચક્રવર્તિ રાજા આગળ જઈને પ્રાર્થના કરે જે હે મહારાજ હું ગરીબ છું ને તમે મારે ઘેર પધારો, હુંથી જેવી તમારી ચાકરી બની આવશે તેવી કરીશ તેમ બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવ તે એ ભગવાનની પ્રાર્થના કરેછે જે હે મહારાજ તમે અમને દયા કરીને દર્શન દ્યો ને અમારા બ્રહ્માંડમાં પધારો ત્યારે એ જે ભગવાન તે બ્રહ્માંડમાં દેહનું ધારણ કરેછે.

ભગવાન જ્યાં જેવું કાર્ય ત્યાં તેવા દેહનું ધારણ કરેછે ને તેવી રીતેજ વર્તેછે. જો દેવમાં દેહ ધારણ કરેછે તો દેવના જેવીજ ચેષ્ટા કહે છે તથા પશુના દેહનું ધારણ કહે છે. ત્યારે તે પશુની પેઠેજ વર્તેછે જેમ વરાહરૂપ ભગવાને ધાર્યું ત્યારે સુંઘીને પૃથ્વીને ખોળી કાઢી તથા હયગ્રીવ રૂપે થયા ત્યારે ઘોડાની પેઠે કુંફાડા મારવા માંડયા તથા મચ્છ કચ્છાદિક જળ જંતુનો દેહ ધારણ કર્યો ત્યારે જળમાંજ

ફર્યા પણ પૃથ્વીમાં ન ફર્યા તથા નૃસિંહરૂપે થયા ત્યારે સિંહની પેઠેજ વર્ત્યા પણ મનુષ્યના જેવી ચેષ્ટા ન કરી. અને એ ભગવાન મનુષ્યના દેહને ધારણ કરેછે ત્યારે મનુષ્યના જેવીજ ક્રિયા કરેછે તે જ્યારે સતયુગ હોય ત્યારે મનુષ્યને લાખવર્ષની આવરદા હોય ત્યારે એ ભગવાન પણ લાખ વર્ષજ દેહ રાખે અને તે સતયુગનાં માણસ મનોવાંછિત ભોગને ભોગવે ત્યારે ભગવાન પણ તેમજ ભોગને ભોગવે પણ અધિકપણે ન વર્તે અને ત્રેતાયુગમાં દેહ ધારણ કરે ત્યારે માણસને દશહજાર વર્ષની આવરદા હોય ત્યારે ભગવાન પણ તેટલા વર્ષ દેહ રાખે ને દ્વાપરયુગમાં હજાર વર્ષની આવરદા હોય ને દશહજાર હાથીનું બળ માણસમાં હોય છે ત્યારે ભગવાનનું પણ એટલું બળ ને એટલીઆવરદા હોય છે. અને કલિમાં દેહ ધારણ કરે ત્યારે કલિ પ્રમાણે આયુષ્ય ને બળ તેનું ભગવાન ધારણ કરે છે. અને જેમ બાળક ગર્ભમાં આવે ને તે ગર્ભ વૃદ્ધિને પામે પછી જન્મે છે ને બાળ યૌવન વૃદ્ધ અવસ્થા થાય છે ને મૃત્યુને પામે છે તેમજ ભગવાન પણ એવીજ મનુષ્યની ચેષ્ટા કરે છે અને જેમ મનુષ્યમાં કામ, ક્રોધ, લોભ, સ્વાદ માન, સ્નેહ, મદ, મત્સર, ઇર્ષ્યા, દ્વેષ, રાગ, મોહ, સુખ, દુ:ખ, ભય, નિર્ભય, શૂરતા. કાયરતા, ભુખ, તરસ, આશા, તૃષ્ણા, નિંદ્રા, પક્ષપાત, પારકું, પોતાનું, ત્યાગ વૈરાગ્ય, ઇત્યાદિક સ્વભાવ છે તેમ તેવાજ એ સર્વે સ્વભાવ

મનુષ્ય દેહને ભગવાન* ધારે ત્યારે તેમાં જણાય છે. તે એ મનુષ્ય સ્વરૂપ પણ ભગવાનનું સર્વ શાસ્ત્રમાં વર્ણન કર્યું છે. અને મૂળ જે દિવ્ય રૂપ છે તેનું પણ વર્ણન કર્યું છે તે એ બેય રૂપનું યથાર્થ શ્રવણ મનન કરીને દ્રઢ નિશ્ચય કરવો.

પં ૪

મનુષ્ય દેહમાં ભગવાનપણાનો નિશ્ચય કયારે થાય છે.

એજ દિવ્યરૂપ ભગવાન મનુષ્યના દેહનું ધારણ કરે છે. ત્યારે મનુષ્યના જેવા સ્વભાવે યુક્ત વર્તતા હોય પણ જે બુદ્ધિવાન હોય તેને એમ જણાય ખરૂં જે એમાં કામ છે તે બીજા મનુષ્ય જેવો નથી તથા ક્રોધ, લોભ, સ્વાદ માન, ઈત્યાદિક મનુષ્યના સ્વભાવ તે એ ભગવાનમાં છે. પણ બીજા માણસ જેવા તો નથી એમ કાંઇક દિવ્ય ભાવ છે તે બુદ્ધિવાનના જાણ્યામાં આવે છે તેણે કરીને ભગવાનપણાનો નિશ્ચય કરે છે જેમ શંકરાચાર્યે શ્રૃંગાર રસની વાર્તા જાણ્યાને અર્થે રાજાના દેહમાં પ્રવેશ કર્યો હતો ત્યારે તે રાજાના જેવાજ સર્વે શ્રૃંગાદિક ભાવ ને દેહની ચેષ્ટા તે હતી પણ રાજાની રાણી બુદ્ધિવાળી હતી તેણે એમ જાણ્યું જે મારા ધણીમાં આવો ચમત્કાર નહોતો માટે આ દેહને વિષે કોઇક બીજે જીવે પ્રવેશ કર્યો છે તેમ મનુષ્યરૂપ એવા જે તે ભગવાન તેને વિષે દિવ્ય ભાવ જણાય છે તેણે કરીને ભગવાનપણાનો નિશ્ચય થાય છે. ત્યારે તમે કહેશો જે કાંઇક દિવ્ય ભાવ જાણ્યામાં આવ્યો તેણે કરીને મનુષ્યને ભગવાનપણાનો

નિશ્ચય થયો ત્યારે ઘણો દિવ્યભાવ જણાવે તો તો બહુ માણસને નિશ્ચય થાય તો એનું તો એમ છે જે આ સૂર્ય છે તેને સર્વ શાસ્ત્રમાં કહ્યા છે જે એ નારાયણ છે ત એ સૂર્ય સર્વે મનુષ્યને દ્રષ્ટિગોચર પણ છે ને નિત્યે એનું દર્શન મનુષ્ય માત્ર કરે છે તોપણ એને દર્શને કરીને મનુષ્યને પોતાના કલ્યાણનો નિશ્ચય નથી થાતો જે મારૂં કલ્યાણ થયું અને મનુષ્યપણે રહ્યા જે રામકૃષ્ણાદિક અવતાર તથા નારદ શુકાદિક સંત તેનાં દર્શન કરીને મનુષ્યને એમ નિશ્ચય થાય છે જે મારૂં કલ્યાણ નિશ્ચય થયું ને હું કૃતાર્થ થયો છું ને તે ભગવાનને સંત તેમાં તો કાંઇ પ્રકાશ છે નહિ દીવો કરીએ ત્યારે તેનાં દર્શન થાય છે તોપણ એવો કલ્યાણનો નિશ્ચય થાય છે. તથા અગ્નિ છે તે પણ સાક્ષાત ભગવાન છે કાં જે ભગવાને કહ્યું છે अहं वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां देहमाश्रितः प्राणापान समायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्विधं॥ એવો જે અગ્નિ તેનાં પણ સર્વને દર્શન છે પણ મનુષ્યને કલ્યાણનો નિશ્ચય થતો નથી. અને ભગવાનને ને સંતને દર્શને કરીને થાય છે તેનું શું કારણ છે જે મનુષ્યને ને સૂર્ય અગ્નિને વિજાતીપણું છે માટે એને દર્શને કરીને કલ્યાણનો નિશ્ચય નથી થાતો કાં જે એ અગ્નિનો સ્પર્શ કરે તો બળી મરે. પં. ૪.

ભગવાનને મનુષ્ય જેવા થવાનું કારણ,

સૂર્ય છે તેને કૂંતાજીએ દુર્વાસાના આપેલ મંત્રે કરીને તેડયા ત્યારે તે સૂર્ય કૂંતાજી પાસે આવ્યા તે મનુષ્યરૂપે જેવાં

કુંતાજી હતાં તેવાજ.સૂર્ય થઇને આવ્યા ત્યારે તેના અંગ સંગનું સુખ આવ્યું ને કર્ણરૂપ ગર્ભ રહ્યો. પણ જેવા સૂર્ય પ્રકાશવાન છે તેવા પ્રકાશ સોતા આવ્યા હોત તો કુંતાજી બળી મરત ને સ્પર્શનું સુખ પણ ન આવત તથા સત્રાજીત યાદવ પાસે સૂર્ય આવતા તે પણ માણસ જેવા થઇને આવતા અને જ્યારે એ સૂર્ય કુંતાજીને સત્રાજીત પાસે આવ્યા ત્યારે શું આકાશમાં નહોતા ? આકાશમાં પણ હતા. ને બીજે રૂપે એના એજ સૂર્ય કુંતાજી ને સત્રાજીત પાસે આવ્યા અને જેવો સૂર્યનો પ્રકાશ છે તે સર્વ એમાં છે ખરો પણ તેનો સંકોચ કરીને માણસ જેવા થઇને આવ્યા છે તેમ એ જે ભગવાન છે તે પોતે પોતાના દિવ્ય ભાવ સોતાજ જીવને જો દર્શન આપે તો મનુષ્યને ઠીક ન પડે ને એમ જાણે જે આતે શું ભૂત હશે ? કે શું હશે ? માટે એ ભગવાન પોતાના ઐશ્વર્યનો સંકોચ કરીને મનુષ્ય જેવાજ થઇને દર્શન આપે છે ને પોતે પોતાના ધામમાં પણ વિરાજમાન છે ત્યારે તે મનુષ્યને દર્શનમાં સ્પર્શમાં તથા નવ પ્રકારની ભકિત કર્યામાં આવે છે અને જો ભગવાન મનુષ્ય જેવા ન થાય ને દિવ્ય ભાવે વર્તે તો મનુષ્યને પોતામાં હેત થાય નહિ ને સુવાણુ ન પડે શામાટે તો મનુષ્ય મનુષ્યને વિષે હેત થાય છે ને સુવાણુ થાય છે પણ પશુને ને મનુષ્યને હેત સુવાણુ થાતી નથી અને પશુ પશુને પરસ્પર હેત ને સુવાણુ થાય છે કેમ જે સજાતિ સજાતિમાં

હેત થાય પણ વિજાતિમાં થાય નહિ તેમ ભગવાન પોતાના દિવ્ય ભાવનો સંકોચ કરીને પોતાના ભકતને પોતામાં હેત થાય તે સારૂ માણસ જેવાજ ભગવાન થાય છે પણ દિવ્ય ભાવ જણાવતા નથી. ને દિવ્યભાવ જણાવે તો વિજાતીપણું થાય માટે ભકતને પોતામાં હેતને સુવાણુ થાય નહિ તે સારૂ મનુષ્યરૂપે એ ભગવાન થાય છે ત્યારે પોતાનો દિવ્ય ભાવ છે તેને છુપાવી નાખવા તે ઉપરજ પોતાની દ્રષ્ટિ રહે છે અને છુપાવતે છુપાવતે કદાચિત્ પોતે કોઇ કારજમાં ઉતાવળા થઇ જાય છે ત્યારે દિવ્ય ભાવ જણાઈ આવે છે ને કયારેક પોતે પોતાની ઇચ્છાએ કરીને પણ પોતાના કોઇ ભકતને જણાવે છે જેમ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન ભીષ્મને મારવાને ઉતાવળા થયા ત્યારે મનુષ્યભાવ ભુલી ગયા ને પોતામાં દિવ્યભાવ આવ્યો તેણે કરીને પોતાના ભારને પૃથ્વી સહન કરવા સમર્થ ન થઈ તથા અર્જુનને દિવ્યભાવ દેખાડયો તે પોતાની ઇચ્છાએ દેખાડયો પણ તે દિવ્યભાવે કરીને અર્જુનને સુખ ન થયું ને બહુ વ્યાકુલ થઇ ગયા પછી શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને પોતાનું મનુષ્યપણે દર્શન અર્જુનને આપ્યું ત્યારે અર્જુનને સુખ થયું ત્યારે કહ્યું જે ॥ दृष्ट्वेदं मानुषं रुपं तव सौम्यं जनार्दन॥ इदानिमस्मि संवृत्तः सचेताः प्रकृतिं गतः॥ માટે મનુષ્યપણે કરીને ભગવાન વર્તે તોજ જીવને અનુકૂલ પડે, નહિ તો ન પડે તે સારૂ એ ભગવાન મનુષ્યપણે વર્તે છે ત્યારે જે આવી રીતે નથી સમજતો તેને મનુષ્યભાવ

દેખીને અમજી પડે છે. અને જો એ ભગવાન દિવ્ય ભાવેજ વર્તે તો મન વાણીને અગોચર હોય તે જીવના જાણ્યામાં આવે નહિ. પં. ૪

અતિ સામર્થ્ય ને અતિ પ્રકાશે યુક્ત ને અતિ મોટા જે ભગવાન તે પોતાનું જે આવું ઐશ્વર્ય ને તેજ તેને પોતામાં સમાવીને જીવના કલ્યાણને અર્થે મનુષ્ય જેવા થાય છે ને મનુષ્ય દર્શન કરી શકે તથા સેવા અર્ચનાદિક કરી શકે એવું રૂપ ધારણ કરે છે જેમ કિડીના પગમાં ઝીણો કાંટો વાગ્યો હોય તેને બરછી તથા નરેણીએ કરીને કાઢે તો નિસરે નહિ તે તો અતિશય ઝીણું લોઢું હોય તેણે કરીને નિસરે તેમ ભગવાન પણ પોતાની મોટાઇને પોતામાં સમાવીને અતિશય અલ્પ રૂપનું ધારણ કરેછે જેમ અગ્નિ પોતાનો પ્રકાશ ને જ્વાલા તેને સમાવીને મનુષ્ય જેવો થાય તેમ ભગવાન પણ પોતાની સામર્થી છુપાવીને જીવના કલ્યાણને અર્થે મનુષ્યની પેઠે વર્તે છે અને જે મૂર્ખ હોય તે તો એમ જાણે જે ભગવાન કાંઈ સામર્થી કેમ પ્રગટ કરતા નથી પણ ભગવાનતો મૂળગી જીવના કલ્યાણને અર્થે પોતાની સામર્થી ઢાંકીને વર્તેછે અને જો પોતાની મોટપ પ્રગટ કરે તો બ્રહ્માંડ પણ નજરમાં ન આવે તો જીવની શી ગણના.

ગ-પ્ર. ૬૩

ભગવાન તો જેમ ક્ષરના આત્મા છે તેમજ પ્રકૃતિ પુરૂષ થકી પર જે અક્ષર બ્રહ્મ તેના પણ આત્મા છે

ને ક્ષર અક્ષર બેયને પોતાની શક્તિએ કરીને ધરી
ા છે. અને પોતે તો ક્ષર અક્ષરથી ન્યારા છે અને
ગવાનની મોટાઇ તો એવી છે જે જેના એક એક
મના છિદ્રને વિષે અનંત કોટી બ્રહ્માંડ પરમાણુંની પેઠે
ાં છે એવા જે મોટા ભગવાન તે જીવના કલ્યાણને વાસ્તે
નુષ્ય જેવડાજ થાય છે ત્યારે જીવને સેવા કર્યાનો જોગ
ાવે છે અને જો ભગવાન જેવડા છે તેવડાને તેવડા રહે તો
હ્માદિક જે બ્રહ્માંડના અધિપતિ દેવ તેને પણ દર્શન કર્યાનુ
સેવા કર્યાનું સામર્થ્ય રહે નહિ તો મનુષ્યને તો રહેજ
ાંથી અને જેમ વડવાનલ અગ્નિ છે તે સમુદ્રના જળને
ષે રહ્યો છે ને સમુદ્રના જળને પીએ છે ને સમુદ્રનો
ાલાવ્યો ઓલાતો નથી એવો મોટો છે તે અગ્નિ જ્યારે
ાપણે ઘરમાં દિવો જોઇતો હોય ત્યારે આવીને આપણા
રમાં બેસે તો આપણને દિવા જેવું સુખ થાય નહિ અને
ળીને સર્વે ભસ્મ થઇ જાઇએ. અને તેજ અગ્નિ દિવારૂપે
ાય તો અજવાળું કરે ને આનંદ થાય અને તે દિવો છે
ા તેનો તેજ અગ્નિ પણ ફુંકીએ તથા હાથે કરીને ઓલા-
ીએ તો ઓલાઈ જાય એવો અસમર્થ છે તોપણ તે થકીજ
ાપણને સુખ થાય પણ વડવાનલ અગ્નિથી સુખ ન થાય
ેમજ ભગવાન મનુષ્ય જેવા અસમર્થ જણાતા હોય પણ
અનેક જીવનું કલ્યાણ એ થકીજ થાય પણ જેના એક એક
ોમમાં અનંતકોટી બ્રહ્માંડ રહ્યાં છે એવી મૂર્તિનું તો જીવ

દર્શન કરવા પણ સમર્થ થાય નહિ માટે એવે રૂપે કરીને કલ્યાણ ન થાય. ગ–પ્ર. ૭૨

ભગવાનના અવતારની મૂર્તિયું દિવ્ય અને ઐશ્વર્ય શક્તિએ યુક્ત હોય છે.

ભગવાને વરાહનો દેહ ધાર્યો તે ભુંડનું રૂપ તે અતિ કુરૂપ કહેવાય તથા મચ્છાવતાર ધાર્યો ત્યારે માછલા જેવુંજ રૂપ હતું તથા કચ્છાવતાર ધાર્યો ત્યારે બીજા કાચબા જેવુંજ રૂપ હતું તથા નૃસિંહાવતાર ધાર્યો ત્યારે વાઘના જેવું ભયાનક રૂપ હતું તથા વામનાવતાર ધાર્યો ત્યારે તે વામનરૂપના હાથ પગ ટુંકાને કેડ ધીંગી ને શરિર ધીંગુ એવા ટુંકડા હતા તથા વ્યાસાવતાર ધાર્યો ત્યારે તે વ્યાસ કાળા હતા ને શરિરમાં મુવાળા ઘણા હતા ને શરીર ગંધાતુ હતુ ઇત્યાદિક જે ભગવાને આકૃતિયું ધારણ કરી હતી ત્યારે તેને તે કાળે જેજે મળ્યા તેમણે તેવા તેવા રૂપનું ધ્યાન કર્યું છે અને તે ધ્યાને કરીને તે તે ભગવાનના રૂપને પામ્યા છે તેમાં જે વરાહને મળ્યા તે શું ધામને વિષે ભગવાનને વરાહરૂપજ દેખે છે અને મચ્છજીને મળ્યા તે શું ધામને વિષે મછરૂપજ દેખે છે અને કૂર્મને મળ્યા તે શું ધામને વિષે કૂર્મ રૂપજ દેખે છે અને નૃસિંહને મળ્યા તે શું ધામને વિષે નૃસિંહરૂપજ દેખે છે અને હયગ્રિવને મળ્યા તે શું ધામને વિષે ઘોડારૂપજ દેખે છે. અને જેણે વરાહને પતિ ભાવે ભજ્યા તે શું ભુંડણુ થઇ ને સખા ભાવે

ભજ્યા તે શું ભુંડ થયો અને મચ્છને પતિભાવે ભજ્યા તે શું માછલી થઈ ને સખાભાવે ભજ્યા તે શું માછલો થયો ને કૂર્મને પતિ ભાવે ભજ્યા તે શું કાચબી થઈને સખા ભાવે ભજ્યા તે શું કાચબો થયો અને નૃસિંહને પતિભાવે ભજ્યા તે શું સિંહણુ થઈને સખાભાવે ભજ્યા તે શું સિંહ થયા ને હયગ્રિવને પતિ ભાવે ભજ્યા તે શું ઘોડી થઈ ને સખા ભાવે ભજ્યા તે શું ઘોડા થયા માટે જો ભગવાનનું મૂળ રૂપ વરાહાદિક જેવુંજ હોય તો તો તે તે અવતારના ભક્તુંને તેના ધ્યાને કરીને તદાકારપણું થાય ત્યારે તો કહ્યું તેમજ થયું જોઇએ પણ એ વાત એમ નથી. ત્યારે તમે કહેશો જે તે ભગવાનનું કેવું રૂપ છે તો કહીએ છીએ જે ભગવાન તો સચ્ચિદાનંદ રૂપ છે ને તેજોમય મૂર્તિ છે અને જેના એક એક રોમને વિષે કોટી કોટી સૂર્ય જેવો પ્રકાશ છે ને કોટી કામદેવને પણ લજ્જા પમાડે એવા તે ભગવાન રૂપાળા છે અને અનંતકોટી બ્રહ્માંડના પતિ છે રાજાધિરાજ છે સર્વના નિયંતા છે સર્વના અંતર્યામિ છે અને અતિશય સુખ સ્વરૂપ છે ને જેના સુખની આગળ અનંત રૂપવાન સ્રીયુંને જોયાનું જે સુખ તે તુચ્છ થઇ જાય છે એવું ભગવાનનું સ્વરૂપ છે તે સ્વરૂપ સદા દ્વિભુજજ છે ને પોતાની ઇચ્છાએ કરીને ક્યારેક ચતુર્ભુજ પણ જણાય છે અષ્ટભુજ પણ જણાય છે ને સહસ્રભુજ પણ દેખાય છે ને તેજ ભગવાન મચ્છ કચ્છ વરાહાદિક રૂપને તથા રામ

કૃષ્ણાદિક રૂપને કોઈક કાર્યને અર્થે ધારણ કરે છે પણ જે એ પોતાનું મૂળ રૂપ છે તેને તજીને એ અવતારનું ધારણ નથી કરતા તેજ ભગવાન પોતે અનંત ઐશ્વર્ય ને અનંત શક્તિ સોતાજ મચ્છ કચ્છાદિક રૂપને ધારણ કરે છે માટે ચિત્રામણમાં જ્યાં જ્યાં મચ્છ કૂર્માદિક ભગવાનના અવતારનાં ચિત્રામણ કરે છે ત્યાં ત્યાં થોડોક મચ્છ કચ્છાદિકનો આકાર કરીને પછી તે ઉપર શંખ, ચક્ર, ગદા, પદ્મ, વૈજયંતિ, માળા, પીતાંબર, વસ્ત્ર, કીરીટ, મુગટ, શ્રી વચ્છનું ચિહ્ન ઇત્યાદિક ચિન્હે સહિત ભગવાનની મૂર્તિને લખે છે તો જો ભગવાનનું રૂપ અનાદિ એવુંજ છે.

અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને પ્રથમ જન્મ સમયમાં વસુદેવ દેવકીને ચતુર્ભુજરૂપે દર્શન દીધું ને અક્રુરને ચતુર્ભજરૂપે દર્શન જળને વિષે દીધું તથા રૂક્ષ્મણીને મૂર્છા આવી ત્યારે પણ ચતુર્ભુજ રૂપે દર્શન દીધું અને અર્જુને પણ એમ કહ્યું જે ॥ तेनैव रूपेण चतुर्भुजेन सहस्त्रबाहो भव विश्व मूर्ते ॥ માટે અર્જુન પણ ચતુર્ભુજ રૂપ દેખતા અને જાદવાસ્થળી કરીને પીપળાની હેઠે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન બેઠા હતા તે સમયમાં ઉદ્ધવજીએ તથા મૈત્રેય રૂષીએ ભગવાનનું રૂપ ચતુર્ભુજ શંખ ચક્ર, ગદા, પદ્મ, પીતાંબર સહિત દીઠું. અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તો શ્યામ હતા ને તેનું રૂપ તો કોટી કામને લજ્જા પમાડે એવું કહ્યું છે માટે એવા મનુષ્ય જેવા જણાય છે તેને વિષેજ પૂર્વે કહ્યો એવો પ્રકાશ ને સુખ તે સર્વે

રહ્યાં છે. તે જેને ધ્યાન ધારણા સમાધિનું અંગ હોય તેને એની એ મૂર્તિ છે તેજ કોટી કોટી સૂર્યના પ્રકાશે યુક્ત દેખાય છે પણ મશાલ દિવાનું કામ પડતું નથી. અને એવો પ્રકાશ એ ભગવાનને વિષે છે ને તે નથી દેખાતો તે તો એ ભગવાનની એવી ઇચ્છા છે અને એ ભગવાન ઇચ્છે જે એવો પ્રકાશવાન હું આ ભકતને દેખાઉં તો તે પ્રકાશે યુક્ત એવી એજ મૂર્તિને દેખે છે.

ભગવાન તો પરમ દિવ્ય મૂર્તિ છે ને ભગવાનને વિષે તો એ મનુષ્ય ભાવનો લેશ નથી માટે એ ભગવાનમાંથી મનુષ્ય-ભાવને ટાળીને દેવ ભાવ લાવવો પછી બ્રહ્માદિકનો ભાવ લાવવો પછી પ્રધાન પુરૂષનો ભાવ આવે પછી પ્રકૃતિ પુરૂષનો ભાવ આવે પછી અક્ષરનો ભાવ આવે પછી અક્ષરાતીત એવા પુરૂષોત્તમ તેનો ભાવ આવે છે જેમ વ્રજના ગોપને આશ્ચ-ર્યરૂપ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનાં ચરિત્ર દેખીને પ્રથમ તો દેવભાવ આવ્યો પછી ગર્ગાચાર્યનાં વચનને સંભારીને નારાયણનો ભાવ આવ્યો પછી એમ કહ્યું જે તમે તો નારાયણ છો. માટે અમને તમારૂ ધામ દેખાડો ત્યારે અક્ષરધામ દેખાડ્યું એવી રીતે ભગવાનને વિષે જેને દિવ્યભાવ છે તેને પુરો નિશ્ચય જાણવો અને એમ કહે છે જે આને પ્રથમ ભગવા-નનો નિશ્ચય નહોતો ને હવે થયો તે શું એ પ્રથમ ભગવાનને નહોતો દેખતો ? દેખતો તો હતો પણ મનુષ્ય ભાવે સહિત દેખતો હતો ને પછી જ્યારે નિશ્ચય થયો

ત્યારે દિવ્ય ભાવે સહિત દર્શન થયું ત્યારે એને નિશ્ચય થયો જાણવો.

ભગવાનને વિષે તો મનુષ્ય ભાવ નજ પરઠવો અને ભગવાનના ભક્તને વિષે પણ મનુષ્ય ભાવ નજ પરઠવો કાં જે દેહે કરીને તો ભગવાનના ભક્તમાં કોઈક આંધળો હોય લુલો હોય કોઢીયો હોય બ્હેરો હોય વૃદ્ધ હોય કુરૂપ હોય ને તે જ્યારે દેહ મુકે છે ત્યારે શું ભગવાનના ધામમાં એવા આંધળા લુલાજ રહે છે? નથી રહેતા. એતો સર્વે મનુષ્ય પણાના ભાવ છે તેને મુકીને દિવ્યરૂપ થાય છે બ્રહ્મરૂપ થાય છે માટે હરિના ભક્તને વિષે મનુષ્ય ભાવ ન પરઠાય તો પરમેશ્વરને વિષે કેમ પરઠાય?

અને આ જે વાત છે તે સુઝે તો આજ સમજે તો એટલી સમજવી છે ને સુઝે તો સો વર્ષે કરીને સમજે તો પણ એટલી સમજવી છે. અને આ વાત સમજીને એની દ્રઢતાની ગાંઠ પડયા વિના છૂટકો નથી.

લો. ૧૮

માયાના ત્રણ ગુણનો સર્ગ જે પંચભૂત ઇંદ્રિયો અંતઃકરણને દેવતા તે ભગવાનના સ્વરૂપને વિષે ત્રિકાળમાં છેજ નહિ એમ સમજે તથા ધામ જે પોતાનું સ્વરૂપ તેણે કરીને ટાળ્યું છે એ માયાના સર્ગરૂપ કપટ જેણે એવું ભગવાનનું પરમ સત્ય સ્વરૂપ છે તે આત્યંતિક પ્રલયને અંતે અક્ષરધામને વિષે જેવું ભગવાનું સ્વરૂપ અનંત ઐશ્વર્ય

તેજે યુક્ત છે તેવું ને તેવુંજ પ્રત્યક્ષ મનુષ્યરૂપ ભગવાનને વિષે જાણવું તેણે તત્વે કરીને ભગવાનને જાણ્યા કહેવાય.

પં. ૭

ભગવાનના પ્રગટ મનુષ્ય સ્વરૂપનો મહિમા (ઐશ્વર્ય)

ભગવાન તો ગોલોક વૈકુંઠ શ્વેતદ્વિપ બ્રહ્મમહોલ તેના પતિ છે. અને મનુષ્ય જેવા જણાય છે તે તો ભક્તના સુખને અર્થે જણાય છે પણ એની મૂર્તિ છે તે ગોલોકાદિક જે પોતાનાં ધામ તેને વિષે એક એક નખમાં કોટિ કોટિ સૂર્યના પ્રકાશે યુક્ત જણાય છે ને મૃત્યલોકને વિષે તો એ ભગવાનની મનુષ્ય સેવા કરે છે ને દીવો કરે ત્યારે એને આગળ પ્રકાશ થાય છે પણ એ તો સૂર્ય ચંદ્રાદિક સર્વને પ્રકાશના દાતા છે ને ગોલોકાદિક જે ધામ છે તેને વિષે તો રાધિકા લક્ષ્મી આદિક જે પોતાના ભક્ત છે તેમણે નિરંતર સેવ્યા એવા એ ભગવાન છે. અને જ્યારે બ્રહ્માંડના પ્રલય થઇ જાય છે. ત્યારે આ પ્રગટ ભગવાન છે તેજ એક રહે છે ને પછી સૃષ્ટી રચવાને સમે પણ પ્રકૃતિ પુરુષ દ્વાર કરીને અનંત કોટી બ્રહ્માંડને એજ ભગવાન ઉપજાવે છે.

ગ. પ્ર. ૫૬

અક્ષરાતીત એવા જે પુરૂષોત્તમ ભગવાન તેની ઈચ્છાએ કરીને અનંતકોટી બ્રહ્માંડની ઉત્પત્તિ થાય છે અને તે બ્રહ્માંડને પોતાની શકિતએ કરીને ધરી રહ્યા છે. અને તે ભગવાન વ્યતિરેક થકા સર્વમાં અન્વય પણે રહ્યા છે અને અન્વય

ચક્રાપણુ વ્યક્તિરેકછે અને તે ભગવાન જેવા પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે તેવાને તેવા અણું અણું પ્રત્યે અંતર્યામિરૂપે વિરાજમાન છે. અને તે ભગવાનના ડોલાવ્યા વિના એક તૃણ પણ ડોલવાને સમર્થ નથી. અને અનંતકોટિ બ્રહ્માંડને વિષે જે ઉત્પત્તિ સ્થિતિ પ્રલય થાય છે, અને તેને વિષે સુખદુઃખનો જીવને સંબંધ થાય છે તે સર્વે પુરૂષોત્તમ ભગવાનના હાથમાં છે જેટલું ભગવાન કરે તેટલુંજ થાય છે એવા જે ભગવાન તે જીવના કલ્યાણને અર્થે પૃથ્વી ઉપર પધારે છે ત્યારે પોતે ઘોડે ચઢીને ચાલે ત્યારે ઘોડો ભગવાનને ઉપાડી ચાલે છે પણ એ તો ઘોડાના આધાર છે અને પૃથ્વી ઉપર બેઠા હોય ત્યારે એમ જણાય જે પૃથ્વી ભગવાનને ધરી રહી છે પણ એ તો સ્થાવર જંગમ સોતી સમગ્ર પૃથ્વને ધરી રહ્યા છે. અને જ્યારે રાત્રી હોય ત્યારે ચંદ્રમા કે દીવો કે મશાલ તેને અજવાળે કરીને ભગવાનનું દર્શન થાય અને દિવસે સૂર્યને અજવાળે કરીને દર્શન થાય પણ એ ભગવાન તો સૂર્ય ચંદ્રમા અગ્નિ એ સર્વને પ્રકાશના દાતા છે એવી અદ્ભુત સામર્થી છે તોપણ જીવના કલ્યાણને અર્થે મનુષ્ય જેવા થઇને દર્શન આપે છે. ગ. પ્ર. ૭૮

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન બ્રાહ્મણના પુત્ર લેવા સારૂ અર્જુન સોતા રથે બેસીને ચાલ્યા તે લોકાલોક પર્વત ઓળંગીને માયાનું તમ આવ્યું તેને સુદર્શન ચક્ર કરીને કાપીને તેથી પર જે બ્રહ્મ જ્યોતિ તેને વિષે રહ્યા જે ભૂમા પુરૂષ તેની

પાસેથી બ્રાહ્મણના પુત્રને લેઇ આવ્યા ત્યારે તે રથને ઘોડા તે માયિક હતા ને સ્થૂલ ભાવે યુક્ત હતા પણ તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને જોગે કરીને અતિ સૂક્ષ્મ ને ચૈતન્યરૂપ થઇને ભગવાનના નિર્ગુણ બ્રહ્મ ધામને પામ્યા એવી રીતે જે સ્થૂલ પદાર્થને સૂક્ષ્મપણાને પમાડી દેવું એ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની મૂર્તિને વિષે નિર્ગુણપણું છે. અને એજ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેણે પોતાની માતા જે જસોદાજી તેને પોતાના મુખને વિષે અષ્ટાવરણે યુક્ત સમગ્ર બ્રહ્માંડ દેખાડયું અને વળી અર્જુનને પોતાની મૂર્તિને વિષે વિશ્વરૂપ દેખાડયું અને અર્જુન વિના જે બીજા હતા તે તો સાડાત્રણ હાથની ભગવાનની મૂર્તિને દેખતા હતા. અને જ્યારે ભગવાને વામનાવતાર ધાર્યો ત્યારે પ્રથમ તો વામનરૂપે દર્શન આપ્યું અને ત્રણ પગલાં ધરતિ બલિ પાસે શ્રીકૃષ્ણાર્પણ કરાવ્યા પછી એવું પોતાના સ્વ-રૂપને વધાર્યું જે સાત પાતાળનું તો એક પગલું કર્યું અને આકાશમાં તો પોતાનું શરીર બધેય માઇ રહ્યું અને બીજું પગલું ઉંચુ મેલ્યું તેણે સાત સ્વર્ગને વિંધીને ઈંડ કટાહ ફોડયુ એવું જે ભગવાનનું મોટું સ્વરૂપ થયું તેને બલિરાજાએ દીઠું અને બલિ વિના જે બીજા હતા તેણે તો જેવું વામનસ્વરૂપ ભગવાને ધારણ કર્યું હતું તેવું ને તેવું દીઠું એવી રીતે જે ભગવાનને વિષે અતિશય મોટાઈ થકી જે મોટાઇ દેખાય એ ભગવાનની મૂર્તિને વિષે સગુણપણું જાણવું. જેમ આકાશ છે તે શીતકાળે તથા ઉષ્ણકાળે વાદ-

લાંએ રહિત હોય અને જ્યારે વર્ષાઋતુ આવે ત્યારે અસં-ખ્ય વાંદલાંની ઘટાએ કરીને ભરાઇ જાય છે તે કાળે કરીને આકાશમાં વાદળાં ઉપજે છે ને પાછાં લીન થઇ જાય છે તેમ ભગવાન પોતાની ઇચ્છાએ કરીને પોતામાંથી નિર્ગુણને સગુણરૂપ જે ઐશ્વર્ય તેને પ્રગટ કરીને પાછું પોતાને વિષે લીન કરે છે. અને એવા જે ભગવાન તે મનુષ્ય જેવા જણાતા હોય પણ તેના મહિમાનો પાર કોઇ પામતો નથી. અને જે ભક્ત એવી રીતે ભગવાનની મુર્તિમાં નિર્ગુણ પણું ને સગુણપણું સમજે તે ભક્તને કાળ કર્મ ને માયા તે બંધન કરવાને સમર્થ થતા નથી અને તેને આઠે પહોર અંતરમાં આશ્ચર્ય રહ્યા કરે છે. કા. ૮

પરબ્રહ્મ પુરૂષોત્તમ એવા જે ભગવાન તેજ પોતે કૃપાએ કરીને જીવના કલ્યાણને અર્થે પૃથ્વીને વિષે પ્રગટ થાય છે ત્યારે જે જે તત્વનો અંગીકાર કરે છે તે સર્વે તત્ત્વ બ્રહ્મ-રૂપ છે કાં જે રામકૃષ્ણાદિક અવતારને વિષે સ્થૂલ સૂક્ષ્મ ને કારણ એ ત્રણ દેહ તથા જાગ્રત સ્વપ્નને સુષુપ્તિ એ ત્રણ અવસ્થા તે જણાય છે તથા દસ ઇંદ્રિ પંચ પ્રાણ ઇત્યાદિક સર્વે તત્ત્વ મનુષ્યની પેઠે જણાય છે પણ એ સર્વે બ્રહ્મ છે પણ માયિક નથી. ગ. પ્ર. ૭૧

જીવુંના કલ્યાણને અર્થે આ ભરતખંડમાં ભગવાન અવતાર ધરે છે તે ભગવાન જ્યારે રાજારૂપે હોય ત્યારે તો ઓગણચાલીસ લક્ષણે યુક્ત હોય તે ભગવાનની મૂર્તિ દેખવામાં

તો મનુષ્ય સરખીજ આવતી હોય પણ એ અતિશય અલૌકિક મૂર્તિ છે જેમ પૃથ્વીને વિષે સર્વે પથરા છે તેમ ચમકપાણ પણ પથરો છે પણ ચમકપાણમાં સહેજે એવો ચમત્કાર રહ્યો છે જેમ ચમકના પર્વતને સમીપે વહાણ જાય ત્યારે તેના ખીલા ચમકના પાણા સાથે તણાઇ જાય છે તેમ ભગવાનની જે મૂર્તિ રાજા રૂપે છે ને સાધુરૂપે છે તે મૂર્તિનું જ્યારે જે જીવ શ્રદ્ધાએ કરીને દર્શન કરે છે તેની ઇંદ્રિયો ભગવાન સામી તણાઈ જાય છે ત્યારે સમાધી થાય છે જેમ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું દર્શન કરીને ગોકુલવાસી સર્વને સમાધી થઈ હતી ને ભગવાને તે સમાધીમાં પોતાનું ધામ દેખાડયું હતું તેવી રીતે જે જે સમયમાં ભગવાનના અવતાર હોય તે સમયમાં ભગવાનની મૂર્તિને વિષે એવો ચમત્કાર જરૂર હોય તે જે શ્રદ્ધાએ યુક્ત ભગવાનનાં દર્શન કરે તેનાં ઇંદ્રિયું સર્વે ભગવાન સામાં તણાઈ જાય અને તત્કાલ સમાધી થાય.

વર. ૧૩

ભગવાન તો જેવા પ્રકૃતિ પુરૂષ થકી પર છે તેવાને તેવાજ પ્રકૃતિ પુરૂષમાં આવ્યા છે તો પણ પ્રતાપે યુક્ત છે અને પ્રકૃતિ પુરૂષનું કારજ જે બ્રહ્માંડ તેને વિષેઆવ્યા છે તો પણ ભગવાન તેવાનેતેવા પ્રતાપે યુક્ત છે પણ ભગવાનની મૂર્તિને વિષે કોઇ રીતે માયાનો ક્લેશ અડતો નથી જેમ અન્ય ધાતુ છે ને સોનું પણ છે તેને ભેળા કરીને પૃથ્વીમાં દાટે તો સોના વિના અન્ય ધાતુ છે તે સર્વ ઘણે કાળે કરીને ધૂળ

ભેળાં ધૂળ થઈ જાય અને સોનું હોય તેતો જેમ પૃથ્વીમાં રહે તેમ વૃદ્ધિ પામે પણ ઘટે નહિ તેમ ભગવાન અને બીજા જે બ્રહ્માદિક દેવ તથા મુનિ તે કાંઇ સરખા નથી કેમજે જ્યારે વિષયરૂપી ધૂળનો જોગ થાય ત્યારે ભગવાન વિના બીજા ગમે તેવા મોટા હોય તો પણ વિષયમાં એકરસ થઈ જાય અને ભગવાન તો મનુષ્ય જેવા જણાતા હોય તો પણ એને માયિક પદાર્થ બાધ કરવાને સમર્થ થાય નહિ અને ગમે તેવા વિષય હોય તો તેમાં કોઇ દિવસ લોપાય નહિ. એવું ભગવાનનું અલૌકિક સામર્થ્ય છે. ગ. મ. ૪

પ્રત્યક્ષ ભગવાનની જે મૂર્તિ ને બીજા જે માયિક આકાર એ બેયને વિષે તો ઘણો ફેર છે પણ જે અજ્ઞાની છે ને અતિશય મૂર્ખ છે તે તો ભગવાનને ને માયિક આકારને સરખા જાણે છે કેમજે માયિક આકારના જે જોનારા છે ને માયિક આકારના જે ચિંતવન કરનારા છે તે તો અનંત કોટિ કલ્પ સુધી નર્ક ચોરાશીને વિષે ભમે છે અને જે ભગવાનના સ્વરૂપના દર્શન કરનારા છે ને ભગવાનના સ્વરૂપના ચિંતવન કરનારા છે તે તો કાળકર્મ ને માયા એ સર્વના બંધન થકી છુટીને અભય પદને પામે છે ને ભગવાના પાર્ષદ થાય છે. ગ. મ. ૪૯

તેજ ભગવાન (પુરૂષોત્તમ ભગવાન) રામ કૃષ્ણાદિક રૂપે કરીને પોતાની ઇચ્છાએ જીવુના કલ્યાણને અર્થે જુગજુગને વિષે પ્રગટ થાય છે તે ભગવાન આ લોકને વિષે મનુષ્ય

જેવા જણાય છે તોપણ મનુષ્ય જેવા નથી ને અક્ષરધામના પાત છે તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને ગીતામાં કહ્યું છે જે ॥ **नतद्भासयते सूर्यो न शशांको न पावकः ॥ यद्गत्वा न निवर्तंते तद्धाम परमं मम ॥१॥** માટે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન મનુષ્ય જેવા જણાતા હતા તોપણ અક્ષરાતીત કૈવલ્ય મૂર્તિજ છે અને ભગવાન જે મનુષ્ય દેહ ધરે છે તે ભગવાનની મૂર્તિનું જે ધ્યાન કરે ત્યારે એ ધ્યાનના કરનારાને એ મૂર્તિ તેજોમય એવી અક્ષરધામને વિષે કૈવલ્ય સ્વરૂપે ભાસે છે ને ધ્યાનના કરનારાનો જે જીવ તે માયાને તરે છે અને પરમ પદને પામે છે. માટે ભગવાન તો મનુષ્ય દેહ ધારણ કરે છે તોપણ કૈવલ્ય રૂપેજ છે. અને તે ભગવાન જે જગ્યામાં વિરાજતા હોય તે જગ્યા પણ નિર્ગુણ છે અને તે ભગવાનનાં વસ્ત્ર-અલંકાર તથા વાહન તથા પરિચર્યાના કરનારા સેવક તથા ખાન પાનાદિક જે જે પદાર્થ ભગવાનના સંબંધને પામે છે તે સર્વ નિર્ગુણ છે. ગ. મ. ૧૩

જેટલા ત્યાગી પરમહંસ થયા તે સર્વને વિષે જડભરત શ્રેષ્ટ છે અને જેટલાં પુરાણ માત્ર તથા વેદાંતના ગ્રંથ તે સર્વને વિષે જડભરતની વાર્તા લખાણી છે એવા મોટા જે જડભરત તે પૂર્વ જન્મમાં રૂષભદેવ ભગવાનના પુત્ર હતા તે રાજ્યનો ત્યાગ કરીને વનમાં ગયા હતા તેને દયાએ કરીને પણ જો મૃગ સંગાથે પ્રીતિ થઇ તો તેનો દોષ લાગ્યો તે પોતાને મૃગનો જન્મ લેવો પડયો અને મૃગના સરખા

ચાર પગ ને ટુંકી પુંછડી ને માથે નાની સિંગડીયું એવો આકાર પોતાને પ્રાપ્ત થયો અને પરમાત્મા જે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન તેની સંગાથે વૃજની ગોપીઓએ કામ બુદ્ધિએ કરીને પ્રીતિ કરી તોપણ સર્વે ભગવાનની માયાને તરી ગઈયું ને પોતે ગુણાતીત થઇને નિર્ગુણ એવું જે ભગવાનનું અક્ષરધામ તેને પામીયું. તેનું કારણ એ છે જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પોતે સાક્ષાત પુરૂષોત્તમ ગુણાતીત દિવ્ય મૂર્તિ હતા તો તે સંગાથે ગોપીયુંએ જાણે અજાણે પ્રીતિ કરી તોપણ તે ગોપીયું ગુણાતીત થઇયું અને ભરતજીએ દયાએ કરીને મૃગલામાં પ્રીતિ કરી તો પોતે મૃગલું થયા.

ગ. પ્ર. ૪૨

ભગવાનને વિષે દોષ દેખનારાને પાપ

જે ભગવાનનું સ્વરૂપ છે તે તો માયા ને માયાના જે ગુણ તે થકી પર છે અને સર્વ વિકારે રહિત છે પણ જીવના કલ્યાણને અર્થે મનુષ્ય જેવા ભાસે છે તે ભગવાનને વિષે જે અલ્પમતિવાળા છે તે જેવા જેવા દોષ કલ્પે છે તે ભગવાનને વિષે તો એકે દોષ નથી પણ કલ્પનારાની બુદ્ધિમાંથી એ દોષ કોઇ કાળે ટળવાના નહિ તેમાં જે ભગવાનને કામી સમજે છે તે પોતે અત્યંત કામી થઇ જાય છે અને જે ભગવાનને ક્રોધી સમજે છે તે પોતે અત્યંત ક્રોધી થઇ જાય છે ને જે ભગવાનને લોભી સમજે છે તે પોતે અત્યંત લોભી થઇ જાય છે ને જે ભગવાનને ઇર્ષાવાન

સમજે છે તે પોતે અત્યંત ઈર્ષાવાન થઇ જાય છે એ આદિક જે જે દોષ ભગવાનને વિષે કલ્પે છે તે તો જેમ સૂર્ય સામી ધૂળની ફાંટ ભરીને નાંખીએ તે પોતાની આંખમાં પડે છે તેમ ભગવાનને વિષે જે જાતનો દોષ કલ્પે છે તે દોષ પોતાને દુઃખ દેછે અને પોતામાં ગમે તેવા ભુંડા સ્વભાવ હોય ને જો ભગવાનને અતિશય નિર્દોષ સમજે તો પોતે પણ અતિશય નિર્દોષ થઇ જાય છે. ગ. પ્ર. ૨૪

ભગવાન તો અનંતકોટી બ્રહ્માડને વિષે રહ્યા એવા જે જીવ ને ઇશ્વર તેને જેમ હથેળીમાં જળનું ટીપું હોય ને તેને દેખે તેમ દેખે છે અને અનંતકોટિ બ્રહ્માંડના આધાર છે ને લક્ષ્મીના પતિ છે અને અનંતકોટિ બ્રહ્માંડના કર્ત્તા હર્તા છે અને શેષ સારદા ને બ્રહ્માદિક દેવ તે પણ જેના મહિમાના પારને પામતા નથી અને નિગમ પણ જેના મહિમાને નેતિ નેતિ કહે છે માટે એવા જે પરમેશ્વર તેનાં ચરિત્રને વિષે ને તે ભગવાનની જે સમજણ તેને વિષે જે દોષ દેખે છે તેને વિમુખ ને અધર્મી જાણવો અને સર્વ મૂર્ખનો રાજા જાણવો. ગ. મ. ૫૩

ભગવાનને વિષે દેહભાવ તો યોગ માયાએ કરીને છે.

ભગવાનને વિષે જે બાળક જવાન વૃદ્ધપણું દેખાય છે તે તો એની યોગમાયાએ કરીને દેખાય છે પણ વસ્તુગત્યે તો ભગવાન જેવા છે તેવાને તેવાજ છે જેમ નટ વિદ્યાવાળો હોય તે શસ્ત્ર બાંધીને આકાશમાં ઇંદ્રના શત્રુ જે અસુરના

યોદ્ધા તે સાથે વઢવા જાય પછી કટકા થઈને હેઠો પડે ને તે પછી તે કટકાને ભેગા કરીને તે નટની સ્ત્રી બળી મરે પછી થોડીકવારે તે નટ પાછો આકાશમાંથી હથીઆર બાંધીને જેવો હતો તેવોને તેવોજ આવે ને રાજા પાસે મોજ માગે ને કહેજે મારી સ્ત્રી લાવો એવી રીતની જે નટની માયા તે પણ કળ્યામાં કોઈને આવતી નથી તો ભગવાનની યોગમાયા કળ્યામાં કેમ આવે અને જે નટની માયાને જાણતો હોય તે તો એમ જાણે જે એ નટ મર્યો પણ નથી ને બળ્યો પણ નથી જેવો છે તેવોને તેવોજ છે તેમ ભગવાનના સ્વરૂપને જે તત્ત્વે કરીને સમજતો હોય તે તો ભગવાનને અખંડ અવિનાશી જેવા છે તેવા સમજે. જેમ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને દેહ મુકયો ત્યારે એ ભગવાનની પત્નિયું જે રૂક્ષ્મણી આદિક હતીયું તે એ ભગવાનના દેહને લઈને બળી મરીયું ત્યારે અજ્ઞાની હતા તેણે તો એમ જાણ્યું જે હવે એ નાશ થઈ ગયા ને જે જ્ઞાની હતા તેણે તો એમ જાણ્યું જે આંહીથી અંતર્ધ્યાન થઈને બીજે ઠેકાણે જણાણા છે એમ ભગવાનને અખંડ સમજે.

સર્વના કારણ ને સદા દિવ્ય સાકાર એવા જે પ્રત્યક્ષ પુરૂષોત્તમ નારાયણ તેની મૂર્તિને વિષે સાકરના નાળીએરની પેઠે ત્યાગ ભાગ સમજવો નહિ ને જેવી મૂર્તિ દીઠી હોય તેનુંજ ધ્યાન ઉપાસના ભક્તિ કરવી પણ તેથી કાંઈ

પૃથક ન સમજવું અને તે ભગવાનમાં જે દેહભાવ જણાય છે તે તો નટની માયાની પેઠે સમજવો. ને જે આવી રીતે સમજે તેને તે ભગવાનને વિષે કોઇ રીતે મોહ થાતો નથી અને આ વાતો છે તે કોને સમજ્યામાં આવે છે તો જેને એવી દૃઢ પ્રતીતિ હોય જે આત્યંતિક પ્રલય થાય છે ત્યારે પણ ભગવાન ને ભગવાનના ભક્ત તે દિવ્ય સાકાર રૂપે કરીને અક્ષરધામને વિષે દિવ્ય ભોગને ભોગવતા થકા રહે છે અને તે ભગવાનનું રૂપ ને ભગવાનના ભક્તનાં રૂપ તે અનંત સૂર્ય ચંદ્રના પ્રકાશ સરખાં પ્રકાશે યુક્ત છે એવી જાતની જેને દ્રઢ મતિ હોય તેજ આ વાર્તાને સમજી શકે અને એવા તેજોમય દિવ્ય મૂર્તિ જે ભગવાન તે જીવુંના કલ્યાણને અર્થે ને પોતાને વિષે નવ પ્રકારની ભક્તિ જીવુંને કરાવવાને અર્થે કૃપા કરીને પોતાની જે સર્વે શક્તિયું ઐશ્વર્ય પાર્ષદ તેણે સહિત થકાજ મનુષ્ય જેવા થાય છે ત્યારે પણ જે એવા મર્મના જાણનારા છે તે એ ભગવાનનું સ્વરૂપ અક્ષરધામને વિષે જેવું રહ્યું છે તેવુંજ પૃથ્વીને વિષે જે ભગવાનનું મનુષ્ય સ્વરૂપ રહ્યું છે તેને સમજે છે પણ તે સ્વરૂપને વિષે ને આ સ્વરૂપને વિષે લેશ માત્ર ફેર સમજતા નથી. અને આવી રીતે જેણે ભગવાનને જાણ્યા તેણે તત્ત્વે કરીને ભગવાનને જાણ્યા કહેવાય ને તેને માયાની નિવૃત્તિ થઇ કહેવાય. ને એમ જે જાણે તેને જ્ઞાની ભક્ત કહીએ. ને તેને એકાંતિક ભક્ત કહીએ. પં. ૭

ભગવાનને વિષે મનુષ્યભાવ પરઠનારા મૂઢ છે.

પ્રત્યક્ષ ભગવાનને મૂઢ જીવ છે તે માયિક દ્રષ્ટિએ કરીને જુએ છે ત્યારે પોતા જેવા મનુષ્ય દેખે છે ને જેમ પોતે જન્મ્યો હોય બાળક થાય જવાન થાય વૃદ્ધ થાય ને મરી જાય તેમજ ભગવાનને પણ જાણે છે. પં. ૭

જે મૂઢ છે તે ભગવાનને માણસ જેવા દેખે છે તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને ગીતામાં કહ્યું છે જે ॥ अवजानंतिमां मूढा मानुषीं तनुमाश्रीतं परंभाव मजानंतो मम भूत महेश्वरं ॥ માટે જે મૂઢ છે તે ભગવાનના એવા પરમભાવને (ઐશ્વર્ય શક્તિએ યુક્ત દિવ્યભાવને) જાણ્યા વિના ભગવાનને વિષે પોતાના જેવા મનુષ્યના ભાવને પરઠે છે તે મનુષ્ય ભાવ તે શું ? તો કામ ક્રોધ લોભ મોહ મદ મત્સર આશા તૃષ્ણા ઇત્યાદિક અંતઃકરણના ભાવ છે તથા હાડ ચામ મળ મૂત્રાદિક તથા જન્મ મરણ બાળ યૌવન વૃદ્ધ એ સર્વે દેહના ભાવ છે ઇત્યાદિક જે મનુષ્ય ભાવ તે સર્વે ભાવને ભગવાનને વિષે પરઠે છે માટે એવા ભાવનો પરઠનારો જે હોય તેને ભગવાનના નિશ્ચય જેવું જણાય છે તોપણ તેનો નિશ્ચય કાચો છે ને એ જરૂર સત્સંગમાંથી પડશે. લો. ૧૮

મૂર્ખ હોય તે જો ભગવાનને સાકાર સમજે તો કેવળ મનુષ્ય જેવાજ સમજે ને જો નિરાકાર સમજે તો બીજા આકારને જેમ માયિક સમજે તેમ ભગવાનના આકારને પણ

માયિક જાણે ને અરૂપ એવું ભગવાનનું સ્વરૂપ કલ્પે માટે એ બે પ્રકારે મૂર્ખને તો અવળું પડે છે. પં. ૭

જ્યારે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન અર્જુનની પ્રતિજ્ઞા રાખવાને કાજે બ્રાહ્મણના પુત્ર લેવાને ગયા ત્યારે દ્વારિકામાંથી રથ ઉપર બેસીને અર્જુન સોતા ચાલ્યા તે લોકાલોક પર્વતને ઓળંઘીને માયાનો જે અંધકાર તેને સુદર્શન ચક્રે કરીને કાપીને તેને વિષે રથને હાંકીને ને તેજ પુંજને વિષે પ્રવેશ કરીને અને ભૂમા પુરૂષ પાસેથી બ્રાહ્મણના પુત્રને લેઇ આવતા હવા માટે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન દિવ્ય મૂર્તિ હતા તો તેને પ્રતાપે કરીને લાકડાનો જે રથ અને પંચભૂતના દેહવાળા જે ઘોડા તે સર્વ દિવ્ય ને માયાપર જે ચૈતન્ય તે રૂપે થાતા હવા અને જો દિવ્યરૂપ ન થયા હોય તો જેટલું માયાનું કારજ હોય તેટલું માયામાંજ લીન થાય પણ માયાથી પર જે બ્રહ્મ ત્યાં સુધી પહોંચે નહિ માટે જે ભગવાનની મૂર્તિને પ્રતાપે માયિક પદાર્થ હતાં તે પણ અમાયિક થયાં એવું જે ભગવાનનું સ્વરૂપ તેને મૂર્ખ હોય તે માયિક સમજે અને જે એકાંતિક સંત છે તે તો ભગવાનની મૂર્તિને અક્ષરાતીત સમજે છે. ગ. પ્ર-૬૬

ભગવાનની જન્મ ને દેહ મુકયાની રીત.

ભગવાન, જે કાર્ય નિમિત્ત જે દેહનું ધારણ કર્યું હોય તે કાર્ય થઇ રહે છે ત્યારે તે દેહનો ત્યાગ પણ કરે છે તે

ભાગવતમાં કહ્યું છે જે ॥ भूभारः क्षपितोयेन तां तनूं विजह्रा वजः ॥ कंटकं कंटके नैवद्वयं चापी शितुः समम् ॥ જે દેહે કરીને ભગવાને પૃથ્વીનો ભાર ઉતાર્યો તથા જીવુંને. દેહાભિમાન રૂપી જે ચૈતન્યમાં કાંટો ખુંચી રહ્યો હતો તેને કાઢીને તે કાઢવાના કાંટારૂપ જે પોતાનો દેહ તેને પણ ત્યાગ કર્યો. અને રાક્ષસને મારવાને અર્થે ભગવાને નૃસિંહરૂપ ધાર્યું ને પછી તે કાર્યને કરીને પછી તે દેહનો ત્યાગ કરવાને ઇચ્છયા પણ તે સિંહને કોણ મારે પછી પોતાની ઇચ્છાએ કરીને કાળરૂપ શિવ તે શરભનું રૂપ ધારીને આવ્યા ને નૃસિંહને ને શરભને યુદ્ધ થયો પછી બેય જણે દેહ મુકયો તેણે કરીને શિવ શરભેશ્વર મહાદેવ થયા ને નૃસિંહજીએ દેહ મુકયો તે નારસિંહી શિલા થઇ. લો. ૧૮

જ્યારે ભગવાન મૂર્તિ ધરીને પાછા અંતર્ધ્યાન થાય છે ત્યારે તે જે ભગવાનની મૂર્તિ તે ક્યારેક તો મનુષ્યની પેઠે આ પૃથ્વીને વિષે પડી રહે છે તે જેમ શ્રીકૃષ્ણની મૂર્તિને ખોળામાં લેઇને રૂક્ષ્મણિજી બળી મુઆં તથા રૂષભદેવનો દેહ હતો તે દાવાનળને વિષે બળી ગયો એમ પણ થાય અને ક્યારેક તો હાડ માંસ સહિત દિવ્યભાવ પામીને કાંઈ રહે નહિ અંતર્ધ્યાન થઇ જાય અને જ્યારે પ્રગટ થાય ત્યારે પણ ક્યારેક તો શ્રી થકી જન્મ ધરે ને ક્યારેક તો પોતાની ઇચ્છામાં આવે ત્યાં થકી પ્રગટ થઇ આવે છે

એમ એ ભગવાનના જન્મ ને દેહ મુકયાની રીતિ તેજ અલૌકિક છે. ગ. મ. ૧૩.

માયિક ઇંદ્રિયું અંતઃકરણે કરીને અમાયિક ભગવાનનો નિશ્ચય ને દર્શન કેમ થાય?

પચાસ કોટી યોજન પૃથ્વીનું પીઠ છે તે પૃથ્વી ઉપર ઘટપટાદિક અનેક પદાર્થ છે તે સર્વે પદાર્થમાં એ પૃથ્વી રહી છે ને પોતાને સ્વરૂપે કરીને નોખી પણ રહી છે અને જ્યારે પૃથ્વીની દ્રષ્ટિએ કરીને જોઇએ ત્યારે એ સર્વ પદાર્થ રૂપે પૃથ્વી થઈ છે ને પૃથ્વી વીના બીજું કાંઇ પદાર્થ નથી અને તે પૃથ્વી જળના એક અંશમાંથી થઇ છે ને જળ તો પૃથ્વીને હેઠે પણ છે ને પડખે પણ છે ને ઉપર પણ છે ને પૃથ્વીના મધ્યમાં પણ જળ સર્વત્ર વ્યાપી રહ્યું છે માટે જળની દ્રષ્ટીએ કરીને જોઇએ તો પૃથ્વી નથી એકલું જળજ છે અને એ જળ પણ તેજના એક અંશમાંથી થયું છે માટે તેજની દ્રષ્ટિએ કરીને જોઇએ તો જળ નથી એકલું તેજજ છે અને તે તેજ પણ વાયુના એક અંશમાંથી થયું છે માટે તે વાયુની દ્રષ્ટિએ કરીને જોઇએ તો તેજ નથી એકલો વાયુજ છે ને તે વાયુ પણ આકાશના એક અંશમાંથી થયો છે માટે જો આકાશની દ્રષ્ટિએ કરીને જોઇએ તો વાયુ આદિક જે ચાર ભૂત ને તેનું કારજ જે પિંડ ને બ્રહ્માંડ તે કાંઇ ભાસેજ નહિ એકલો

આકાશજ સર્વત્ર ભાસે અને એ આકાશ પણ તામસા
હંકારના એક અંશમાંથી ઉત્પન્ન થયો છે ને તે તામસ
હંકાર, રાજસાહંકાર, સાત્વિકાહંકાર ને ભૂત ઇંદ્રિયું અંતઃકરણ
ને દેવતા એ સર્વે મહતત્ત્વના એક અંશમાંથી ઉત્પન્ન થય
છે માટે મહતત્ત્વની દ્રષ્ટિએ જોઇએ તો ત્રણ પ્રકારનો અહંકા
તથા ભૂત ઈંદ્રિયો અંતઃકરણ દેવતા એ સર્વે નથી એકલુ
મહતત્ત્વજ છે અને તે મહતત્ત્વ પણ પ્રધાન પ્રકૃતિના એ
અંશમાંથી ઉત્પન્ન થયું છે માટે એ પ્રકૃતિની દ્રષ્ટિએ જોઇએ
તો મહતત્ત્વ નથી એકલી એ પ્રકૃતિજ છે અને તે પ્રકૃતિ
પણ પ્રલયકાળમાં પુરૂષના એક અંશમાં લીન થઇ જાય છે
અને પાછી સૃષ્ટિ સમે એક અંશમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે
માટે પુરૂષની દ્રષ્ટિએ કરીને જોઇએ તો એ પ્રકૃતિ નથી
એકલો પુરૂષજ છે, અને એવા અનંત કોટિ પુરૂષ છે. તે
મહામાયાના એક અંશમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે માટે મહા
માયાની દ્રષ્ટિએ જોઈએ તો એ પુરૂષ નથી. એકલી
મહામાયાજ છે અને એ મહામાયા પણ મહાપુરૂષના
એક અંશમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે માટે એ મહાપુરૂષની દ્રષ્ટિએ
જોઇએ તો એ મહામાયા નથી એકલો મહાપુરૂષજ છે અને
એ મહાપુરૂષ પણ પુરૂષોત્તમ ભગવાનનું ધામ જે અક્ષર તેના
એક દેશમાંથી ઉપજે છે માટે એ અક્ષરની દ્રષ્ટિએ કરીને
જોઈએ તો એ મહાપુરૂષાદિક સર્વે નથી એક અક્ષરજ છે
અને તે અક્ષર થકી પર અક્ષરાતીત એવા જે પુરૂષોત્તમ

ભગવાન તે છે તે સર્વેની ઉત્પત્તિ સ્થીતિ ને પ્રલય તેના કર્ત્તા છે ને તે સર્વના કારણ છે અને જે કારણ હોય તે પોતાના કાર્યને વિષે વ્યાપક હોય ને તેથી જુદું પણ રહે માટે એ સર્વના કારણ જે પુરૂષોત્તમ ભગવાન તેની દ્રષ્ટિએ કરીને જોઇએ ત્યારે એ પુરૂષોત્તમ ભગવાન વિના બીજું કાંઇ ભાસેજ નહિ એવા જે ભગવાન તેજ કૃપા કરીને જીવના કલ્યાણને અર્થે પૃથ્વીમાં સર્વે મનુષ્યને પ્રત્યક્ષ દર્શન આપે છે ત્યારે જે જીવ સંતનો સમાગમ કરીને એ **પુરૂષોત્તમ ભગવાનનો આવો મહિમા સમજે છે.** ત્યારે એનાં ઇંદ્રિયો અંતઃકરણ સર્વે પુરૂષોત્તમ રૂપે થઇ જાય છે ત્યારે **તેમણે કરીને એ ભગવાનનો નિશ્ચય થાય છે** જેમ હિરે કરીનેજ હિરો વિંધાય છે પણ બીજા વતે નથી વિંધાતો તેમ ભગવાનનો નિશ્ચય તે ભગવાન વતેજ થાય છે પણ માયિક એવાં જે ઇંદ્રિયો અંતઃકરણ તેણે કરીને નથી થાતો. ગ. પ્ર. ૫૧.

ભગવાનને આ જગતની ઉત્પત્તિ ને સ્થીતિનું કરવું છે તે કાંઇ પોતાને અર્થે નથી કાં જે શ્રીમદ્ ભાગવતમાં કહ્યું છે જે ॥ बुद्धींद्रियमनः प्राणान् जना नाम सृजत्प्रभुः मात्रार्थंच भवार्थंच आत्मने कल्पनायच ॥ १ ॥ એ શ્લોકમાં એમ કહ્યું છે જે સર્વ જનના બુદ્ધિ ઇંદ્રિયો મન ને પ્રાણ તેને ભગવાન જે તે સૃજતા હવા તે જીવને વિષય ભોગને અર્થે તથા જન્મને અર્થે તથા લોકાંતરમાં જવાને અર્થે તથા

મોક્ષને અર્થે સર્જ્યાં છે માટે આ જગતની ઉત્પત્તિ કરેછે તે પણ જીવના કલ્યાણને અર્થે કરે છે અને સ્થીતિ કરે છે તે પણ જીવના કલ્યાણને અર્થે કરે છે અને પ્રલય કરે છે તે પણ જીવને અર્થે કરે છે કાંજે નાના પ્રકારની સંસૃતિએ કરીને થાકયા જે જીવ તેના વિશ્રામને અર્થે પ્રલય કરે છે એવી રીતે સર્વ પ્રકારે જીવના હિતને અર્થે પ્રવર્ત્યા એવા જે ભગવાન તે જે તે જ્યારે કૃપા કરીને મનુષ્ય સરખા થાય છે ત્યારે એ જીવ તે ભગવાનના સંતનો સમાગમ કરે છે તે જીવના જાણ્યામાં કેમ ન આવે એ તો આવેજ અને શ્રુતિમાં કહ્યું છે જે ॥ यतो वाचो निवर्तंते अमाप्य मनसासह॥ એનું તો એમ છે જે જેમ પૃથ્વી આકાશમાં રહી છે પણ આકાશના ભાવને નથી પામતી અને જળ આકાશને વિષે રહ્યું છે પણ આકાશના ભાવને નથી પામતું અને તેજ આકાશને વિષે રહ્યું છે પણ આકાશના ભાવને નથી પામતું અને વાયુ આકાશને વિષે રહ્યો છે પણ આકાશના ભાવને નથી પામતો એમ અભક્તનાં મન વાણી ભગવાનને નથી પામતાં પણ શ્રુતિ સ્મૃતિમાં એમ કહ્યું છે જે ॥ निरंजनः परमं साम्यमुपैति ॥ बहवो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः ॥ ભકતાં મન ઇંદ્રિયું તો ભગવાનને સાક્ષાત્કારપણે પામે છે જેમ આકાશને વિષે રહી છે જે પૃથ્વી તે પ્રલયકાળને સમે આકાશરૂપ થઇ જાય છે અને જળ પણ આકાશરૂપ થઇ જાય છે અને તેજ પણ આકાશરૂપ થઈ જાય છે અને

વાયુ પણ આકાશરૂપ થઇ જાય છે એમ જે ભગવાનના ભકત હોય તેનાં જે દેહ ઇંદ્રિયો અંતઃકરણ ને પ્રાણ તે સર્વે ભગવાનને જ્ઞાને કરીને ભગવાનને આકારે થઇ જાય છે. કાંજે ભગવાન પોતે દિવ્યમૂર્તિ છે. તેનાં ઇંદ્રિયો અંતઃકરણ દેહ તેને આકારે એ ભકતનાં દેહ ઇંદ્રિયો અંતઃકરણ થાય છે માટે દિવ્ય થઇ જાય છે ત્યાં દ્રષ્ટાંત છે જેમ ભમરી ઇયળને ઝાલી લાવે છે ને તેને ચટકો લઈને ઉપર ગુંજારવ કરે છે તેણે કરીને તે ઇયળ તેને તે દેહે કરીને તદાકાર થઇ જાય છે પણ કોઇ અંગ ઇયળનું રહેલું નથી. ભમરી જેવીજ ભમરી થઇ જાય છે તેમ ભગવાનનો ભક્ત પણ એને એ દેહે કરીને ભગવાનને આકારે થઇ જાય છે. કા. ૧.

ભગવાનનો અડગ નિશ્ચય કેમ થાય

તત્ત્વે કરીને ભગવાનનું સ્વરૂપ જાણ્યા પછી એને કાંઇ જાણવું રહેતું નથી. તે તત્ત્વે કરીને જાણ્યાની રીત કહીએ તે સાંભળો. જે સાંભળીને પરમેશ્વરના સ્વરૂપનો અડગ નિશ્ચય થાય છે જે પ્રથમ તો એને ભગવાનની મોટાઇ જાણી જોઇએ જેમ કોઇક મોટો રાજા હોય તેના જે ગોલા ને ગોલીયું હોય તેને પણ સાત ભોમિની તો હવેલીયું રહેવાની હોય અને બાગ બગીચા ને ઘોડાવેલ ઘરેણાં એ આદિક જે સામગ્રીયું તેણે કરીને દેવલોક સરખાં તેનાં ઘર જણાય ત્યારે તે રાજાનો જે દરબાર તથા તેમાં જે સામગ્રીયું તે તો અતિ શોભાયમાન હોય તેમ શ્રી પુરૂષોત્તમ ભગવાનની

આજ્ઞામાં વર્તતા એવા જે બ્રહ્માંડના અધિપતિ બ્રહ્માદિક તેના જે લોક ને તે લોકના વૈભવ તેના પારને પમાતો નથી તો જેના નાભિ કમલમાંથી બ્રહ્મા ઉત્પન્ન થયા એવા જે વિરાટ પુરૂષ તેના વૈભવનો પાર તો ક્યાંથી પમાય. અને એવા અનંત કોટિ જે વિરાટ પુરૂષ તેમના સ્વામી જેપુરૂષોત્તમ ભગવાન તેનું ધામ જે અક્ષર જેને વિષે એવા અનંત કોટિ બ્રહ્માંડ તે એક એક રોમ પ્રત્યે અણુંની પેઠે ઉડતાં ફરે છે એવું એ ભગવાનનું ધામ છે ને તે ધામને વિષે પુરૂષોત્તમ ભગવાન પોતે દિવ્ય રૂપે કરીને સદા વિરાજમાન છે અને તે ધામમાં અપારદિવ્ય સામગ્રી છે તે ભગવાનની મોટપનો પાર તો આવેજ કેમ ? એવી રીતે ભગવાનની મોટપ સમજે.

અને જે જે થકી મોટો હોય તે તે થકી સૂક્ષ્મ હોય અને તે તેનું કારણ પણ હોય જેમ પૃથ્વી થકી જળ મોટું છે અને તે પૃથ્વીનું કારણ છે અને તે થકી સૂક્ષ્મ પણ છે ને જળ થકી તેજ મોટું છે ને તેજ થકી વાયુ મોટો છે ને વાયુ થકી આકાશ મોટો છે એવી રીતે અહંકાર મહતત્વ પ્રધાન પુરૂષ ને પ્રકૃતિ પુરૂષ ને અક્ષર એ સર્વે એક બીજા થી મોટા છે ને એક બીજાથી સૂક્ષ્મ છે ને કારણ છે અને એ સવ મૂર્તિમાન છે પણ ભગવાનનું જે અક્ષર ધામ છે તે તો અત્યંત મોટુ છે જેના એક એક રોમને વિષે અનંત કોટી બ્રહ્માંડ અણુંની પેઠે ઉડતાંજ ફરે છે જેમ કોઇ મોટો હસ્તિ હોય તેના શરીર ઉપર કિડી ચાલી જાતી હોય તે

ફરી ગણુતીમાં આવે નહિ તેમ એ અક્ષરની મોટાઈ આગળ બીજુ કોઈ કાંઇ ગણુતીમાં આવતું નથી જેમ ઝીણું મચ્છર હોય તેને મધ્યે કીડી હોય તે મોટી દેખાય અને કીડીને મધ્યે વીંછી હોય તે મોટો દેખાય ને વીંછીને મધ્યે સાપ હોય તે મોટો દેખાય ને સાપને મધ્યે સમલા હોય તે મોટી દેખાય ને સમલાને મધ્યે પાડો હોય તે મોટો દેખાય ને પાડાને મધ્યે હાથી હોય તે મોટો દેખાય ને હાથીને મધ્યે ગીરનાર સરખો પર્વત હોય તે મોટો દેખાય અને તે પર્વતને મધ્યે મેરૂ પર્વત મોટો દેખાય અને તે મેરૂ જેવા પર્વતને મધ્યેલોકાલોક પર્વત તે અતિ મોટો જણાય અને લોકાલોક પર્વત થકી પૃથ્વી અતિ મોટી જણાય અને પૃથ્વીનું કારણ જે જળ તે તે થકી મોટું પણ છે અને સૂક્ષ્મ પણ છે. એવી રીતે જળનું કારણ તે તેજ છે તેજનું કારણ વાયુ છે વાયુનું કારણ આકાશ છે આકાશનું કારણ અહંકાર છે અહંકારનું કારણ મહતત્ત્વ છે. મહતત્ત્વનું કારણ પ્રધાન ને પુરૂષ છે અને પ્રધાન ને પુરૂષનું કારણ મૂળ પ્રકૃતિ ને બ્રહ્મ છે અને એ સર્વનું કારણ અક્ષર બ્રહ્મ છે ને તે અક્ષર તો પુરૂષોત્તમ ભગવાનનું ધામ છે અને એ અક્ષરની સંકોચ ને વિકાસ અવસ્થા થાતી નથી સદાય એક રૂપે રહે છે અને તે અક્ષર મૂર્તિમાન છે પણ અતિ મોટા છે માટે કોઇની નજરે અક્ષરનું રૂપ આવતું નથી જેમ ચોવીસ તત્ત્વનું કારજ જે બ્રહ્માંડ તે પુરૂષાવતાર કહેવાય છે ને તે વિરાટ

પુરૂષ જે તે કરચરણાદિકે કરીને યુક્ત છે પણ તેની મૂર્તિ અતિશય મોટી છે માટે નજરે આવતી નથી અને તેની નાભીમાંથી થયું જે કમળ તેના નાળમાં બ્રહ્મા સો વર્ષ લગી ચાલ્યા પણ તેનો અંત ન આવ્યો ને જો કમળનો અંત ન આવ્યો તો વિરાટ પુરૂષનો પાર કેમ આવે ? માટે તે વિરાટનું રૂપ નજરે આવતું નથી તેમ અક્ષરધામ પણ મૂર્તિમાન છે પણ કોઇની નજરે આવે નહિ તે શામાટે જે એવાં એવાં બ્રહ્માંડ એક એક રોમમાં અસંખ્યાત ઉડતાંજ ફરે છે એવડા મોટા છે તે અક્ષરધામને વિષે પુરૂષોત્તમ ભગવાન પોતે સદા વિરાજમાન છે અને પોતાની અંતર્યામી શક્તિએ કરીને અક્ષરધામ અને અનંતકોટી બ્રહ્માંડ અને તે બ્રહ્માંડના જે ઇશ્વર ને સર્વેને વિષે અન્વયપણે રહ્યા છે અને તે અક્ષરધામને વિષે પોતાના સાધર્મ્યપણાને પામ્યા એવા જે અનંતકોટી મુકત તે એ ભગવાનની સેવાને વિષે રહે છે અને તે ભગવાનના સેવકના એક એક રોમને વિષે કોટી કોટી સૂર્યના જેવો પ્રકાશ છે માટે જેના સેવક એવા છે તો એમના સ્વામિ જે પુરૂષોત્તમ ભગવાન તેનો મહિમા તો કેમ કહેવાય.

એવા અતિ સમર્થ જે ભગવાન તે પોતે અક્ષરમાં પ્રવેશ કરીને અક્ષર રૂપે થાય છે ને પછી મૂળ પ્રકૃતિ પુરૂષ રૂપે થાય છે ને પછી પ્રધાન પુરૂષ રૂપે થાય છે ને પછી પ્રધાનમાંથી થયાં જે ચોવીસ તત્ત્વ તેને વિષે પ્રવેશ

કરીને તે રૂપે થાય છે ને પછી તે તત્ત્વે કરીને સરજાણા જે વિરાટ પુરૂષ તેને વિષે પ્રવેશ કરીને તે રૂપે થાય છે ને પછી બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવમાં પ્રવેશ કરીને તે તે રૂપે થાય છે.

એવી રીતે અતિ સમર્થ ને અતિ પ્રકાશે યુક્ત ને અતિ મોટા જે એ ભગવાન તે પોતાનું જે આવું ઐશ્વર્ય ને તેજ તેને પોતામાં સમાવીને જીવના કલ્યાણને અર્થે મનુષ્ય જેવા થાય છે ને મનુષ્ય દર્શન કરી શકે તથા સેવા અર્ચનાદિક કરી શકે એવું રૂપ ધારણ કરે છે જેમ કીડીના પગમાં ઝીણો કાંટા વાગ્યો હોય તેને બરછી તથા નરેણીએ કરીને કાઢે તો નિસરે નહિ તે તો અતિશય ઝીણું લોઢું હોય તેણે કરીને નિસરે તેમ ભગવાન પણ પોતાના મોટાઇને પોતામાં સમાવીને અતિશય અલ્પ રૂપનું ધારણ કરે છે જેમ અગ્નિ પોતાનો પ્રકાશ ને જવાળા તેને સમાવી સમાવીને મનુષ્ય જેવો થાય તેમ ભગવાન પણ પોતાની સામર્થી છુપાવીને જીવના કલ્યાણને અર્થે મનુષ્યની પેઠે વર્તે છે અને જે મૂર્ખ હોય તે તો એમ જાણે જે ભગવાન કાંઈ સામર્થી કેમ પ્રગટ કરતા નથી પણ ભગવાન તો મૂળગી જીવના કલ્યાણને અર્થે પોતાની સામર્થી ઢાંકીને વર્તે છે અને જો પોતાની મોટપ પ્રગટ કરે તો બ્રહ્માંડ પણ નજરમાં ન આવે તો જીવની શી ગણના એવી રીતે મહિમાએ સોતો જે ભગવાનનો નિશ્ચય તે જેને હૃદયમાં દ્રઢપણે થયો હોય તેને કાળ કર્મ માયા કોઈ બંધન કરવા સમર્થ નથી. માટે

એવી રીતે તત્વે કરીને જે ભગવાનને જાણે તેને કાંઇ કરવું રહ્યું નથી. ગ. પ્ર. ૬૩

ભગવાનનો નિશ્ચય કરવો તે એકલો પોતાના જીવના કલ્યાણનેજ અર્થે કરવો પણ કોઇક પદાર્થની ઇચ્છાએ કરીને ન કરવો જે હું સત્સંગ કરૂં તો મારો દેહ માંદો છે તે સાજો થાય અથવા વાંઝીયો છું તે દિકરો આવે કે દિકરા મરી મરી જાય છે તે જીવતા રહે કે નિર્ધન છું તે ધનવાન થાઉં કે ગામગરાસ ગયો છે તે સત્સંગ કરીએ તો પાછો આવે એવી જાતની જે પદાર્થની ઇચ્છા તે રાખીને સત્સંગ ન કરવો અને જો એવી જાતની ઇચ્છા રાખીને સત્સંગ કરે ને એ પદાર્થની ઇચ્છા પુરી થાય તો અતિશય પાકો સત્સંગી થઈ જાય અને જો ઇચ્છા પુરી ન થાય તો નિશ્ચય ઘટી જાય માટે સત્સંગ કરવો તે તો પોતે પોતાના જીવના કલ્યાણનેજ અર્થે કરવો પણ કોઈ પદાર્થની ઇચ્છા તો રાખવીજ નહિ.

અને અતિશય દુ:ખ થવાનું હોય તો તેમાંથી પરમેશ્વરનો આશરો કરીએ તો થોડુંક ઓછું થાય ખરૂં પણ એ જીવને એમ સમજાતું નથી અને જો સૂળી લખી હોય તો કાંટેથી ટળી જાય એટલો તો ફેર પડે છે તોપણ પદાર્થ નાશવંત છે માટે એ પદાર્થની ઇચ્છાએ સત્સંગ કરે તો એને નિશ્ચયમાં સંશય થયા વિનાતો રહેજ નહિ માટે સત્સંગ

કરવો તે તો એકલો નિષ્કામપણે પોતાના જીવના કલ્યાણ-નેજ અર્થે કરવો તો અડગ નિશ્ચય થાય. ગ. પ્ર.૭૦

ભગવાનનો નિશ્ચય થાવાનો અનુક્રમ.

જ્યારે બુદ્ધિમાં નિશ્ચય થયો ત્યારે જીવમાં પણ નિશ્ચય થઈ ગયો એમ જાણવું તે કેવી રીતે થાય છે તો પ્રથમ ઇંદ્રીયુંમાં નિશ્ચય થાય છે પછી અહંકારમાં નિશ્ચય થાય છે પછી ચિત્તમાં નિશ્ચય થાય છે પછી મનમાં નિશ્ચય થાય છે પછી બુદ્ધિમાં નિશ્ચય થાય છે પછી જીવમાં નિશ્ચય થાય છે.

કા. ૧.

ઈંદ્રીયુંમં, અંતઃકરણમાં ને જીવમાં નિશ્ચય હોય તે કેમ જાણવો.

ઈંદ્રીયુંમાં નિશ્ચય તે એમ જાણવો જે આ જગતને વિષે જે જે પદાર્થ છે તે દીઠામાં સાંભળ્યામાં સુંઘ્યામાં અડ્યામાં આવે છે તેમાં કેટલાંક શુભછે ને કેટલાંક અશુભ છે ને કેટલાંક સુખરૂપ છે ને કેટલાંક દુઃખરૂપ છે ને કેટલાંક પ્રિય છે ને કેટલાંક અપ્રિય છે ને કેટલાંક યોગ્ય છે ને કેટલાંક અયોગ્ય છે એ સર્વે ભગવાનમાં જણાય તેણે કરીને કોઇ સંશય ન થાય તો એને ઈંદ્રીયુંમાં નિશ્ચય જાણવો.

અને સત્વ રજ અને તમ એ ત્રણ ગુણનાં જે કાર્ય છે તેમાં આળસ નિંદ્રાદિક તમોગુણનું કાર્ય છે ને કામ ક્રોધાદિક રજોગુણનું કાર્ય છે અને શમદમાદિક સત્વગુણનું કાર્ય છે એ સર્વે ભગવાનમાં દેખાય પણ તેમાં કોઇ સંશય

ન થાય તો એને અંતઃકરણમાં ભગવાનનો નિશ્ચય જાણવો.

અને જેમ ૠષભદેવ ભગવાન નિર્વિકલ્પ સમાધીએ કરીને ઉન્મત્ત થકા વિચાર્યા ને મુખમાં પાણો રાખ્યો ને પોતાનો દેહ દાવાનળમાં બળી ગયો તોય ખબર ન રહી એવી રીતે જે ગુણાતીત સ્થીતિ તે ભગવાનમાં જણાય તેમાં કોઇ સંશય ન થાય તો એને જીવને વિષે નિશ્ચય જાણવો કા. ૧.

જીવમાં થયેલો નિશ્ચય ઉત્તમ છે.

જેમ સમુદ્રમાં વહાણ ચાલે છે તેમાં જે લોઢાનાં નાંગલ હોય તેને સમુદ્રમાં નાખે તે જો ધરતી લગણ ન પુગ્યો હોય ને તેને જો તરત તાણી લે તો ઝાઝી મહેનત ન પડે ને તરત નીસરી આવે. અને તેને ધરતી લગણ જાવા દઇને તાણે તો ઘણી મહેનતે નીસરે અને જો ધીરે ધીરે જાવા દે ને ધરતીમા ખુંતે ને ભરાઇ જાય તો પાછો તે તાણ્યો તણાય નહિ ને નિસરે પણ નહિ એમ જેને જીવને વિષે નિશ્ચય થાય તો તેનો નિશ્ચય કોઇ પ્રકારે તાણ્યો તણાય નહિ. કા. ૧

ઉત્તમ, મધ્યમ, ને કનિષ્ટ સવિકલ્પ ને નિર્વિકલ્પ નિશ્ચયનાં લક્ષણ.

ભગવાનનો નિશ્ચય બે પ્રકારનો છે એક સવિકલ્પ ને બીજો નિર્વિકલ્પ ને તે બેમાં પણ ઉત્તમ, મધ્યમ ને કનિષ્ટ એ ત્રણ પ્રકારના ભેદ છે તે બે મળીને છો ભેદ થયા તેનાં લક્ષણ જે-

સવિકલ્પ નિશ્ચયમાં કનિષ્ટ ભેદ તો એ જે ભગવાન જે તે અન્ય મનુષ્યની બરોબર કામ ક્રોધ લોભ સ્વાદ માન એ આદિકને વિષે પ્રવર્તે ત્યાં સુધી તો ભગવાનનો નિશ્ચય રહે પણ જો વધારો કરે તો ન રહે.

અને મધ્યમ ભેદ તો એ જે મનુષ્ય થકી બમણા કામાદિકને વિષે અધિક પ્રવર્તે ત્યાંસુધી પણ નિશ્ચય રહે.

અને ઉત્તમ ભેદ તો એ જે ભગવાન ગમે તેવું નિચ જાતિની પેઠે આચરણ કરે તથા મદ્ય, માંસ, પરસ્ત્રી, ક્રોધ, હિંસા ઇત્યાદિક ગમે તવું આચરણ કરે તોપણ સંશય થાય નહિ કેમજે એ ભક્ત ભગવાનને એમ જાણે છે જે ભગવાન તો સર્વના કર્ત્તા છે ને પરમેશ્વર છે ને સર્વના ભોકતા છે માટે જે જે ક્રિયા પ્રવર્તે છે તે અન્વયપણે નિયંતારૂપે કરીને સર્વને વિષે રહ્યા જે ભગવાન તે થકીજ પ્રવર્તે છે તો એ તો કાંઇક થોડીક એવી નિચ જેવી ક્રિયા કરી તેણે કરીને એમને કાંઇ બાધ નથી કેમજે એ તો સર્વ કર્ત્તા છે એવી રીતે ભગવાનને વિષે સર્વેશ્વરપણું જાણે માટે એને ઉત્તમ સવિકલ્પ નિશ્ચયવાળો ભગવદ્ભકત કહીએ.

અને હવે નિર્વિકલ્પમાં કનિષ્ટ ભકત કીયો તો ભગવાનને સર્વ શુભ અશુભ ક્રિયા કરતા દેખે તોપણ એમ સમજે જે સર્વ ક્રિયાને કરે છે તોપણ અકર્ત્તા છે કેમજે એ ભગવાન તો બ્રહ્મરૂપ છે તે બ્રહ્મ કેવું છે તો આકાશની

પેઠે સર્વને વિષે રહ્યું છે ને સર્વની ક્રિયાયું તેને વિષેજ થાય છે એવું જે બ્રહ્મપણું તે ભગવાનને વિષે જાણે જેમ રાસપંચાધ્યાયીમાં શુકજી પ્રત્યે પરિક્ષિત રાજાએ પ્રશ્ન પુછયો જે ધર્મ રક્ષક ભગવાનનો અવતાર તેણે પર દારાનો સંગ કેમ કર્યો ? ત્યારે તેનો ઉત્તર શુકજીએ કર્યો જે શ્રીકૃષ્ણ તો અગ્નિની પેઠે તેજસ્વી છે તે જે જે શુભ અશુભ ક્રિયાને કરે છે તે સર્વે ભસ્મ થઇ જાય છે એવી રીતે ભગવાનને નિર્લેપ એવા બ્રહ્મરૂપ જાણે તેને કનિષ્ટ નિર્વિકલ્પ નિશ્ચય-વાળો કહીએ.

અને શ્વેતદ્વિપને વિષે રહ્યા જે ષટ્ ઉર્મિએ રહિત એવા નિરન્ન મુકત તે જેવો પોતે થઇને વાસુદેવની ઉપાસના કરે તેને મધ્યમ નિર્વિકલ્પ નિશ્ચયવાળો કહીએ.

અને અષ્ટાવરણે યુકત એવાં જે કોટી કોટી બ્રહ્માંડ તે જે અક્ષરને વિષે અણુંની પેઠે જણાય છે એવું જે પુરૂષોત્તમ નારાયણનું ધામરૂપ અક્ષર તે રૂપે પોતે રહ્યો થકો પુરૂષોત્તમની ઉપાસના કરે તેને ઉત્તમ નિર્વિકલ્પ નિશ્ચયવાળો કહીએ. લો. ૧૨

નિશ્ચયના ભેદનું કારણ.

જ્યારે મુમુક્ષુ પ્રથમ ગુરૂ પાસે આવે ત્યારે વકતા જે ગુરૂ તેને વિષે દેશ કાળ સંગ દિક્ષા ક્રિયા મંત્ર શાસ્ત્રાદિકનું જે શુભ અશુભપણું તથા પોતાની જે શ્રદ્ધા તેનું જે મંદ

તિક્ષ્ણપણું તેણે કરીને એવા ભેદ પડી જાય છે માટે સારા દેશાદિકને સેવવા તથા વક્તા પણ સુધો શાન્ત હોય ને તેમાં કોઈ દોષ ન હોય તે સમે તે થકી જ્ઞાન સાંભળવું. લો. ૧૨

કનિષ્ઠ નિશ્ચય ઉત્કૃષ્ટ થવાનો ઉપાય.

કદાચિત્ કોઇક જોગે કરીને કનિષ્ઠ નિશ્ચય થયો હોય તેને પાછો વળી ઉત્કૃષ્ટ નિશ્ચય થયાનો એ ઉપાય છે જે જો શ્રોતાને ઉત્કૃષ્ટ શ્રદ્ધા ઉપજે તથા રૂડા દેશાદિક પ્રાપ્ત થાય તથા ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાનવાળો વકતા મળે તો સર્વોત્કૃષ્ટ નિશ્ચય થાય નહિ તો જન્માન્તરે કરીને ઉત્કૃષ્ટ નિશ્ચયને પામે. લો. ૧૨

નિશ્ચયવાળાનાં લક્ષણ, સમજણ, ને વર્તન.

જેને ભગવાનનો નિશ્ચય હોય તે તો એમ સમજે જે ગોલોક, વૈકુંઠ, શ્વેતદ્વિપ, બ્રહ્મપુર, એ ધામનાં જે ઐશ્વર્ય-સમૃદ્ધિ તથા પાર્ષદ તેણે સહિત એ ભગવાન છે ને એમની સેવાના કરતલ તો રાધિકા લક્ષ્મી આદિક છે એવા પરમ ભાવે સહિત ભગવાનને દેખે છે એવી રીતે ભગવાનને વિષે જેને દિવ્યભાવ છે તેને પુરો નિશ્ચય જાણવો. લો. ૧૮

જેને અચલ નિશ્ચય હોય તેને ભગવાન સારી ક્રિયા કરે અથવા નરસી ક્રિયા કરે તે સર્વ કલ્યાણકારી ભાસે અને ભગવાન જીતે અથવા હારે અથવા કોઇક ઠેકાણે ભાગે અથવા ક્યારેક રાજી થાય કયારેક શોક કરે ઇત્યાદિક અનંત પ્રકારની ભગવાનની ક્રિયાયું તેને જોઇને નિશ્ચયવાળો ભકત હોય તે એમ કહે જે પ્રભુની સર્વ ક્રિયા કલ્યાણને અર્થે છે

તે જ્યારે બોલે ત્યારે એવું ને એવું બોલતો હોય તો તેને પરિપૂર્ણ નિશ્ચયવાળો જાણવો. ગ. અ. ૭૮

જેને પરિપકવ નિશ્ચય હોય તેને તો મનમાં એમ રહે જે મારે સર્વે પ્રાપ્તિ થઈ રહી છે અને જ્યાં પ્રત્યક્ષ ભગવાન રહ્યા છે ત્યાંજ પરમધામ છે. અને આ સંત સર્વે તે નારદ સનકાદિક જેવા છે અને સત્સંગી સર્વ જે તે તો જેવા ઉદ્ધવ અક્રુર, વિદુર, સુદામા ને વૃંદાવનના ગોપ તેવા છે અને જે બાઇયું હરિ ભક્ત છે તે તો જેવી ગોપીયું તથા દ્રોપદી કુંતાજી, સિતા, રૂક્ષ્માણુ, લક્ષ્મિ, પાર્વતી, એવીયું છે અને અને હવે મારે કાંઇ કરવું રહ્યું નથી. ને ગોલોક, વૈકુંઠ બ્રહ્મપુર તેને હું પામી રહ્યો છું એવી રીતના ઘાટ થાય અને પોતાના હૃદયમાં અતિ આનંદ વર્તે એવી રીતે જેના અંતરમાં વર્તતું હોય તેને પરિપકવ નિશ્ચય જાણવો.

ગ. અ. ૬૩.

જેને અતિ દ્રઢ નિશ્ચય હોય તેનું થોડાકમાં લક્ષણુ કહું તે સાંભળો. જે જેને પરિપકવ નિશ્ચય હોય ને તે પોતે અત્યંત ત્યાગી હોય તોય પણુ તે પાસે ગમે તેવી પ્રવૃત્તિ માર્ગની ક્રિયા કરાવીએ તો તે કરે પણુ તેમાંથી પાછો હઠે નહિ ને કચવાઈને પણુ કરે નહિ. રાજી થકો કરે, ને બીજું એ લક્ષણુ જે ગમે તેવો પોતામાં કોઈક સ્વભાવ હોય ને તે કોટી ઉપાય કરે તોયે પણુ ટળે એવો ન હોય ને જો તે સ્વભાવને મૂકાવ્યાનો પરમેશ્વરનો આગ્રહ દેખે તોતે સ્વભા-

વને તત્કાળ મૂકે ને ત્રીજું એ લક્ષણ જે પોતામાં કાંઇક અવગુણ હોય તોપણ પરમેશ્વરની કથા કિર્ત્તન તથા ભગવાનના સંત તે વિના ઘડી માત્ર રહેવાય નહિ ને પોતાનો અવગુણ લે ને સંતનો અતિગુણ ગ્રહણ કરે અને ભગવાનની કથા કીર્ત્તન ને ભગવાનના સંતનો અતિ મહિમા સમજે એવું જેને વર્ત્તતું હોય તેને પરિપક્વ નિશ્ચય જાણવો.
ગ. પ્ર. ૬૩

જેને ભગવાનનો યથાર્થ નિશ્ચય હોય તેને તો ભગવાન વિના બીજે ક્યાંઈ પ્રતીતિ આવેજ નહિ અને જો બીજે ઠેકાણે પ્રતીતિ આવી તો તેને ભગવાનનો નિશ્ચયજ નથી એ તો શુભ બુદ્ધિવાળો હરિભક્ત કહેવાય પણ યથાર્થ ભગવાનનો ભક્ત ન કહેવાય. ગ. પ્ર. ૬૬.

જેને ભગવાનને વિષે અનન્ય નિષ્ટા હોય તેને પ્રત્યક્ષ ભગવાન વિના બીજું કાંઇ ઈચ્છવું નહિ. ગ. પ્ર. ૯.

મહાત્મ્યજ્ઞાને સહિત નિશ્ચયવાળાનાં લક્ષણ.

જેજે આત્માના સ્વરૂપનું યથાર્થ જ્ઞાન હોય અને દૃઢ વૈરાગ્ય હોય અને ભક્તિ ને સ્વધર્મ પણ પરિપૂર્ણ હોય તેનો નિશ્ચય પરિપૂર્ણ જાણવો અને એમાંથી જો એકે વાનું ઓછું હોય તો નિશ્ચય છે તોપણ મહાત્મ્ય વિનાનો છે. અને એ ચાર વાનાં સપૂર્ણ હોય તેને મહાત્મ્યે સોતો ભગવાનનો નિશ્ચય જાણવો ગ. પ્ર. ૭૫.

જેને ભગવાનનો ને સંતનો મહાત્મ્ય જ્ઞાને સહિત નિશ્ચય હોય તેથી ભગવાનને અર્થે ને સંતને અર્થે શું ન થાય ? અને અર્થે કુટુંબનો ત્યાગ કરે, લોક લાજનો ત્યાગ કરે, રાજ્યનો ત્યાગ કરે, સુખનો ત્યાગ કરે, ધનનો ત્યાગ કરે, સ્ત્રીનો ત્યાગ કરે, અને સ્ત્રી હોય તે પુરૂષના ત્યાગ કરે એમ કહીને પછી આ સર્વે હરિભક્તની વાર્તાઉં એક એક બીજા કેડે કરી, ગામ ડડુસરવાળા રજપૂત ગલુજી તથા ધર્મપુરવાળાં કુશળ કુંવરબાઇ તથા પર્વતભાઇ તથા રાજ બાઈ તથા જીવુ બાઇ તથા લાડુબાઇ તથા મોટાં નામબાઈ તથા દાદાખાચર તથા માંચો ભક્ત તથા મૂલજી બ્રહ્મચારી તથા ભૂજવાળા લાધી બાઇ ને માતાજી તથા મુક્તાનંદ સ્વામી તથા વાલક દશના આહિર પટેલ સામત તથા માનકુવાના મૂળજી તથા કૃષ્ણજી તથા વલક દશનાં ગુદાલી ગામના બે કાઠી હરિ ભક્ત ઇત્યાદિક જે સતસંગી તમણે ભગવાન અથે ને સંતને અર્થે જે જે કર્યું તને નિસ્તારીને કહેતા હવા.

અન વળી એમ કહ્યું જે "જેને ભગવાનનો નિશ્ચય મહાત્મ્ય જ્ઞાન સહિત હોય તે ભગવાનના વચનમાં ફેર પાડે નહિ ને જેમ કહે તેમ કરે તે ઉપર પોતાના વાત કરી જે અમારો સ્વભાવ કેવો હતો તો ગોદોહન માત્ર એક સ્થાનકમાં રહેવાય પણ વધુ રહેવાય નહિ એવા ત્યાગી હતા અને વૈરાગ્ય અતિશય હતો ને શ્રીરામાનંદસ્વામી ઉપર હેત

પણ અસાધારણ હતું તોપણ સ્વામીએ ભૂજનગરથી કહવી મોકલ્યું જે જો સત્સંગમાં રહ્યાનો ખપ હોય તો થાંભલાને બાથ લેઇને પણ રહેવું પડશે એમ મયારામ ભટ્ટે આવીને કહ્યું ત્યારે અમે થાંભલાને બાથ લીધી. ત્યાર પછી તેમણે કહ્યું જે મુક્તાનંદ સ્વામીની આજ્ઞામાં રહો પછી અમે સ્વામીનાં દર્શન થયા મોર નવ મહીના સુધી મુક્તાનંદ સ્વામીની આજ્ઞામાં રહ્યા. એવે લક્ષણે કરીને જેને સંતનો ને ભગવાનનો એવો નિશ્ચય હોય તેને જાણીએ. ને પછી સુંદરજી સુતાર ને ડોસા વાણીઆની વાત કરી.

અને વળી જેને ભગવાનનો ને સંતનો એવો નિશ્ચય હોય તેને તેની કોરનો કેફ વર્તે એમ કહીને રાણા રાજગરની વાર્તા કરી અને પ્રહ્લાદની વાત કરી જે પ્રહ્લાદ જે તે નૃસિંહજી પ્રત્યે બોલ્યા જે હે મહારાજ હું આ તમારા વિકાળ રૂપથી નથી બીહીતો ને તમે જે મારી રક્ષા કરી તેને હું રક્ષા નથી માનતો ને તમે જ્યારે ઇંદ્રિયું રૂપ શત્રુના ગણ થકી રક્ષા કરશો ત્યારે હું રક્ષા માનીશ. માટે જે ભગવાનનો ભક્ત હોય તે દૈહિક રક્ષા ભગવાન કરે તેણે કરીને હર્ષ ન પામે ને રક્ષા ન કરે તેણે કરીને શોક ન કરે અને અલમસ્ત થકો ભગવાનને ભજે ને ભગવાનને સંતનું માહાત્મ્ય બહુ જાણે તે ઉપર ગામ કઠલાલની ડોસીની વાત કરી.

અને આવી રીતનો જે હરિભક્ત હોય તેનો દેહ પગ- લસીને પડે, વાઘ ખાઇ જાય, સર્પ કરડે, શસ્ત્ર વાગે, પાણીમાં

છુટી જાય ઇત્યાદિક જેમે તેવી રીતે અપમૃત્યુએ કરીને દેહ પડે તોપણ એમ સમજે જે ભગવાનના ભક્તની અવળી ગતિ થાયજ નહિ એ તો ભગવાનના ધામનેજ પામે. અને ભગવાનથી વિમુખ હોય તેનો દેહ સુખી સારી પેઠે પડે ને ચંદનના લાકડામાં સંસ્કારે યુક્ત બળે તોપણ તે તો નિશ્ચે યમપુરીમાં જાય એ બેની વ્યક્તિ સારી પેઠે સમજે એ સર્વ પ્રકારની જેના હૃદયમાં દૃઢ ગાંઠ પડી હોય તેને ભગવાનનો ને સંતનો મહાત્મ્યે સહિત નિશ્ચય છે એમ જાણવું. લો. ૩

મહાત્મ્યજ્ઞાને સહિત નિશ્ચયવાળા લો. ૩ માં ગણાવેલા હરિભકતોની વાત એ.

ગામ ડડુસરવાળા રજપુત ગલુજી.

એક સમયે શ્રીજી મહારાજ ગામ વડથલમાં પધાર્યા હતા. ત્યાં ધર્મસિંહ નામે સત્સંગી ગરાશીયા હતા. તેમને શ્રીજી મહારાજે ગામ ડડુસરવાળા રજપૂત ગલુજીને કાગળ આપવા જવાની આજ્ઞા કરી તેથી તે ગરાશીયા શ્રીજીનો પત્રલઈને ડડુસર ગયા. તે ગરાશીયા લલુજીને ઘેર પહોચ્યા તે વખતે ગલુજી ને વાળુ કરવાનો સમય હતો. તેમની માએ દીવા કરેલા અને થાળી પુરેલી તેજ વખતે ધરમસીંહે શ્રીજીનો પત્ર ગલુજીને આપ્યો તેમાં લખેલું કે 'આ પત્ર વાંચી તુરતજ ઘરની સર્વ સમૃદ્ધિ ગાડામાં ભરી તમારી ડોશીને ત્યાં રાખી

ને તમે આંહી આવો. તે સમયેજ ગલુજીએ તે પ્રમાણે કર્યું ને વડથલમાં શ્રીજી મહારાજ પાસે ગયા.

હવે ડડુસરમાં એવું બન્યું કે ગલુજી જે રાત્રીએ શ્રીજી મહારાજ પાસે આવ્યા તેજ રાત્રે બસો ગરાશીયાઓએ એક સંપ કર્યો કે આજ રાત્રીએ ગલુજીની ઘર સમૃદ્ધિ લુંટી લઇને તેમને મારી નાંખવા. તેવો વિચાર કરી બસો સ્વારો ડડુસરમાં ગલુજીના મકાનની ચારે પાસ ઘેરીને ઉભા રહ્યા. તેમના મકાનમાં દીવા બળતા હતા તે જોઇ મકાનમાં ઉતરીને જોયું તો તમામ મકાન ખાલી દીઠું. જે ઓરડામાં ગલુજીના મા સુતાં હતાં ત્યાં જઇને પૂછયું કે આ ઘર ખાલી કેમ છે? ને ગલુજી કયાં ગયા છે? ત્યારે તે ડોશી બોલ્યાં કે ગલુજીને આંહી વાળુ કરવાની તૈયારી હતી તેજ વખતે શ્રીજી મહારાજનો પત્ર આવ્યો તેમાં લખેલું કે આ પત્ર વાંચી તમામ ઘરની સમૃદ્ધિ લઇ તમારા માને ત્યાં રાખીને તમે આંહી તુરત આવો જેથી તે વડથલ ગયા છે, ત્યારે ગરાશીયા બોલ્યા કે આજે ગલુજીને મારવા હતા, અને ઘરની સર્વ સમૃદ્ધિ લુંટી લેવી હતી, પણ સ્વામિનારાયણ ભગવાન ખરા કે તેમણે તેમના ભક્ત ગલુજીને ઉગારી લીધા. એમ કહીને તે બોલ્યા કે ડોશીમા, તમે ગલુજીને કહેજો કે હવે તમારી સાથે અમારે કાંઇ પણ વેર નથી ને તમારે જેમ સ્વામિનારાયણ સાથે હેત છે તેમ અમને હેત કરાવજો કે જેથી અમે પણ તેમની ભક્તિ કરીએ, અને તે અમારા અપરાધ માફ કરીને

રાજી થાય. એમ કહીને ગલુજી સાથે વેરભાવનો ત્યાગ કરીને તથા શ્રીજી મહારાજ સાક્ષાત ભગવાન છે તેવો નિશ્ચય કરીને પોતાને ઘેર ગયા.

એક સમયે શ્રીજી મહારાજ ડડુસર પધારવાના હતા, તેવામાં ગલુજીની માના શરીરે મંદવાડ હતો. તે સમયમાં ગલુજીને ખબર મળ્યા કે મહારાજશ્રી એક બે દીવસમાં અથવા સાંજ સવારમા પધારશે. તે ખબર સાંભળીને ગલુજીએ વિચાર કર્યો કે ડોશીને મંદવાડ છે તે કદાપી દેહ પડી જાય તો મહારાજશ્રીના સેવા મારાથી બની શકશ નહિ. માટે તેની ગોઠવણ અન્ય દ્વારા થાય તો ઠીક, તેમ વિચાર કરીને પછી પોતાના મિત્ર એક વાણીઓ હતો તેને બોલાવીને કહ્યું કે "મહારાજશ્રી આંહી પધારે ત્યારે ઉતારો, રસોઇ વિગેરે તમામ જાતના સગવડ તમારે પુરી પાડવી તેનો જે ખર્ચ થશે તે હુ આપીશ' પછી તે વાણીઆએ ઘેર જઈ તમામ જાતની સગવડ તૈઆર કરી અને શ્રીજી મહારાજનું આમંત્રણ કર્યું. તેજ રાત્રીના બાર વાગે ગલુજીની માંનો દેહ છુટી ગયો. ગલુજીને વિચાર થયો કે સવારમાં તો મહરાજશ્રી પધારવાના છે તો આ વાત હમણાં બહાર પાડવી તે ઠીક નહિ તેથી ડોશીનો દેહ લુગડાંથી બાંધી બળદની કોડના પાટડા સાથે લટકાવ્યો, ને પોતે મરણ પોક પાડી નહિ.

સવારના પહોરમાં દિવસ ઉગતાં મહારાજશ્રી પધાર્યા તેવી ખબર સાંભળી પોતે સાદો પોશાક પહેરી વાજીંત્ર

લઇને ગામથી એક ગાઉ સુધી સામા ગયા અને દંડવત્ પ્રણામ કરીને મહારાજશ્રીને કહ્યું કે આ શેઠ મારા મિત્ર છે ને તે કહે છે જે તમે તો મહારાજશ્રીને પધરાવવાનો વારંવાર લાભ લો છો પણ કોઇકવાર અમને તો લાભ અપાવો તેથી આજ તો તેમને ત્યાં આપનો તથા સંત મંડળ વિગેરેનો મુકામ ઠરાવ્યો છે. તેથી તે રાજી થાય તેમ કરો. એમ કહીને પોતાને કોઇના સ્પર્શ ન થાય તે રીતે ગાજતે વાજતે મહારાજશ્રીને ગામમાં તે શેઠને ઘેર પધરાવ્યા, અને તે શેઠે શ્રીજીની તથા સંત મંડળ વિગેરેની ઘણાજ પ્રેમથી સેવા કરી. પછી મહારાજશ્રી તથા સંત મંડળ જમીને તૈયાર થયા. ને ગલુજીને બોલાવીને શ્રીજી મહારાજે કહ્યું કે અમારે અત્યારે વડતલ જવાની જરૂર છે તેથી અમને રજા આપો; બીજીવાર આવીશું ત્યારે જેમ તમે કહેશો તેમ કરીશું. મહારાજશ્રીના કહેવાથી ગલુજીએ તેમજ કર્યું, અને વાજીંત્ર મંગાવીને ઘણીજ ધામધુમથી મહારાજશ્રીને વળાવ્યા અને તે પોતાને કોઇના સ્પર્શ ન થાય તેવી રીતે ગામના શીમાડા સુધી વળાવવા ગયા. ત્યારે મહારાજશ્રી બોલ્યા કે ગલુજી, તમે વેળાસર ઘેર જાઓ ને ડોશીના દેહના સંસ્કાર કરો. તેથી ગલુજીએ ઘેર આવીને ડોશીના દેહનો સંસ્કાર કર્યો.

તેવી રીતે જેને ભગવાન અને સંતનો મહાત્મ્ય જ્ઞાને સહિત નિશ્ચય હોય તે લોકલાજનો ત્યાગ કરે તેવી રીતે ગલુજીએ કર્યું.

ધરમપુરવાળાં રાણીશ્રી કુશળકુંવરબાઇ.

રાણીશ્રી કુશળકુંવરબાઈ પૂર્વજન્મમાં અમદાવાદ પાસે અડાલજ ગામે ગરાશીઆને ઘેર જન્મ્યાં હતાં. તેનનું નામ રૂડાદેવી હતું. દંડાવ્ય દેશના રાજા વીરસીંહની સાથે તેમને પરણાવ્યાં. તે રાણી રૂડાદેવીએ પોતાના પતિના તથા પોતાના મોક્ષાર્થે સંવત ૧૫૫૫ના વર્ષમાં અડાલજ ગામમાં પોતાના ખર્ચથી મોટી વાવ કરાવી. અને સંસ્કૃત શીલાલેખ કરાવીને તે વાવના મતવાલામાં ચોડાવ્યો. ત્યારપછી કેટલેક દીવસે રાણીએ દેહ ત્યાગ કર્યો.

કોઇક સમયે શ્રીજી મહારાજ સર્વ સંતમંડળ તથા સર્વ પાર્ષદોએ સહિત સવારના પહોરમાં અડાલજ પધાર્યા ત્યારે તે વાવને કાંઠે મુકામ કર્યો. અને સભા કરીને બેઠા તે સમયમાં તેનો શીલા લેખ નિત્યાનંદ સ્વામી પાસે વંચાવ્યો તે સાંભળી પોતે બોલ્યા કે આ વાવ કરાવનાર રાણીએ સત્સંગમાં જન્મ ધર્યો છે. આ વાવમાં હું સ્નાન કરીને પાણી પીઇશ અને તમો પણ સ્નાન કરો અને પાણી પીઓ ને મારૂ સ્મરણ કરી એવો સંકલ્પ કરો કે આ વાવ કરાવનાર રાણી મ રી ભક્તિ કરી અક્ષરધામને પામે. પછી તે પ્રમાણે શ્રીજીએ પોતે તથા સર્વ સંતે સંકલ્પ કર્યો અને સ્નાનાદિક કરીને સંત મંડળે સહિત ત્યાંથી અમદાવાદ પધાર્યા.

રાણીશ્રી રૂડાદેવી પૂર્વના સંસ્કારે ગુજરાત દેશમાં વડતાલ પાસે ધરમજ ગામમાં ગરાશીયાને ઘેર જન્મ્યાં ને તેમનું નામ કુશળ કુંવરબાઈ પાડયું ને ધરમપુરના રાજાની સાથે તેમને પરણાવ્યાં. પોતે મુમુક્ષુ હતાં તેથી પોતાને ત્યાં કોઇક સન્યાસી, સાધુ, પરમહંસ વિગેરે ત્યાગીઓ આવે તેમને રાખીને સારી રીતે સેવા કરાવતાં અને પોતે પણ પુરૂષનાં લુગડાં પહેરીને સેવા કરવા જતાં અને ઉપદેશ સાંભળતાં હતાં. આવી રીતે કેટલોક સમય વીત્યા બાદ તેમના પૂર્વના પુન્ય સંસ્કારના ઉદયથી અને શ્રીજીના સંકલ્પથી શ્રીજી મહારાજના મોટા સંત પરમચૈતન્યાનંદ સ્વામી એક સમયે ગઢડેથી એકલાજ ચાલી નીકળ્યા તે ફરતા ફરતા ધરમપુર ગયા ત્યાં તેમને પરમહંસ જાણીને રાણીએ પોતાના બગીચામાં ઉતારો આપ્યો.

પછી તે રાણી પુરૂષનાં લુગડાં પહેરી સેવા કરવા તથા ઉપદેશ સાંભળવા ગયાં. અને સ્વામીને પ્રણામ કરી પાસે બેસવા આવે છે ત્યાં સ્વામીને જાણવામાં આવ્યું કે આ પુરૂષ નથી પણ કોઇ સ્ત્રી જણાય છે. તેથી બોલ્યા કે અમારા સ્થાનમાં કોઈ સ્ત્રીએ આવવું નહિ. અને આવશે તો મારે ઉપવાસ કરવો પડશે, કારણ કે અષ્ટ પ્રકારે સ્ત્રીનો તથા ધનનો અમારે ત્યાગ છે. તે સાંભળી રાણીને વિસ્મય થયો જે આ કળીકાળમાં આવા ત્યાગીઓ છે

પછી જુદા ઓરડામાં બેશીને અને બારણામ ચક નંખાવીને મર્યાદાપૂર્વક સ્વામી પાસે બીજા પુરૂષો બેસાડીને

તે દ્વારા પુછાવ્યું કે તમારા ગુરૂ કોણ છે ? ત્યારે સ્વામી બોલ્યા કે અમારા ગુરૂ સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે. અને તે હાલ કાઠીઆવાડમાં ગઢડા ગામમાં દાદા ખાચરના દરબારમાં રહે છે. તેમના કરેલા મારા જેવા પાંચસો પરમહંસ છે. તેવું સાભળીને રાણીને નિશ્ચય થયો જે સ્વામિનારાયણ સાક્ષાત ભગવાન છે નહિ તો આવી વાત બને નહિ.

પછી દરરોજ છેટેથી સ્વામીની વાતો સાંભળીને શ્રીજીના સ્વરૂપનો દૃઢ નિશ્ચય કર્યો અને પોતાની સેવા નિરંતર શ્રીજીના ઉપયોગમાં આવે તેમ ધારી સારાં અથાણાં મસાલા નાખીને અતિ સુગંધીદાર બનાવીને પોતાનેજ હાથે વાંસની કાતળીમાં તથા બરણીઓમાં ભરીને ગઢડે મોકલતાં. તેમજ ઉત્તમ કમોદનાં ફોતરાં પોતાને હાથે નખથી ફોલીને તે અણીશુદ્ધ અને સુગંધવાળા ચોખાની કોથળીઓ ભરીને શ્રીગઢડે મોકલતાં. આ પ્રમાણે તેમની ભક્તિ જોઇને શ્રીજી મહારાજ તેમને પ્રત્યક્ષ પોતાનાં દર્શન આપતા અને તેમની ભક્તિને આધિન થઇને તેમણે અર્પણ કરેલા તુળસી, ચંદન, પુષ્પના હાર, ભોજન વિગેરે પ્રત્યક્ષ અંગીકાર કરતા. રાણીએ એક દિવસે પરમચૈતન્યાનંદ સ્વામીને હાથ જોડીને નમસ્કાર કરીને કહ્યું જે હવે શ્રીજી મહારાજ બ્રહ્મચારી, સંત મંડળ, પાર્ષદ, હરિજન, મોટીબા, લાડુબા, રાજબાઈ તથા દાદા ખાચર વિગેરે સહિત આંહી પધારે તો ઠીક. ત્યારે સ્વામી બોલ્યા જે ભગવાન તો સ્વતંત્ર

છે પણ પોતે ભક્તવત્સલ છે તે આપની ભક્તિને વશ થઈને આપને ત્યાં થોડા દિવસમાં પધારશે.

પછી શ્રીજી મહારાજ પોતે તેમનો સંકલ્પ જાણીને અને તેમની પ્રેમભક્તિથી આકર્ષિત થઈને ગઢડેથી ધરમપુર જવા સારૂ નીકળ્યા. અને વરતાલ આવીને ફરતા ફરતા સુરત થઈ ઉધના આવીને પત્રદ્વારા રાણીને ખબર આપી જે અમુક દિવસે અમો ધરમપુર આવીશું. પછી રાણીએ પોતાનાં એકસો ગામની સર્વ પ્રજાને તેમજ સરબંધી, હાથીવાળા, પાયગાવાળા, વાજીંત્રવાળા વીગેરે તમામને હુકમ કર્યો કે મહારાજશ્રી પધારે ત્યારે તમારે સર્વને હાજર રહેવું. અને તેજ રાત્રીએ વાંસદા ગામે પોતાની દીકરીને મંદવાડ હતો તેને જોવા માટે મેનામાં બેશીને ત્યાં ગયાં. ત્યાં એક દિવસ રહ્યાં ને પરમ ચૈતન્યાનંદ સ્વામીએ પત્ર લખી સ્વાર મોકલ્યો જે કાલે સવારમાં શ્રીજી પધારશે તેવું સાંભળી તે રાણી મેનાનો ત્યાગ કરીને ઉંટ ઉપર બેસીને ધરમપુર આવ્યાં.

સવારના પહોરમાં શ્રીજી મહારાજ ધરમપુર પધાર્યા એટલે રાણીએ ઘણીજ ધામધુમથી સામૈયું કર્યું અને પોતાના કુંવર વિજયદેવને સાથે લઈ ગામના સીમાડા સુધી સામાં ગયાં અને કુંવરને શ્રીજી મહારાજની પાસે જઈ પગે લગાડયા. અને કહ્યું કે હે મહારાજ મારાં સો ગામની સર્વે પ્રજા આપને દર્શને આવેલ છે તો તેમને દર્શન આપવા

માટે સોનેરી વસ્ત્ર ધારણ કરી હાથી ઉપર વિરાજમાન થાઓ એવી પ્રાર્થના સાંભળી શ્રીજીએ તેજ પ્રમાણે કર્યું. અને રાણી પોતે જીવુંબા, લાડુબા, રાજબા આદિ સર્વને મળીને તેમને રથમાં બેસારીને પોતે પણ મેનામાં બેસી ઘેર આવ્યાં ને શ્રીજીને તથા સંત મંડળ વિગેરેને યથાયોગ્ય ઉતારા કરાવ્યા અને તે દિવસથી તે જ્યાં સુધી શ્રીજી મહારાજ રહ્યા ત્યાં સુધી દરરોજ પોતાની દેખરેખ નીચે પવિત્ર બ્રાહ્મણો પાસે જુદી જુદી ઉત્તમ પ્રકારની રસોઇઓ બનાવીને જમાડતાં.

શ્રીજી મહારાજે તે ગામમાં બહુજ ઐશ્વર્ય બતાવીને ઘણા જીવોનો મોક્ષ કર્યો. કેટલાએક વિદ્વાનો તથા ગવૈયાઓ આવ્યા તેમને પોતાના સ્વરૂપનો નિશ્ચય કરાવ્યો એક દિવસે રાણીએ શ્રીજીને માટે ઉત્તમ ભોજન કરાવી છપ્પન ખાનાવાળો ચંદીનો થાળ પુરી શ્રીજીને જમાડયા પછી વિનંતી કરીને કહ્યું કે હે મહારાજ મારૂં આ સો ગામનું રાજ્ય આપને હું અર્પણ કરૂં છું ત્યારે શ્રીજી બોલ્યા કે હું રાજ્યને નથી ઇચ્છતો મને મયારાણીએ ત્રણસો ગામનું રાજ્ય અર્પણ કર્યું તોપણ મેં ના પાડી ને કહ્યું કે મારે અસંખ્ય કોટી બ્રહ્માંડનું રાજ્ય છે છતાં અનેક જીવનો મોક્ષ કરવા માટે આ સર્વ અક્ષર મુક્તોએ સહિત આ ભરતખંડમાં પ્રગટ થયો છું એમ કહી તે રાણીના પુત્રને પોતે રાજ ગાદીએ બેસાડયા.

પછી તે રાણીને શ્રીજીએ કહ્યું કે તમે ચાર બાઇઓને તમારી સેવામાં રાખો. તેમાં એક ભગવાનની કથા સંભળાવે તે થાકે ત્યારે બીજી મારા ઐશ્વર્ય સબંધી વાર્તા કરે, અને તે થાકે ત્યારે ત્રીજી મારી મૂર્તિનાં કિર્તન બોલે, અને તે થાકે ત્યારે ચોથી સ્વામિનારાયણ નામની ધુન્ય કરે. અને તમે મારી મૂર્તિ નખથી શિખા પર્યંત અને શિખાથી નખ પર્યંત અહોનીશ ધાર્યા કરજો. એક અંગ ત્રણે અવસ્થામાં સાંભરી આવે તેવો દ્રઢાવ થાય ત્યારે બીજું અંગ ધારવું. તેમ કરશો તો આ પંચ ભૌતિક દેહનો ત્યાગ કરાવી મારા અક્ષરધામમાં કાયમ મારી સેવામા રાખીશ. એવાં શ્રીજીનાં વચન માની તે રાણીએ તેવો અભ્યાસ કાયમ રાખ્યો.

પછીથી શ્રીજી મહારાજ તથા સર્વ સંત મંડળ અને સર્વ હરીજનો તથા સર્વ બાઇઓ તથા દાદાખાચર વિગેરેને પ્રસન્ન કરી જેવી ધામધુમથી પધરાવ્યા હતા તેવીજ ધામધુમ થી મહારાજશ્રીને વળાવ્યા. ને પછી અઢારમે દિવસે દેહનો ત્યાગ કર્યો.

અને સદ્‌ગુરૂ પરમચૈતન્યાનંદસ્વામી ધરમપુરથી ગઢડે આવ્યા.



ગામ અગત્રાઇના પટેલ પર્વતભાઇ

પર્વતભાઇ ગ્નાંતે કણબી હતા તે અગત્રાઇ ગામમાં રહેતા હતા. અને ખેતીનો ધંધો કરીને પોતાનો નિર્વાહ કરતા હતા. તે જેટલું સારૂં અનાજ પાકે તેને સદાવ્રતમાં આપતા. અને

હલકા અનાજથી પોતાનો નિર્વાહ ચલાવતા હતા સદાવ્રતમાં સર્વ વસ્તુ આપતા જાણીને કોઈ સંતે કહ્યું જે બધું આપી-દ્યો છો પણ કંઈ નિર્વાહને માટે રાખો છો ? ત્યારે પર્વત-ભાઇ બોલ્યાં કે કણબીના છોકરાં અને કુકડાંનાં બચ્ચાં તે ઉકરડો ઉથામીને પણ પોતાનું પુરૂં કરે પણ ભુખ્યાં ન રહે.

એક વખત લાકડાં ફાડતાં પગ ઉપર કુવાડો પડયો પણ વાગ્યો નહિ તેથી વિચાર કર્યો કે કુવાડો વાગ્યો હોત તો છ મહિના ખાટલે રહેવું પડત તેથી છ મહિના સુધી મહારાજનો સમાગમ કરીશું એમ ધારી મહારાજ પાસે ગઢડે ગયા અને ત્યાં છ માસ સુધી રહ્યા.

વળી કોઈક વખતે તેમના દીકરાને બહુજ મંદવાડ હતો ને ગઢડેથી શ્રીજી મહારાજનો પત્ર આવ્યો કે આ પત્ર પહોંચે કે તુરતજ આંહી આવો. તેવું વાંચીને એકદમ ગઢડે ગયા. અને ઘેર તેમના દીકરાએ દેહ ત્યાગ કર્યો. તે સમાચાર ગઢડે આવ્યા પણ પોતાને શોક થયો નહિ. તે જાણી શ્રીજીએ કહ્યું કે જો આવો મંદવાડ હતા તો તમારે આવવું નહોતું ત્યારે પર્વતભાઇ બોલ્યા કે છોકરાની શી દુર્લભતા છે. ખાટલાનો પાયો ભાંગે તો લાકડું લેવા સારૂ જંગલમાં જવું પડે અને સુતારને બોલાવવો પડે એટલો પ્રયત્ન તેમાં નથી. તે તો જેમ છાણમાં કીડા ઉત્પન્ન થાય તેમ થયાજ કરે છે પણ આપની આજ્ઞાનો લોપ કેમ થાય.

એવી રીતે શ્રીજીની આજ્ઞા પ્રમાણેજ નિરંત વર્તન કરતા હતા.

એક વખતે પર્વતભાઇ પોતાનાં પત્નીએ સહિત ગઢ આવ્યા તે અન્ન જળનો ત્યાગ કરીને કેવળ શ્રીજી મહારાજ દર્શન અને સમાગમથી દિવસ નિર્ગમન કરતા હતા. વાત શ્રીજી મહારાજ તો અંતર્યામીપણે જાણે છે પા બીજાને જણાવવા સારૂ સભામાં મૂળજી બ્રહ્મચારીને શ્રીજી પુછયું કે પર્વતભાઇ કયાં જમે છે? ત્યારે બ્રહ્મચા બોલ્યા કે તેમનાં પત્ની સાથે છે તેથી ઉતારે જમતા હશે પછી બાઇઓની સભામાં બેઠેલાં તેમની પત્નીને પુછાવ્ કે પર્વત ભાઇ કયાં જમે છે? ત્યારે તે બોલ્યાં કે મહાર જના થાળની પ્રસાદી જમતા હશે. ત્યારે શ્રીજીએ પર્વતભા ને પુછયું કે તમે કયાં જમો છો? ત્યારે તે બોલ્યા આપના દર્શનથી ભુખ અને તરસ નિવૃત પામ્યા છે અ હું સર્વ પ્રકારે તૃપ્ત થયો છું આ પ્રમાણે સાત દિવ સુધી અન્ન જળનો ત્યાગ કરીને શ્રીજી મહારાજના દર્શનથી આનંદમાં રહ્યા.

એક સમયે શ્રીજી મહારાજ ગામ અગત્રાઈ પર્વતભાઇ ઘેર પધાર્યા. ત્યારે સુરોખાચર તથા સોમલાખાચર વિગેરે વિચાર કર્યો કે શ્રીજી વારંવાર પર્વતભાઇને વખાણે છે તેમની ધીરજ તથા શ્રદ્ધા કેવી છે તે પરિક્ષા કરવી. એ

ધારીને પર્વતભાઇને કહ્યું કે ઘોડાઓને માટે જોગાણ આપો ત્યારે પર્વતભાઇ બોલ્યા કે આ બાજરાની કોઠીઓ ભરીછે તેમાંથી તમારે જોઇએ તેટલું લ્યો. ને જેટલા દિવસ રહો ત્યાં સુધી મને પુછવું નહિ. ત્યારે કાઠીઓએ તે કોઠીઓનાં સાણાં કાઢી નાખ્યાં. અને બાજરાના મોટા ઢગલા થયા, જેને જેમ જોઇએ તેમ લે. પછી બળદવાળા તથા ઘોડાવાળા ઓએ કહ્યું કે અમને ખડ તથા કડબ આપો ત્યારે પર્વતભાઇ બોલ્યા કે વાડામાં કુંદવાં ખડક્યાં છે તેમાંથી જોઇએ તેમ લ્યો. તેમ કહેવાથી તે કાઠીઓએ કુંદવાં ફરતાં ઘોડાં છુટાં મૂક્યાં. પછી સર્વને જમવા સારૂ છુટું ચુરમુને ધારેઘીની રસોઈ કરાવી. અને સર્વ સંત મંડળ તથા કાઠીઓ જમવા બેઠા. તે વખતે શ્રીજી પોતે ઘીની તાંબડી પોતાના હાથમાં લઇને ઘી પીરસવા માંડયાં તે સર્વના પાત્રમાં તથા નીચે જમીન ઉપર પણ એક ધારા ચાલે. તે જોઇ પર્વતભાઇ બહુ રાજી થઇને નાચવા મંડયા, અને બોલ્યા કે મારા વહાલાની આવી લીલા ક્યારે પણ જોઇ નહોતી. તે સમયમાં આકાશમાં વિમાન લઇ દેવતાઓ આવ્યા અને તેમણે ચંદન પુષ્પની વૃષ્ટિ કરી,

પછી સાંજે સભા થઇ ત્યારે શ્રીજી બોલ્યા કે હે પર્વતભાઇ સંતની પંક્તિમાં અમે ઘી પીરસ્યું તેમાં કેટલુંક જમનારાના પાત્રમાં ગયું અને કેટલુંક હેઠે ઢોળાયું. તેમજ આ કાઠીઓએ ઘોડાંના જોગાણને માટે કોઠીઓનાં સાણાં

છુટાં મુકી દીધાં. ને બે બે કળશીની કોઠીઓ ખાલી થઇ. તથા ખડનાં કુંદવાં ફરતાં ઘોડાં છુટાં મુકયાં. આ બધો બગાડ થયો તે જોઇ તમને કાંઇ સંશય થાય છે! જે આમ બગાડ શા માટે કરતા હશે ! ત્યારે પર્વતભાઇ બોલ્યા જે હે મહારાજ, હું તો સાથી છું ને ઘરના ધણી તો તમે છો. તો તમે જે કરતા હશો તે ઠીકજ કરતા હશો. ઘરના ધણી જે કામ કરે તેમાં સાથીને શંકા ન કરવી જોઇએ. એવાં પર્વતભાઇનાં વચન સાંભળીને શ્રીજી ઘણા પ્રસન્ન થઇ બોલ્યા કે ધન્ય પર્વત! ધન્ય પર્વત! પર્વતભાઇની આવી શ્રદ્ધાને ધન્ય છે. એમ કહી સર્વ કાઠીઓ પાસે કોઠીથી બહાર નીકળી ગયેલો બાજરો પાછો કોઠીઓમાં નંખાવ્યો અને ખડનાં કુંદવાં ઘોડાં હતાં તેને એક કોર બંધાવીને ફરીથી સારાં કુંદવાં ખડકાવ્યાં. અને બધા કાઠીઓ પર્વતભાઇનાં વખાણ કરવા લાગ્યા જે પર્વતભાઇની ભક્તિને ધન્ય છે.



શ્રી ગઢપુરવાળાં રાજબાઈ

રાજબાઈ ગઢડાવાળા જીવા ખાચરનાં માશીની દીકરી બહેન હતાં. તે શ્રીજી મહારાજ અયોધ્યાથી નીકળીને વનમાં ગયા તે સમયથી એ મુર્તિને અખંડ દેખતાં હતાં. તેમને જેતપુર પરણાવ્યાં હતાં. ને પોતાના સસરાને ત્યાં ગયાં પણ પોતાને એવો સંકલ્પ થયો કે–જેટલું સમુદ્રનું જળ છે તેટલું

આ જીવે માતાના દૂધનું પાન કર્યું છે, એટલી વાર જીવ જન્મ મરણને પામ્યો છે માટે આ દેહે કરીને તો વિષય સુખનો ત્યાગ કરી, અષ્ટ પ્રકારનું બ્રહ્મચર્ય પાળી શ્રીજીની સેવામાં અખંડ રહેવું એવો દૃઢ નિશ્ચય કર્યો. પછી એક વખત ગઢડામાં શ્રીજી મહારાજ લીંબતરૂ તળે વિરાજમાન હતા તે સમયમાં રાજબાઈના પતિ તથા તેમના સસરા તથા જીવાખાચર વિગેરે સર્વ સબંધીજનો આવ્યા ને શ્રીજીને પગે લાગીને સભામાં બેઠા, રાજબાઇ પણ બાઇઓની સભામાં બેઠાં હતાં. તે વખતે રાજબાઈનાં સંબંધીઓએ બે હાથ જોડી શ્રીજીને પગે લાગીને કહ્યું કે હે મહારાજ રાજબાઇને આજ્ઞા આપો કે ઘરે આવે, ત્યારે શ્રીજી મહારાજ રાજબાઇને કહેવરાવ્યું કે તમે તમારા સાસરાને ઘેર જાવો. અવું સાંભળી રાજબાઇને મુર્છા આવી ને શરીર પૃથ્વી ઉપર પડી ગયું ને શરીરની કાન્તિ કાળી થઇ ગઇ અને રૂંવાડે રૂંવાડે રૂધીર નીકળવા માંડયું. તે વાત શ્રીજીએ સાંભળી કે તુરત જીવા ખાચર તથા રાજબાઇના પતિ, સાસરા વિગેરેને કહ્યું કે જુઓ આ રાજબાઇના દેહ રહે તેમ છે ! ત્યારે તે સબંધીઓ સર્વે બોલ્યા જે–હે મહારાજ એતો કોઇ મોટા મુકત છે ને મહા વૈરાગ્યવાન છે. માટે હવે તો તેમને શરીરે સારૂં થાય તેવી દયા કરો. તેવું સાંભળી શ્રીજી મહારાજ રાજબાઇની સમીપે જઇને બોલ્યા કે હે રાજબાઇ–હે રાજબાઇ

તમે અખંડ બ્રહ્મચર્ય રાખીને મારી સેવા કરો. તેવું શ્રીજીનું વચન સાંભળીને રાજબાઇ સચેત થયાં અને શ્રીજી મહારાજને પગે લાગ્યાં. પછી શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા કે હે રાજબાઇ તમને વસમું કેમ લાગ્યું ત્યારે રાજબાઇ બોલ્યાં કે હે મહારાજ—મેં એવો સંકલ્પ કર્યો હતો કે—વિષયતો કયે દેહે નથી ભોગવ્યા! માટે આ દેહેતો દૃઢ બ્રહ્મચર્ય રાખી શ્રીજીની ભક્તિજ કરવી છે ને આપશ્રી બોલ્યા કે સાસરે જાઓ. તે સાંભળી મારા મનને વિચાર થયો કે શ્રીજીની આજ્ઞા નહિ પાળું તો વચન દ્રોહી કહેવાઈશ તેથી મને વસમુ લાગ્યું. ને આપ મારી ઉપર અતિ પ્રસન્ન થઇને બોલ્યા કે "તમે અખંડ બ્રહ્મચર્ય રાખી ભક્તિ કરો". તેથી હું રાજી થઇ છું. પછી શ્રીજી મહારાજે દાદા ખાચરને બોલાવીને કહ્યું કે જેમ જીવુબા, લાડુબા આદિચાર બહેનો છે તેમ આમને પાંચમી બહેન માનજો. તેવું સાંભળી દાદા ખાચરે એ ઓરડો રાજબાઇને રહેવાને માટે આપ્યો. પછી રાજબાઇનં સર્વ સંબંધીઓ શ્રીજી મહારાજનાં આશ્રિત થયાં. ને સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે એવો નિશ્ચય કરીને ઘેર ગય રાજબાઇએ એવો નિયમ રાખ્યો હતો કે પુરૂષથી ર હાથ છેટે રહેવું તે નિયમ પાળી પોતાના દેહ પર્યંત દાદ ખાચરના દરબારમાં રહ્યાં. એવાં વૈરાગ્યવાન હતાં.

શ્રી ગઢપુરવાળાં જીવુંબાઈ.

જીવુબાઇ એભલખાચરનાં દિકરી હતાં એભલખાચરને છોરૂ જીવતાં નહોતાં ને તે જીવ્યાં તેથી તેમનું નામ જીવુંબાઇ પાડયું અને પુનેમને દીવસે જન્મ તેથી પુનમતીબા એવું પણ નામ હતું અને સૌથી મોટાં તેથી મોટીબા પણ કહેતા. તેમને ગામ કુંડળના અમરાપટગરના દીકરા વેરે પરણાવ્યાં અને તે સાસરે ગયાં. પણ પોતે પૂર્વના મૂક્ત તેથી એવો નિશ્ચય કર્યો આ દેહે અષ્ટ પ્રકારે પુરૂષનો ત્યાગ રાખી દ્દઢ બ્રહ્મચર્ય રાખીને શ્રીજીની ભક્તિ કરવી તેજ મનુષ્ય દેહનું સાર્થક છે. એમ માની સાસરેથી ગઢડે પોતાના પીતાને ઘેર આવીને શ્રીજી મહારાજની ભક્તિ કરવા લાગ્યાં ને માનસીક સંકલ્પથી પણ કોઇ દિવસ પતિનો સંગજ ન કર્યો તેમનાં સાસુ રાઇબાઈ તથા સસરા અમરાપટગર પણ શ્રીજીના અનન્ય ભક્ત હતા.

મોટીબા પોતે શ્રીજી મહારાજ ઘેરથી નીકળી વનમાં ફરતા હતા તેદીવસથી પોતાની નીરાવર્ણદૃષ્ટીથી શ્રીજી જ્યાં જ્યાં વીચરે ને જે જે લીલાઓ કરે તેને પ્રત્યક્ષની પેઠેજ જેમ પાસે હોય ને દેખે તેમ દેખતાં શ્રીજીએ તેમની અનન્ય ભક્તિ જોઇને નિત્ય પુજા કરવા સારૂ એક લાલજી આપ્યા.

એકવખતે સંધ્યા આરતી સમયમાં દેવની આરતી કરીને નામકીર્તન કરતાં હતાં. તેમનાં બહેન લાડુબાઇ પણ સાથેજ હતાં. તે વખતમાં તેમના પિતાશ્રી એભલ ખાચર આવ્યા ને તરવાર ઉઘાડી કરી પોતાની બંને પુત્રીઓને ભય આપવા મંડયા અને કહ્યું કે–તમારે ગામના ચોરામાં જે દેવની મુર્તિઓ છે ત્યાં જઇ ભક્તિ કરો પણ મારા દરબારમાં ઠાકોરદ્વારો કરવો નથી અને જો હવેથી તમે બંને જણુ ભક્તિ કરશો તો આ તરવારે તમારાં માથાં કાપી નાખીશ તેવો ડારો દીધો તે સાંભળ તે બંને બહેનો બોલ્યાં કે પિતાજી આ દેહ તો પાંચ વરસે કે પચાસ વરસે અથવા સો વરસે જરૂર પડવાનો છે તે પડશે પણ કેટલાંએક પુરૂષને અર્થે; રાજ્યને અર્થે, દ્રવ્યને અર્થે દેહ ત્યાગ કરે છે માટે અમારે તો બેઉ તરફથી લાભ છે જો મરીશું તો ભગવાનના ધામને પામીશું ને જીવીશું તે સ્વામિનારાયણની ભક્તિ કરીશું એમ કહીને બોલ્યાં કે અ લાલજી તમને કાંઇ પરચો બતાવે તો સાચું કહ્યું માનશો ત્યારે કહ્યું કે હા. એમ કહીને પછી એક ચાંદીનો કટોરો મગાવી તેમાં દૂધ ભરી સાકર નાંખીને મોટીબાને આપીને કહ્યું કે આ દૂધ જો લાલજી પીઇ જાય તો હું માનુ પછી તેજ વખતે મોટીબાએ તેજ કટોરો પોતાના હાથમ લઇને લાલજીને ધરાવ્યો કે તેમના પિતા દેખતાંજ ત લાલજી દૂધ પી ગયા તેથી તે પ્રગટ પરચો જોઇને પછ તલવાર એક કોર મુકીને પગે લાગી બોલ્યા કે તમો બં

કોઇ રાધિકા લક્ષ્મી તુલ્ય દેવીઓ છો ને મારે ઘેર જન્મ લીધો છે તેથી મારાં અહોભાગ્ય માનું છું અને આ તમારા દેવ છે તે પણ સત્ય છે તમો તેમની અનન્ય ભકિત કરોછો તેમજ અહોનીશ કરો જેથી હું ઘણો પ્રસન્ન છું

ત્યાર પછી શ્રીજી મહારાજ પોતાની ઇચ્છાથી ગઢપુરમાં દાદા ખાચરને ત્યાં રહ્યા શ્રીજીએ તેમની અનન્ય ભકિત જોઇને તેમને નીરંતર પોતાનાં દર્શનાદિકનો વિયોગ ન થાય તેટલા સારૂ પોતાનું સ્વરૂપ વાસુદેવ નારાયણ તેની પ્રતિમા જીવુબાના ઓરડામાં સ્થાપન કરી. જેથી તે ઓરડાનું નામ વાસુદેવ નારાયણનું મંદિર કહેવાય છે. પછી શ્રીજી મહારાજે ગઢપુરમાં શ્રી ગોપીનાથજીનું મંદિર કરાવ્યું અને જે વાસુદેવ નારાયણની મૂર્તિ ઓરડામાં હતી તે શ્રી ગોપીનાથજીની જમણી કોરે પધરાવી. અને જ્યારે હરિકૃષ્ણ મહારાજની મૂર્તિ પધરાવી ત્યારે વાસુદેવ નારાયણની મૂર્તિ ધર્મદેવ અને ભકિત માતાની પાસે પધરાવી.

અને લાલજી મહારાજની મૂર્તિ હાલમાં શ્રીગોપીનાથજીના મંદિરમાં શ્રી ભકિત ધર્મ દેવની આગળ નિરંતર બીરાજે છે.



શ્રી ગઢપુરવાળાં લાડુબાઇ

લાડુબાઇ એભલ ખાચરનાં દીકરી જીવુંબાઇથી નાનાં હતાં જેમને લલિતા પણ કહે છે. તે પણ

પૂર્વનાં મુક્ત તેથી શ્રીજીનાં અનન્ય ભક્ત હતાં. તેમણે પોતાના મનથી એવો નિશ્ચય કર્યો હતો કે આ દેહે અષ્ટ પ્રકારે પુરૂષનો ત્યાગ કરીને દ્દઢ બ્રહ્મચર્ય રાખી એક શ્રીજીનીજ ઉપાસના ને ભક્તિ કરવી છે પણ સંસાર ભોગવવો નથી. તેમના પિતાએ તેમને પરણાવ્યાં પણ તે પરણેલા પતિનો ત્યાગ કરીને અખંડ બ્રહ્મચર્ય રાખીને શ્રીજીની એકાંતિક ભક્તિ કરતાં હતા. અને શ્રીજીએ રાધાકૃષ્ણ સહિત પોતાની છાપની મૂર્તિ તેમને પુજવાને આપેલી તેનીજ નિરંતર પુજા કરતા હતાં.

એક વખત પુજા કરતાં તેમણે શ્રી રાધિકાજીને કૃષ્ણની ભક્તિ કરતાં દીઠાં તે જોઈ પોને પ્રાર્થના કરી જે હે મહારાજ, જેમ રાધિકાજીની સેવા અંગીકાર કરો છો તેમ મારી પણ સેવા અંગીકાર કરો એવી ઇચ્છા રાખું છું. પછી તેમની ભક્તિથી વશ થઇ ગયેલા શ્રીજી મહારાજે તેમજ કર્યું તેથી તે પ્રતિમાની પોતે સેવા કરતાં અને કેસર, ચંદન, તુળસી, પુષ્પના હાર આદિ જે જે અર્પણ કરે તેને શ્રીજી પ્રત્યક્ષ અંગીકાર કરતા અને નાના પ્રકારનાં ભોજનને પણ પ્રત્યક્ષ જમતા હતા.

એક વખત કરીયાણા ગામથી પોતાની વહેલ જોડાવીને લાડુ બાઇ શ્રીગઢડે આવતાં હતાં; માર્ગમાં તેમણે અખંડાનંદ સ્વામીને જોયા તેમને લોહીખંડ પેટબેસણું થઇ ગયું હતું. તે જોઇ

પોતાના માણુસ પાસે સ્વામીને કહેવરાવ્યું કે તમે આ વહેલમાં બેસો અને હું ગઢડા સુધી ચાલીને આવીશ. એમ કહીને સ્વામીને વહેલમાં બેસાડયા. અતે પોતાની પાસે બહુજ કીંમતવાળી કીનખાબની રજાઇઓ હતી તે સ્વામીને પાથરી આપી તેવી રીતે ચાકરી કરાવીને સ્વામીને ગઢડે પહોચાડયા તે જોઈ શ્રીજીએ કહ્યું કે આવી ભારે કીંમતની રજાઇઓ બગાડી તે કરતાં જુની પાથરી હોતતો ઠીક ત્યારે લાડુબાઈ બોલ્યાં કે મહારાજ, તમારે પ્રતાપે તેવી રજાઇઓ તો ઘણી મળશે પણ તમારા સ્વરૂપમાં અખંડ વૃત્તિ રાખનાર, પ્રત્યક્ષના ઉપાસક આવા મહા મુક્ત સાધુ કયાંથી મળે? એવું સાંભળી શ્રીજી મહારાજ ઘણું પ્રસન્ન થયા, અને કહ્યું કે તમારી ભક્તિ અને દ્રઢતાને ધન્ય છે તમારી આવી ભક્તિ જોઇને હું અખંડ શ્રી ગોપીનાથજીમાં નિવાસ કરીને રહ્યો છું. એવી રીતે લાડુબાઈ પોતાનું તન, મન અને ધન શ્રીજીને અર્પણ કરી અનન્ય ભક્તિ કરતાં.

જેતપુરવાળાં મોટાં રામબાઈ

ગામ જેતપુરનાં મોટા રામબાઇ જ્ઞાતે બ્રાહ્મણ હતાં તે પરોક્ષ ભક્તિ કરતાં ને આ કિર્તન બોલતાં જે "તેડી જાઓ તો અમારાં મન ઠરે" તે બોલતાં ત્યારે ભગવાન પોતે આકાશવાણી દ્વારે હોંકારો આપતા. તેવામાં ગામ પીઠવડીના હરિભક્ત બ્રાહ્મણ શીવરામ જે તેમના સગા હતા તે

તેમને ઘેર મેમાન થયા. તે બાઇ નિત્યની પેઠે કિર્તન બોલ્યાં ને હોંકારો દીધો તે સાંભળી શીવરામ બોલ્યા જે આ તો સ્વામિનારાયણ ભગવાન ગઢડામાં દાદા ખાચરના દરબારમાં બીરાજે છે તેમનો શબ્દ છે, ત્યારે તે બાઈએ કહ્યું કે મને તેમનાં દર્શન કરાવો. પછી તે બંને જણ ગઢડે આવ્યાં શ્રીજી મહારાજનાં દર્શન કરીને રામબાઇએ નિશ્ચય કર્યો કે મને જે હોંકારો આપે છે તેજ આ ભગવાન છે તેથી તે સત્સંગી થયાં. પછી પોતાને ઘેર આવ્યાં ત્યારે તેમના પતિ વિગેરે સંબંધીઓ સત્સંગી જાણીને તે બાઇને ઘણું દુઃખ દેવા લાગ્યાં, વળી તે બાઇ જયારે સુએ ત્યારે તેમનો પતિ ખાટલાનો પાયો બાઇની છાતી ઉપર મુકીને સુએ. તેવું દુઃખ ઘણા દિવસ આપ્યું પણ તે બાઇએ સત્સંગ મુકયો નહિ પછી એક દિવસ તે બાઇએ શ્રીજીની પ્રાર્થના કરી જે હે મહારાજ તમે ઘણા જનની સંકટમાં સહાય કરોછો તો આ સમે મારૂ સંકટ કેમ કાપતા નથી. પછી શ્રીજીની ઇચ્છાથી એક પાર્ષદ આવ્યો ને તેણે કહ્યું કે તમો મારી કેડે ચાલો. તેમ કહેવાથી તે બાઇ નદીને કાંઠે પોતાનું ઘર હતું ત્યાંથી નદીમાં થઇને ચાલ્યાં તે જેતપુરના સીમાડા સુધી આવ્યાં તેટલામાં એક વહેલ દીઠી. તેમાં બેશીને તે પાર્ષદ સહિત ગઢડે આવ્યાં. શ્રીજીએ તેમને મોટીબા, લાડુબા, આદિ સર્વ બાઈઓ ભેળું રહેવાની આજ્ઞા આપી તેથી તે ત્યાં રહ્યાં.

પછી કેટલેક દીવસે તે બાઇનો પતિ તથા બીજા સંબંધીઓ ગઢડે આવ્યાં અને શ્રીજીને કહ્યું જે મહારાજ.આ રામબાઇને ઘેર આવવાની આજ્ઞા આપો. ત્યારે શ્રીજીએ કહ્યું કે તે તો મહાયોગી છે ને અષ્ટ પ્રકારનું બ્રહ્મચર્ય પાળે છે, અને તેની ભક્તિ તો જેવી મીરાંબાઇની હતી તેવીજ છે. તેથી તેને તેના નિયમ પાળી ભગવાનનું ભજન સ્મરણ કરવા દો તો સારૂ તોપણ તે સંબંધીઓએ ઘણોજ આગ્રહ કર્યો. ત્યારે શ્રીજીએ રામબાઇને કહ્યું કે "તમારા સબંધી સાથે તમે જાઓ." તેવું સાંભળી પોતે જવામાં ખુશી ન હોવા છતાં પોતાના ઇષ્ટ દેવની આજ્ઞા થઇ તે સ્પીકારી પોતે મહારાજને પગે લાગીને તે સંબધીઓ ભેળાં ચાલ્યાં. ઘેલા નદીને સામે કાંઠે ગયાં તેટલામાં તે બાઇએ જાણ્યું જે આ લોકો મને મારા નિયમ પાળવા દેશે નહિ તેમ ભગવાનની ભક્તિ પણ કરવા દેશે નહિ તેથી પોતે સમાધી કરીન પંચભૂતના દેહનો ત્યાગ કરીને અક્ષરધામમાં ગયાં એટલે તેના સંબંધીઓએ ગામમાં પાછા આવીને શ્રીજીને ખબર આપી જે રામબાઇએ તો દેહનો ત્યાગ કર્યો. તે સાંભળી શ્રીજી બોલ્યા જે તમારે તેમના દેહનો ખપ હતો તેથી તે દેહ તમે રાખો ને અમારે તેમના જીવનો ખપ હતો તેથી તે જીવને મારા ધામમાં મોકલ્યો.

શ્રી ગઢપુરવાળા દાદાખાચર.

દાદાખાચર પોતાનું તન મન અને ધન શ્રીજીને અર્પણ કરી નિરંતર દાસભાવે વર્તતા હતા. તેમની પરિક્ષા જોવા માટે શ્રીજીએ એક દિવસ કહ્યું કે તમો તમારો ગરાસ તમારી બહેનોને લખી આપો ત્યારે કહ્યું કે ઠીક મહારાજ એમ કહી પોતાની બહેનો જીવુબાઇ તથા લાડુબાઇને સર્વ ગરાસ લખી આપ્યો. પછી શ્રીજીએ દાદા ખાચરને કહ્યું કે તમે તમારૂં ગુજરાન કેમ કરીને ચલાવશો ત્યારે દાદા ખાચરે કહ્યું કે હું કારીયાણીમાં વસતા ખાચરને ત્યાં જઇને મારૂં ગુજરાન કરીશ ત્યારે મહારાજે કહ્યું જે ભલે તેમ કરો. તેથી દાદા ખાચર કારીયાણી જવ નીકળ્યા. તે રાધા વાવ્ય સુધી પહોંચ્યા ત્યારે શ્રીજીએ જીવુબાઇ તથા લાડુબાઇને બોલાવીને રહ્યું કે તમારા રાજ્યનું સરકારી કામ કોણ કરશે। માટે તમે દાદા ખાચરને બોલાવો ત્યારે તે બંને બહેનોએ કહ્યું કે જેમ તમારી મરજી હોય તેમ કરો પછી શ્રીજીએ પાર્ષદ મોકલીને દાદા ખાચરને પાછા બોલાવ્યા અને કહ્યું કે તમારી બંને બહેનો તો ત્યાગી છે માટે સરકારી કામકાજ સારૂ ભાવનગર કોણ જશે! તેથી તમે સમસ્ત ગરાસ સંભાળો ત્યારે કહ્યું કે હા મહારાજ, તેમ કરીશ. એવી રીતે શ્રીજીની જીભ વળે તેમજ પોતે વિશ્વાસ રાખીને વર્તતા.

એક સમયે ગઢડે મહારાજ ઘેલે નહાવા જતા હતા. ને નદીને કાંઠે એક વૈરાગી તીર્થવાસી રસોઇ કરતો હતો. તે દેવતા સળગાવે ને વરસાદના છાંટા પડે એટલે ઓલાઈ જાય, તે જોઈને મહારાજ જીવા ખાચર પ્રત્યે બોલ્યા જે તીર્થવાસી બહુ દુઃખી થાય છે તેને ઊતરવા એક જગ્યા કરાવો. ત્યારે જીવા ખાચર બોલ્યા જે એવા તો ઘણુાય આથડે છે. પછી નહાઇને પાછા દરબારમાં આવીને સભામાં વિરાજમાન થયા. પછી દાદા ખાચર પ્રત્યે એમ બોલ્યા જે તીર્થવાસી દુઃખી થાય છે તેને રસોઇ કરવા સારૂ એક જગ્યા કરાવો ત્યારે દાદા ખાચર બોલ્યા જે અમારે રહેવાનું ઘર મોટું છે તે તીર્થવાસીને રસોઇ કરવા આપો. મહારાજે કહ્યું જે તમે કયાં રહેશો? ત્યારે દાદા ખાચર એમ બોલ્યા જે હું સાધુની જગ્યામાં રહીશ ને અમારાં ઘરનાં બાઇયું ભેળે રહેશે. તે સાંભળીને જીવા ખાચર પ્રત્યે મહારાજ બોલ્યા જે તમે કેવો ઉત્તર દીધો ને દાદાખાચરે કેવો ઉતર દીધો અમે એટલા સારૂ એને ઘેર રહીએ છીએ.

એક સમયે ગઢડામાં રામપ્રતાપ ભાઇનો ઉતારો ગંગાજળીયા કુવા પાસે હતો ત્યાં ઉતરાણને દીવસે કોઇક બ્રાહ્મણે આવીને સંક્રાંત પર્વણી એમ કહ્યું એટલે દીદી બોલ્યાં જે ભાઈ, અમે તો પરદેશી છીએ તે શું આપીએ. તે મહારાજે અક્ષર ઓરડીમાં સાંભળ્યું. પછી મહારાજ દાદા ખાચર

પાસે જઈને બોલ્યા જે હજાર રૂપીઆ લાવો દાદા ખાચ તરતજ પટારામાંથી હજાર રૂપીઆ કાઢીને મહારાજ આપ્યા. પછી મહારાજે દાદા ખાચર પાસે ઉપડાવીને દીધ કહે લ્યો આ રૂપીયા અને દાનં પુન્યમાં આપો. પ દાદા ખાચરના મનમાં એમ ન થયું જે દાન પુન્યને અં સો બસો રૂપીઆ હોય પણ આટલા શું કરશે એ નિ:સંશય ભક્તને ભગવાન આધિન થઇ જાય છે.

એક વખતે દાદા ખાચર હજામત કરાવવા બેઠા હતા. અડધી થયેલી અને અડધી બાકી હતી ને કોઇએ આવી કહ્યું કે શ્રીજી મહારાજ બોલાવે છે તે સાંભળી તેમ તેમજ અડધી હજામત બાકી રાખીને માથે લુગડું વીંટી શ્રીજી પાસે જઇને ઉભા ને કહ્યું કે હે મહારાજ શી આ છે? ત્યારે શ્રીજીએ કહ્યું કે કયાં હતા ત્યારે બોલ્યા હજામત કરાવતો હતો. ત્યારે શ્રીજીએ કહ્યું કે અધુરું મુકી કેમ આવ્યા ? પુરું કરાવવું હતું. ત્યારે તેમણે કહ્યું કે તો હવે પણ થાશે પણ આપની આજ્ઞા મુખ્ય માનવી. તેમાં વિલંબ ન થવો જોઇએ. એવી રીતે તેમનું ઘણું નિમા પણું જોઇને તેમની ભક્તિને વશ થઇ શ્રીજી પોતે પોત ઘર માનીને નિરંતર ગઢડામાં રહેતા.



કારીયાણીના માંચા ખાચર

શ્રીજી મહારાજે ગ. મધ્ય. પ્રકરણના ૩૮ મ વચનામૃતમાં કહ્યું છે કે સાચા ભગવાનના ભક્ત હોય તે ઘણા હોય નહિ. યથાર્થ ભગવાનના ભક્તતો કારીયાણી ગામમાં માંચો ભક્ત હતા. તે સત્સંગ થયા મોર માર્ગીના પંથમાં હતા તોપણ નિષ્કામી વર્તમાનમાં ફેર પડયો નહિ અને પોતે બાળ બ્રહ્મચારી રહ્યા. અને કોઇક કીમીઆવાળો પોતાને ઘેર આવીને ઉતર્યો હતો તેણે ત્રાંબામાંથી રૂપું કરી દેખાડયું. અને પછી એ ભક્તને કહ્યું જે તમે સદાવ્રતિ છો માટે તમને આ બુટ્ટી બતાવીને રૂપું કરતાં શીખવું. પછી એ ભકતે લાકડી લઇને તેને ગામ બહાર કાઢી મુકયો અને તેને એમ કહ્યું જે અમારે તો ભગવાન વિના બીજા પદાર્થની ઇચ્છા નથી. પછી એ ભક્તને સત્સંગ થયો ત્યારે ભગવાનના એકાંતિક ભક્ત થયા. આ પ્રમાણે માંચા ખાચર પૂર્વના મુક્ત હતા. અને શ્રીજી પધાર્યા તે પહેલાંથીજ રામાનંદ સ્વામીના સત્સંગી હતા. ને સ્વામીએ દેહ ત્યાગ કર્યા પછી શ્રીજી મહારાજનાં અલૌકીક ઐશ્વર્ય જોઇને તેમના સ્વરૂપનો દૃઢ નિશ્ચય કરીને શ્રીજીના અનન્ય ભક્ત થયા તેમજ એભલ ખાચર તથા તેમના પુત્ર દાદા ખાચર અને પુત્રીઓ મોટીબા વિગેરેને પણ પોતાની પેઠેજ શ્રીજીના સ્વરૂપની નિષ્ઠા કરાવી.

એક સમયે માંચા ખાચરે પોતાના ગામની સીમમાં બસો વીંઘાંનું ખેતર કે જેમાં બાર કોશીયો કુવો છે તે ખેતરમાં કપાસ વાવ્યો હતો. કપાસ પાકીને વીણુવાની તૈયારી થઇ તેવામાં પોતાના ગુરૂ રામાનંદ સ્વામીનો પત્ર લોજ ગામથી આવ્યો તેમાં લખેલું જે તમે આ પત્ર વાંચીને તુરત અહીં આવજો. પત્ર વાંચી માંચા ખાચરે પોતાના ભત્રિજાને બોલાવીને કહ્યું જે મારા ગુરૂનો પત્ર આવ્યો છે તેથી મારે જરૂર લોજ જવું પડશે. ત્યારે ભત્રિજાએ કહ્યું કે, બાપુ જાઓ, તમે જાઓ તેની ના નથી, પણ આ બસો વીંઘાંનો કપાસ તૈયાર થયો છે તેને ઠેકાણે કરીને જાઓ તો ઠીક. પછી માંચા ખાચરે તો બાર ગામના ભરવાડોને બોલાવીને રજા આપી કે આ કપાસમાં ગાયો મુકો. તેમ કહેવાથી તે ભરવાડોએ ગાયો મૂકીને બસો વીંઘાંનો કપાસ ભેલાવી દીધો. પછી લોજ ગામમાં રામાનંદ સ્વામી પાસે ગયા. આ પ્રમાણે પોતાના ઇષ્ટની આજ્ઞા પાળવામાં તત્પર હતા.

•

એક વખત શ્રીજી મહારાજ ભુજનગરમાં દીવાન સુંદરજી ભાઇને ઘેર વિરાજમાન હતા. ત્યારે સુંદરજીભાઈ બોલ્યા કે હે મહારાજ તમે ગરીબ ગરીબને ત્યાગી કરો છો પણ કોઇ તાલેવાનને કરતા નથી. તે સાંભળીને શ્રીજી મહારાજે પોતે મનમાં એમ જાણ્યું જે ગરીબ ભૂખે મરતાં સાધુ થાય છે પણ અમારા જેવા કોઇ શ્રીમંતો સાધુ થાયજ નહિં એવો

સુંદરજીનો હેતુ છે. તેથી તેનું અભિમાન ઉતારવા અને પોતાનું સર્વોપરિ ઐશ્વર્ય દેખાડવા માટે જ્યાં જ્યાં પોતાના સારા શ્રીમંત, આબરૂદાર સત્સંગીઓ અને ગામ ધણી ગરાશીઆ તથા પટેલો હતા તેમનાં નામ લખી શ્રીજીએ પત્રો લખાવ્યા તેમાં આજ્ઞા કરી જે આ પત્ર વાંચી જેનાં જેનાં નામ લખ્યાં છે તે સર્વેએ તુરત સંસાર ત્યાગ કરી ભગવાં વસ્ત્ર પહેરી કાશીની યાત્રા કરીને અહિં ભુજનગર આવવું. માંચા ખાચર ઉપર પણ આવો પત્ર મોકલેલો તે તેમને પોતે જ્યાં બાર કોશીયો કુવો ગળાવતા હતા ત્યાં આવીને માણસે આપ્યો તે પત્ર વાંચીને કુંભારને ઘેરથી ગેરૂ મંગાવીને લુગડાં ભગવાં કર્યાં. પછી ભગવાં વસ્ત્ર પહેરી મહારાજે પત્રમાં અચ્યુતાનંદ એવું તેમનું નામ લખ્યું હતું તે નામ ધારણ કરીને કાશીને માર્ગે ચાલી નીકળ્યા. તે ગુજરાતમાં જેતલપુર ગામ ગયા ત્યાં મોટા સાધુ ભાઇ રામદાસજી હતા તે ભેગા સર્વે નવા પરમહંસ મળ્યા. તેમને જોઇ ભાઇ રામદાસજીએ પુછયું કે આ તમે શું કર્યું ! ત્યારે તેમણે મહારાજનો પત્ર બતાવ્યો અને બોલ્યા જે શ્રીજીની આવી આજ્ઞા થયેલી છે. ત્યારે ભાઇ રામદાસજીએ કહ્યું કે કાશીની યાત્રા તમારાથી થઇ શકશે નહિ. માટે મારી સાથે ચાલો આપણે ભુજનગર જઇએ તેમ કહેવાથી તે સર્વે ભુજ ગયા અને ત્યાં મહારાજશ્રીને મળ્યા. પછી શ્રીજીએ સુંદરજીભાઇને કહ્યું જે આ સર્વે નવા

પરમહંસની મંડળી આવી તેને પુછો કે તમે ગરીબ છો કે તાલેવર છો તેથી તેમણે સર્વે ને પુછ્યું એટલે શ્રીજીની આજ્ઞાથી તે સર્વે સંતોએ પોતાનું વૃતાંત કહી સંભળાવ્યું તે સાંભળી સુંદરજીભાઇ બોલ્યા કે હે મહારાજ તમે તો સમર્થ છો તે જેમ ધારો તેમ કરો પણ મારી જે અણસમજણ હતી તે તમે ટાળી ત્યારે શ્રીજી બોલ્યા કે એક વખત તમને પણ આવી દીક્ષા આપવી છે. ત્યારે સુંદરજીભાઇ બોલ્યા કે હે મહારાજ, હું તો આપનો દાસ છું માટે આપની જેમ આજ્ઞા થશે તેમ વર્તીશ, તે સાંભળીને શ્રીજી પ્રસન્ન થયા. એવી રીતે માંચા ખાચર શ્રીજીની આજ્ઞા અનુસારે વર્તતા હતા.



મૂળજી (મુકુંદાનંદ) બ્રહ્મચારી.

ઝાલાવાડમાં મચ્છીયાર ગામમાં મૂળજી નામે ઔદીચ સહસ્ત્ર બ્રાહ્મણ હતા તે રામાનંદ સ્વામીના શિષ્ય થયા હતા. રામાનંદ સ્વામીએ તેમને બ્રહ્મચારીની દીક્ષા આપી ત્યારે મુકુંદાનંદ નામ પાડયું તોપણ ઘણે ભાગે તેમને મૂળજી બ્રહ્મચારી કહેતા. તે દૃઢ બ્રહ્મચર્ય, વૈરાગ્ય, આત્મનિષ્ટા અને શ્રીજીને વિષે અનન્ય નિષ્ટા આદિક ગુણવાળા હતા. તેમની વચનામૃતમાં શ્રીજીએ વારંવાર પ્રશંશા કરેલી છે. ગ. પ્ર. ૭૩મા વચનામૃતમાં શ્રીજીએ કહ્યું છે કે જેવા ઇશ્વરમાં ગુણ

હોય તેવા ગુણ બ્રહ્મચારીમાં [illegible] છે. વળી. ગ. મ. ૩૩માં કહ્યું છે કે આ મૂળજી બ્રહ્મચારી છે તે અતિશે દૃઢ નિષ્કામી છે તો અમને એની કરેલી સેવા અતિશે ગમે છે. તેમજ ગ. મ. ૪૭માં પણ કહ્યું છે જે અમારી ચાકરી મૂળજી બ્રહ્મચારી મહાત્મ જાણીને કરે છે તથા ગ. મ. ૫૨માં કહ્યું છે જે મુકુંદ બ્રહ્મચારી તથા રતનજી એ બે મુંઝાતા નથી આ પ્રમાણે તે શ્રીજીના કૃપા પાત્ર મુખ્ય સદ્ગુરૂ હતા.

એક વખત શ્રીજી મહારાજ અને મુકુંદ બ્રહ્મચારી બંને કચ્છ દેશમાં જતા હતા. માર્ગમાં ચાલતાં શ્રીજીએ બ્રહ્મચારીને કહ્યું કે તમને માર ખવરાવું તો કેમ ? ત્યારે બ્રહ્મચારી કહે માર શા માટે ખવરાવો. લાડુ ખવરાવો. તેવામાં ભરવાડની સ્રીઓ નીકળી. ત્યારે શ્રીજીએ અડધું ધોતીયું માથે ઓઢી લઇ માતાજીનો ભાવ દેખાડયો. પછી તે સ્રીઓ બોલી કે હે માતાજી, અમારા નેહમાં આવો તો તમને જમાડી રમાડી રાજી કરીશું. ત્યારે શ્રીજી બોલ્યા કે આ બાવો મને છોડતો નથી માટે જો તમે આ બાવાથી મને છોડાવો તો હું નેહમાં આવું. તે સ્રીઓએ જઇને પોતાના પતિ ભરવાડોને આ વાત કરી અને કહ્યું કે તમો પાંચ દસ જણ લાકડીઓ લઇને જાઓ ને તે બાવાને મારીને માતાજીને છોડાવીને આપણા નેહમાં લાવો. આમ કહેવાથી ભરવાડો લાકડીઓ લઇને આવ્યા. તેમને જોઇ બ્રહ્મચારી

બોલ્યા કે હે મહારાજ, મારવો હોય તો તમેજ મારો પણ ભરવાડો પાસે શા માટે હાડકાં ભંગાવો છો. તે સાંભળી શ્રીજીએ શ્રીકૃષ્ણ રૂપે ભરવાડોને દર્શન દીધું. તેથી ભરવાડો પગે લાગીને પોતાના નેહમાં ચાલ્યા ગયા.

એક સમયે શ્રીજી મહારાજ તથા મુકુંદ બ્રહ્મચારી કચ્છ દેશમાં જતા હતા. માર્ગમાં ચોર મળ્યા. તેમણે બ્રહ્મ-ચારીનાં સર્વે લુગડાં ખંખેરી જોયાં. ઝોળી પણ જોઇ પરંતુ કાંઇ નીકળ્યું નહિ તેથી ચોર નિરાશ થઇને ચાલ્યા. ત્યારે શ્રીજી બોલ્યા કે તે તો કપટી છે તેથી તેમના જોડામાં દ્રવ્ય હશે. માટે જોડા તપાસો. ત્યારે ચોરોએ જોડા તપાસ્યા તેમાંથી અડધો રૂપીઓ નીકળ્યો તે લઇને ચોર બોલ્યા કે આ મહારાજ કહેછે તે સત્ય છે. અને આ તો કપટી છે. એમ કહી ચોર ચાલ્યા ગયા. થોડે દૂર ગયા પછી શ્રીજી મહારાજે બ્રહ્મચારીને કહ્યું કે મને ભુખ લાગી છે માટે કાંઈ જમવાનું આપો. ત્યારે બ્રહ્મચારી બોલ્યા કે મેં જે અડધો રૂપીઓ રાખ્યો હતો તે કાંઈ મારા સારૂ રાખ્યો નહોતો. તમારેજ માટે રાખ્યો હતો પણ તે વખતે તમે સત્યવાદી થયા અને દાનેશ્વરી થયા. હવે મારી પાસે કાંઇ નથી. આગળ ચાલતાં એક ગામ આવ્યું ત્યાંના એક ભાવીક ભક્તે હાથ જોડીને કહ્યું કે હે મહારાજ મારે ઘેર પધારો અને રસોઇ કરી જમીને જવું હોય તો જજો. તેથી તેને ઘેર જઇ રસોઇ

કરી જમીને તે હરિભક્તને રાજી કરી ત્યાંથી ચાલ્યા તે શ્રી ભુજનગર ગયા.

એવી રીતે બ્રહ્મચારીને શ્રીજીનો અપૂર્વ મહિમા હતો કે જેથી શ્રીજી ગમે તેવાં મનુષ્ય ચરિત્ર કરે પણ પોતાને સદા દિવ્ય ભાવજ જણાય.

એક સમયે શ્રી ગઢડામાં શ્રીજી મહારાજે એવું પ્રકરણ કર્યું કે સભામાં જેને ઝોલું આવે તેને દસ સોપારીનો એક બેરખો મારે. તેવામાં એક દિવસ મહારાજ દરબારમાં લીંમતરૂ નીચે બીરાજમાન હતા. તે સમયમાં સુરાખાચરને ઝોલું આવ્યું ત્યારે મહારાજે બેરખો માર્યો તેમણે ઉઠીને પગે લાગીને બેરખો મહારાજ પાસે મુકયો. પછી બ્રહ્માનંદ સ્વામીને ઝોલું આવ્યું ત્યારે મહારાજે બેરખો માર્યો તેમણે ઉઠીને બેરખો મહારાજ પાસે મૂકયો અને પગે લાગીને બોલ્યા જે હે મહારાજ, હું ઉંઘતો નહોતો, હું તો કીર્તનની કડી ગોઠવતો હતો. ત્યારે શ્રીજીએ કહ્યું જે તે કીર્તન બોલો. ત્યારે તેજ વખતે "તારો ચટક રંગીલો છેડલો અલબેલારે, કાંઇ નવલ કસુંબી પાઘ રંગના રેલારે". આ કીર્તન બોલતા ગયા અને સભામાં સર્વે ઝીલતા ગયા. એવી રીતે ચાર પદો બોલ્યા. તે સાંભળીને શ્રીજી રાજી થયા. તેવામાં મુકુંદાનંદ (મૂળજી) બ્રહ્મચારીને નીંદ્રા આવી અને સર્વ સાંભળે તેમ નસકોરાં બોલવા માંડયાં. તે સાંભળી બ્રહ્માનંદસ્વામી તથા સુરા ખાચર

બેઉ સંપીને બોલ્યા કે હે મહારાજ, બીજાને ઝોલું આવ છે ત્યારે બેરખો મારો છો અને આ બ્રહ્મચારી પાડી ગાંગરે તમ નસ્કોરાં બોલાવે છે તોપણ તેને જગાડતા નથી એવો તમારે પક્ષપાત ઘટે નહિ. ત્યારે શ્રીજી બોલ્યા કે તે ઉંઘતા નથી તે તો નિરંતર મારી સેવામાં રહે છે. તમને ન મનાય તો તમન જગાડો. તથી સુરા ખાચરે તમને જગાડયા. એટલે બ્રહ્મચારી જાગીને તુરત ઉભા થઇ શ્રીજી મહારાજને ગાદલે સહિત ઉપાડીને દોડયા. ત્યારે બધાએ પૂછયુ કે બ્રહ્મચારી, આ શું કરો છો.? ત્યારે બ્રહ્મચારી કહે કે મેં જાણ્યું જે મુકામમાં લાય થઈ તેથી મહારાજને બીજે ઘેર લઇ જાઉં. તે સાંભળી શ્રીજી બોલ્યા કે જુઓ, બ્રહ્મચારી ત્રણે અવસ્થામાં મારી સેવામાંજ છે. એવી રીતે મૂળજી બ્રહ્મચારી શ્રીજીની સેવામાં અહોનીશ વર્તતા હતા.

એક સમયે ગઢડામાં મૂળજી બ્રહ્મચારી પોતાને પહેરવાના જોડાને તેલ ચોપડતા હતા. તેવામાં એક પ્રેમી હરિજન આવ્યો તેણે અતિ આગ્રહ કરી હઠથી બ્રહ્મચારી પાસેથી જોડા લઇ લીધા અને પોતે ચોપડવા મંડયો તેવામાં શ્રીજી પધાર્યા અને તે હરિજનને પૂછયું કે આ કોના જોડા ચોપડો છો? ત્યારે તેણે કહ્યું જે મૂળજી બ્રહ્મચારીના છે. પછી શ્રીજીએ બ્રહ્મચારીને આજ્ઞા કરી જે હવેથી તમે મારી સેવામાં આવશો નહિ, ઘી ગોળ ખાશો નહિ અને જોડા પણ પહેરશો નહિ.

પછ મહારાજ વડતાલ પધાર્યા અને મૂળજી બ્રહ્મચારી ગઢડામાં રહ્યા. કેટલેક દીવસે લક્ષ્મીબાગ માંહેનો ડભાણીયો આંબો જેનાં ફળ શ્રીજીને ઘણુંજ પ્રીય હતાં. તે પાકવાથી તેની કેરીઓ વેડી લીધી અને સર્વએ વિચાર કર્યો કે આ કેરીઓ શ્રીજીને આપવા મૂળજી બ્રહ્મચારી જાય તો ઠીક. મૂળજી બ્રહ્મચારીએ જવાની હા પાડી પછી માથે કેરીનો ટોપલો લઇને ઉઘાડે પગે ચાલતા બ્રહ્મચારી ડભાણ આવ્યા, ત્યાં શ્રીજી વિષ્ણુદાસ પટેલને ત્યાં થાળ જમતા હતા. બ્રહ્મચારીએ કેરીનો ટોપલો શ્રીજીની પાસે મૂક્યો ને પગે લાગ્યા પણ શ્રીજીએ બ્રહ્મચારીને બોલાવ્યા નહિ તેમજ કંઇ વાત પણ પૂછી નહિ. તેથી બ્રહ્મચારી વડતાલ ગયા ને વાસણ સુતારને ત્યાં ઉતર્યા. સુતારના ઘરનાંએ પાકું સીધું આપ્યું પણ બ્રહ્મચારીએ તો લોટનો ભાખરો કરી ખાઇ લીધું ને ઘી ગોળ પાછું આપ્યું ત્યારે ડોશી કહે ઘી ગોળ કેમ ન ખાધું ? ત્યારે બ્રહ્મચારી કહે ઘી ગોળ ખાવાની અને જોડા પહેરવાની મહારાજે ના પાડી છે. અને ગઢડેથી કેરીનો ટોપલો લઈ ઉઘાડે પગે ડભાણ આવીને મહારાજ પાસે મૂક્યો તો પણ મને બોલાવ્યો નહિ ને મારા સામું પણ જોયું નહિ. પછી ડોશી મહારાજને દર્શને ડભાણ ગયાં. બ્રહ્મચારી પણ બીજે દીવસે ડભાણ ગયા. ત્યાં ડોશીએ મહારાજને પૂછયું કે બ્રહ્મ-

ચારીનો શો વાંક છે તે જોડા :પહેરવાની ને ઘી ગોળ ખાવાની ના પાડી છે. ને આવા તડકામાં ઉઘાડે પગે ગઢડેથી કેરીનો ટોપલો લાવ્યા તો પણ બોલાવ્યા નહિ એવો શું વાંક છે ? ત્યારે મહારાજ કહે ભલે આવે અમે કયાં ના પાડીએ છીએ પછી બ્રહ્મચારી મહારાજ પાસે ગયા અને કેરી ઘોળીને પાસે મૂકીને બોલ્યા જે કહો તો રસ કહાડી જમાડું. ત્યારે મહારાજ કહે અમે કયાં ના પાડીએ છીએ. પછી રસ કાઢી મહારાજને જમાડયા એટલે મહારાજ રાજી થયા. પછી હંમેશની પેઠે સેવા કરવા માંડી પણ વગર વાંકે અપમાન કરી કાઢી મૂકયા તોપણ મહારાજને મૂકયા નહિ, અવગુણ લીધો નહિ, અને આજ્ઞા લોપી નહિ.

એક વખત હિંદુસ્તાનથી (અયોધ્યાથી) સર્વ ધર્મકુળ ગઢડે આવ્યું તે વખતમાં ધર્મકુળને ગુજરાતી ભાષા બોલતાં આવડે નહિ તેમ સમજે પણ નહિ. તેથી મૂળજી બ્રહ્મચારી ઘણો વખત ધર્મકુળની પાસેને પાસેજ રહે. એક દીવસ શ્રીજીને તરશ લાગી તેથી બ્રહ્મચારીને બોલાવ્યા. ત્યારે બ્રહ્મચારી એક કોર સીતારામજીને તેડીને અને એક ખભે બદ્રીનાથજીને બેસાડીને પાણીનો લોટો લઇ શ્રીજીને જળ પાવા આવ્યા. જળ પાઇને પાછા ચાલ્યા ત્યારે મુક્તાનંદ સ્વામી બોલ્યા કે "બ્રહ્મચારી, તમે ધર્મકુળમાં ને ધર્મકુળમાં બેશી રહોછો અને મહારાજશ્રીની ખબર રાખતા નથી. જળ

ટાણે જળ નહિ તે ઠીક ન કહેવાય," તે સાંભળી બ્રહ્મચારી બોલ્યા કે "મહારાજની સેવા તો સૌ કરશે, પણ આ બીચારાં પરદેશી ને ગરીબ શ્રીજીને માટે પોતાનાં ઘર, નાત, જાતનો ત્યાગ કરી અહીઆં પરદેશમાં આવ્યાં ત્યારે હું તેમની ખબર ન લઉં તો તેમની ખબર કોણ લે. તે તો લીલા ઝાડ તળે પણ ભુખ્યાં તરસ્યાં બેશી રહે તેવાં છે. તે સાંભળી શ્રીજી મહારાજ બ્રહ્મચારી ઉપર ઘણું જ પ્રસન્ન થયા ને બોલ્યા કે આ બ્રહ્મચારીને ધર્મકુળનો જેવો પક્ષ ને સ્નેહ છે તેવોજ પક્ષ ને સ્નેહ મારાં આશ્રિત સર્વેને રાખવો. એમ સર્વને આજ્ઞા કરી.

ભૂજવાળાં લાધીબાઈ

લાધીબાઇ ઘણુંજ ધર્મનિષ્ટ અને શ્રીજીનાં અનન્ય ઉપાસક હતાં. તે તથા તેમનાં માતાપિતા રામાનંદ સ્વામીનાં આશ્રિત હતાં. રામાનંદ સ્વામીએ તેમને શ્રીજીનો નિશ્ચય કરાવ્યો હતો. લાધીબાઇનો પતિ સત્સંગનો દ્વેષી હતો તેથી લાધીબાઇને સત્સંગ મૂકાવવા માટે ઘણું જ દુઃખ દીધું તોપણ લાધીબાઈએ સત્સંગ મૂકયો નહિ વળી તેમનો પતિ સુવે ત્યારે લાધીબાઈની છાતી ઉપર ખાટલાનો પાયો મૂકીને સુવે એવી રીતે ઘણુંજ દુઃખ દીધું ત્યારે લાધીબાઇ પતિનો ત્યાગ કરી પોતાના પિતાને ઘેર ગયાં. તેમના પિતાએ તેમને રહેવા માટે એક જુદી ઓરડી કરાવી આપી. તે પોતાનો

ધર્મ નિયમ પાળી અષ્ટ પ્રકારનું બ્રહ્મચર્ય રાખી શ્રીજીના દૃઢ ભક્તિ કરતાં અને તે ઓરડીમાં રહેતાં. શ્રીજી મહારાજ તેમની ભક્તિથી પ્રસન્ન થઇને ઘણીવાર તે ઓરડીએ જઇને સભા કરતા. તેમનાં માતા પિતા આદિક સર્વે પોતાનું ધનભાગ્ય માનતાં. લાધીબાઇની ઓરડી ભૂજમાં અદ્યાપી સુધી છે અને તેની જોડે બીજી માતાજીની ઓરડી કહેવાય છે તે પણ છે તે બંને ઓરડીઓ શ્રીજી મહારાજની ઘણીજ પ્રસાદીની છે.

માતાજી (ઝમકુબાઇ)

માતાજી વાગડ દેશમાં ગરાશીયાને ત્યાં જન્મ્યાં હતાં. તેમનું નામ ઝમકુબાઇ હતું. તેમનાં માતા પિતા રામાનંદ સ્વામીનાં આશ્રિત હતાં. તેમને મોટા ઉદેપુરના રાણા સાથે પરણાવ્યાં હતાં.

મછીયાવના રાજાની કુંવરીને ઉદેપુરમાં પરણાવ્યાં હતાં તેને માટલી આપવા મછીયાવના મૂળજી બ્રહ્મચારીને મોકલ્યા. જે માટલી લઇને જાય તેને ઓઝલમાં બાઇયું પાસે જાવા દે એવી રીત હતી તેથી તે જનાનામાં ગયા અને ભગવાન સ્વામિનારાયણ પ્રગટયાની અને તેમના પુરૂષોત્તમપણાની વાર્તા કરી. ઝમકુબાઇ ત્યાં બેઠાં હતાં. તેમણે આ વાત સાંભળી તેથી તેમની વૃતિ ભગવાન સ્વામિનારાયણનાં દર્શન કરવા તરફ ખેંચાઇ.

તેમનો પતિ રાણો અભક્ષ્ય વસ્તુનું સેવન કરતો હતો તેથી રાણી તેની સાથે ખાવા પીવાનો વ્યવહાર રાખતાં નહિ. રાણો ઘણી વખત અભક્ષ્ય વસ્તુ ખાવા માટે આગ્રહ કરતો પરંતુ રાણી પોતાના નિયમ પાળવામાં દૃઢ વિચારવાળાં હોવાથી માનતાં નહિ. એક સમયે રાણાએ તેમને કહ્યું કે હું તમને આવતી કાલે લસણ, ડુંગળી આદિક અભક્ષ્ય વસ્તુ પરાણે ખવરાવીશ અને તે તમે નહિ માનો તો તમારા દેહનો નાશ કરીશ. પોતાના પતિનો આવો દુરાગ્રહ જાણી ધર્મ, નિયમમાં દૃઢતાવાળાં રાણીએ રાજ્યના વૈભવ મૂકી પ્રગટ ભગવાનનાં દર્શન માટે છાનાંમાનાં ચાલી નીકળવા નિશ્ચય કર્યો. રાત્રે પછેડા સાંધી સાંધીને મહેલમાંથી નીચે ઉતર્યાં ને ગઢમાં પાણી જવાનાં ગરનાળાં હતાં તેમાંથી બહાર નીસર્યાં. ચાલતાં ચાલતાં સવાર થવા આવ્યું ત્યારે પકડાઇ જવાની બીકથી ગુપ્ત રહેવા માટે એક ઉંટ મરી ગયેલો તેના ખોખામાં પેઠાં.

ઉદેપુરમાં સવારે રાણાએ તપાસ કરતાં રાણીને ન જોયાં તેથી ચારે દીશાઓમાં સ્વારો મોકલી તપાસ કરાવી પણ કયાંઇ શોધ ન મળવાથી રાણાએ એમ ધાર્યું જે મેં તેનો ધર્મ છોડાવવા માટે બહુજ ધમકી આપી તેથી તેણે દેહ ત્યાગ કર્યો હશે. તેથી વધુ તપાસ કરવી બંધ રાખી. માણસો ખોળીને પાછાં વળ્યાં એટલે રાણી ઉંટના ખોખામાંથી નીકળી રાત્રે ચાલી નીકળ્યાં. ચાલતાં માર્ગમાં વણઝારાની પોઠ મળી.

તેની સાથે ચાલ્યાં. પણ વણઝારાની મતિ બગડી તેથી છાનાંમાંનાં એકલાં ચાલ્યાં. આગળ જતાં એક નદી આવી તેમાં સ્નાન કરી શુદ્ધ થયાં. તેવામાં શ્રીજી પોતે વૃદ્ધ બ્રાહ્મણનું રૂપ લઇ તે રાણી પાસે આવ્યા અને બોલ્યા કે તમે તો અમારાં બહેન છો. માટે હવે કાંઈ ચિંતા કરશો નહિ. પછી તે બ્રાહ્મણે પોતાના ડબામાંથી ભાતુ આપ્યું તે રાણી જમ્યાં અને પાણી પીધું. શાન્તિ થઈ તેથી બે રાત્રીનો ઉજાગરો હોવાથી ઝટ નિંદ્રા આવી. શ્રીજીએ તેમનો દેહ ઉપાડી કાઠીઆવાડમાં ઘેલાસાના બરવાળા પાસે કુંડળ ગામ છે તેની નદીમાં મુકયો. રાણી ભર નિંદ્રામાં સુતેલાં છે. અને મારવાડ દેશમાંથી કાઠીઆવાડમાં આવ્યાં તેની પણ પોતાને ખબર નથી.

શ્રીજી મહારાજ કારીયાણી ગામમાં માંચા ભક્તને ઘેર હતા ત્યાં તેમણે જયા, લલીતા, રાજબાઈને ખબર આપી કે મોટા ઉદેપુરનાં રાણી ઝમકુબાઇ અમારે દર્શને આવેછે માટે તમે વેલ્યો જોડી કુંડળ જાઓ અને તેમને લઇ આવો. પછી સર્વે બાઇઓ વેલ્યોમાં બેશી કુંડળ ગયાં.

ઝમકુબાઇ જ્યાં કુંડળની નદીમાં સુતાં છે ત્યાં સવારમાં દિવસ ઉગતાં મનુષ્યોને બોલતાં સાંભળીને જાગ્યાં. ચારે કોર જોયું તો પોતાનો દેશ નહિ જણાવાથી વિસ્મય થઈ લોકોને પૂછયું કે આ કયો દેશ છે ? ત્યારે તે કહે જે આ તો

ાઠીઆવાડ દેશ છે. ત્યારે તેમણે પૂછયું કે આટલામાં ;યાંઇ સ્વામિનારાયણ છે? લોકોએ કહ્યું કે હા અહિંથી ત્રણ ાઉ કારીયાણી ગામ છે ત્યાં સ્વામિનારાયણ છે.

એવું સાંભળી આનંદ પામી ધીરે ધીરે કારીયાણીને માર્ગે ાલ્યાં તેવામાં જયા, લલીતા વિગેરે બાઇઓ વેલ્યમાં બેશી ામાં આવતાં હતાં તે ભેળાં થયાં અને કહ્યું કે શ્રીજીએ તમને ડવા સારૂ આ વેલ્ય લઇને અમને મોકલ્યાં છે. રાણી વેલ્યમાં બેશી મની સાથે કારીયાણી આવ્યાં ત્યાં શ્રીજી મહારાજનાં ર્શન કરી બહુજ આનંદ પામ્યાં. ત્યાં થોડા દિવસ રહીને ીજીની સાથે ગઢડે ગયાં અને પછી ત્યાં રહ્યાં.

એક વખતે શ્રીજીએ તેમને દાદા ખાચરના ઘરનું છાણ ાસીદું કરતાં જોયાં ત્યારે તેમણે જીવુબાને કહ્યું કે આ તો દેપુરના રાણાની રાણી છે ને ઝમકુબાઇ તેમનું નામ છે. તો રાજ્ય મૂકીને આંહી ભગવાન ભજવા આવ્યાં છે ાટે તેમની પાસે એવું કામ કરાવશો નહિ તે તો મહામૂકત અને અતિ વૈરાગ્યવાન છે.

પછી શ્રીજીએ વિચાર કર્યો કે આ બાઇને વેશ બદલાવી બીજું ામ પાડી પરદેશમાં મોકલ્યાં હોય તો ઠીક પછી તેમનું ાથું મુંડાવી, ધોળાં વસ્ત્ર પંહરાવી, માતાજી નામ પાડયું. ગઢડામાં કેટલાએક દિવસ મોટીબા ભેળાં રહ્યાં. પછી જથી લાધીબાઇ શ્રીજી મહારાજનાં દર્શન કરવા આવ્યાં

તેમને શ્રીજીએ કહ્યું કે આ માતાજીને તમે ભૂજ તેડી જાઓ અને તમારી સાથે રાખો. તેથી લાધીબાઇ તેમને ભૂજ લાવ્યાં ને પોતાની જોડે ઓરડી કરાવીને ત્યાં રાખ્યાં. તેથી તે ઓરડીનું નામ અદ્યાપી સુધી માતાજીની ઓરડી કહેવાય છે.

લાધીબાઇએ જ્યારે દેહ મુકવાની તૈયારી કરી અને ગોમયથી ચોકો કરાવ્યો ત્યારે માતાજીએ કહ્યું કે આજતો હું ધામમાં જાઉં અને તમે કાલે ધામમાં આવજો. પછી માતાજીએ પહેલે દિવસે અને લાધીબાઇએ બીજે દિવસે દેહ ત્યાગ કર્યો અને અક્ષરધામમાં ગયાં.

સદ્‍ગુરૂ શ્રી મુક્તાનંદ સ્વામી.

રામાનંદ સ્વામીના મુખ્ય શિષ્ય મુક્તાનંદ સ્વામી અયોધ્યાનગરીમાં સરવરીઆ બ્રાહ્મણને ત્યાં જન્મ્યા હતા. તેમનાં માતા પિતા ઘણાંજ પવિત્ર અને બ્રાહ્મણનાં ષટ્ કર્મ કરવામાં શ્રદ્ધાવાળાં તથા ભગવાનનાં ભક્ત હતાં. તેમને એક પુત્ર અને એક પુત્રી હતાં. પુત્રનું નામ મુકુંદદાસ હતું અને પુત્રીનું નામ ધનબાઇ હતું. મુકુંદદાસજી જન્મથીજ રૂપ, લાવણ્ય, ઇત્યાદિક ગુણે યુક્ત હતા.

એક સમયે મુકુંદદાસજીનાં માતા પિતા પોતાનાં પુત્ર અને પુત્રીને સાથે લઈ અયોધ્યાથી દ્વારીકાંની યાત્રાએ ચાલ્યાં.

ર્ગમાં ચાલતાં કેટલેક દિવસે કાઠીઆવાડમાં અમરેલી
હેર છે ત્યાં આવીને મુળદાસની જગ્યામાં ઉતર્યાં. એવામાં
કુંદદાસના પિતાને લોહીખંડ પેટ બેસણું થયું તેથી
ણ્યું કે હવે મારો દેહ રહેશે નહિ. પછી તેમણે મુળ-
સજીને કહ્યું કે આ મારી સ્ત્રી છે તેને તમે બેન માનજો.
ને આ બે છોકરાં છે તેમને તમારાં ભાણેજ જાણજો.
વી ભલામણ કરી તેણે દેહ ત્યાગ કર્યો. અને ત્યારપછી
ડા દિવસે તેમની સ્ત્રીનો દેહ પણ છુટી ગયો. પછી
ળદાસજીએ ધનબાઇનો વિવાહ ઓળીયા ગામમાં કર્યો.
ને મુકુંદદાસજીને અમરાપુર પરણાવ્યા. મુકુંદદાસની જેમ
મ ઉમર વધતી ગઈ તેમ તેમ વૈરાગ્ય વડે તેમનું ચિત્ત
હમાંથી ઉદાસ થતું ચાલ્યું. અને ગૃહ છોડી બ્રહ્મચર્ય
ખી ભગવાનનું ભજન કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. તેઓ સમજ
ર્વક ગાંડા થયા અને વસ્ત્રો ફેંકી દેવા મંડયા. સ્ત્રી પાસે
ાવે તો તેને મારે, ચોરામાં લીબડાના ઝાડ ઉપર ચઢે અને
ારે, અને "રામ ગટાગટ મહુડી ફુલી" એવા શબ્દો
ાલે ને માત્ર કોપીન પહેરી હાથમાં તુંબડી લઇને ફરે.
ા વાતની અમરેલીમાં તેમના મામા મુળદાસજીને ખબર
ડી તેથી તે મુકુંદદાસજીને પોતાને ઘેર તેડી ગયા. ત્યાંપણ
ટલાક દિવસ રહ્યા પણ ડાહ્યા થયા નહિ. તેથી મુળદાસે
ક દિવસ પુછયું કે, તમે કાંઇ ગાંડા નથી પણ જાણીને
ડા થઇ જણાઓ છો, તેનું શું કારણ છે? ત્યારે મુકુંદ-

દાસજીએ કહ્યું કે મારે તો આ દેહે અષ્ટ પ્રકારનું બ્રહ્મચર્ય પાળીને પરમેશ્વરજ ભજવા છે. તે સાંભળી મુળદાસે કહ્યું કે જો તમારે તેવોજ વિચાર હોય તો ધાંગધ્રામાં પ્રખ્યાત વૈરાગી દ્વારકાદાસ છે ત્યાં જાઓ. તુર્ત મુકુંદદાસજી ત્યાં ગયા. કેટલાક માસ ત્યાં શિષ્યભાવે રહી કામ જીતવાનો ઉપાય જણાવવા વિનંતી કરી. ત્યારે વૈરાગીએ કહ્યું કે મચ્છુકાંઠે વાંકાનેર ગામે કલ્યાણદાસજી વૈરાગી છે ત્યાં જાઓ. તુર્ત મુકુંદદાસજી ત્યાંથી નીકળી વાંકાનેર બાવા કલ્યાણદાસ પાસે ગયા. ત્યાં પણ આત દીનપણે ખુબ સેવા કરી કલ્યાણદાસજીને પ્રસન્ન કર્યા. લોકોમાં કલ્યાણદાસજી નિષ્કામી હોવાની આ સમ્યે ઘણી ખ્યાતિ પ્રસરી હતી. તેઓ પિત્તળની કોપીન કરાવી તેને તાળુ દેતા. એ સિવાય વૈરાગીની રીતનો ઠાઠમાઠ ખુબ હતો. આ બાહ્યાચારથી આશાવંત થઇ મુકુંદદાસે કામ જીતવાનો ઉપાય પૂછ્યો. ત્યારે કલ્યાણદાસે કહ્યું કે હું ૪૦ વર્ષ ઉપર કાશીની યાત્રા કરી આવતો હતો; વચ્ચે ઉજ્જન નગર આવેલું ત્યાંથી માર્ગ પૂછતાં એક સ્ત્રીએ લાંબો હાથ કરી માર્ગની દિશા દેખાડેલી એ સ્ત્રીના હાથનું લટકું હજુ પણ વીસર્યું નથી. માટે આ કળી યુગમાં કામ વાસના જીતવી ઘણીજ કઠણ છે. અને તેવા સત્પુરૂષો પણ આજ હોયજ નહિ માટે પ્રત્યક્ષ ભગવાન અથવા તેમના ઉપાસક સત્પુરૂષ જ્યારે મળે ત્યારેજ કામની

વાસના ટળે. તેથી તમે સરધારમાં તુળસીદાસ બાવા પાસે જાઓ કારણકે તેમણે કામ જીતેલો છે. તેવું સાંભળી ત્યાંથી સરધારમાં તુલસીદાસજી પાસે ગયા ને તેમની પાસે રહ્યા. મુકુંદદાસજીનું રૂપ તથા ગુણ જોઈને તેમને સમર્થ અને પ્રતાપી પુરૂષ જાણીને પોતાની જગ્યાના મહંત બનાવ્યા. તેજ ગામમાં ઉદ્ધવાવતાર શ્રી રામાનંદ સ્વામીની જગ્યા હતી. ત્યાં તેમના સાધુ રહેતા અને સદાવૃત આપતા. તેવામાં સ્વામી પોતે પણ ત્યાંજ રહેતા. સ્વામીની પાસે નિત્ય કથા વાર્તા થતી અને ઘણા લોકો સાંભળવા આવતા અને સોના સંશયો દૂર થતા. તે વાત સાંભળી મુકુંદદાસ પણ નિરંતર સ્વામીનો ઉપદેશ સાંભળવા આવતા. સ્વામીશ્રી રામાનંદજીનાં દર્શન તથા ઉપદેશનું શ્રવણ થતાં મુકુંદદાસજીને સ્વામી પાસે શિષ્ય થઇ રહેવાની ઇચ્છા થઇ. તેથી સ્વામીને વિનયથી કહ્યું કે મને આપની સેવામાં રાખો ત્યારે સ્વામી બોલ્યા કે તમને રાખીએ તો તુલસીદાસજીને દુઃખ લાગે ને તેમની સાથે દ્વેષ થાય. માટે હવેથી કથા સાંભળવા પણ અમારી પાસે આવશો નહિ. તોપણ મુકુંદદાસજી નિરંતર ગુપ્ત પણે સ્વામીની જગ્યામાં જઇ સંતાઇને વાડામાં બેશીને રાત્રે વરસતા વરસાદની છાપરાં પરથી પડતી ધારાઓ શિર પર સહન કરીને સ્વામીની વાર્તા સાંભળવા લાગ્યા. એક દિવસ ચોકીદારે તેમને ચોર જાણી ત્યાંથી પકડયા. તે વખતે તેનો કોલાહલ સાંભળી ત્યાં સ્વામી ગયા એટલે તેનું કારણ

જાણીને સ્વામીએ વિચાર કર્યો કે આ મુકુંદદાસજી આવ્યા વિના રહેશે નહિ ને બાવો ઇર્ષા કરશે. તેથી તેમણે તે સ્થાન છોડી બંધીઆ ગામે જવાની તૈયારી કરી. મુકુંદદાજીએ સ્વામીની સાથે જવા વિનંતી કરી. ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું કે જો તમારા ગુરૂ રજા આપે તો અમારો વાંક ન કાઢે તેવો કાગળ લખાવી લઈને બંધીએ આવજો. ત્યાં તમને રાખીશું. એમ કહી સ્વામી બંધીએ ગયા અને મુકુંદદાસજી પોતાની જગ્યામાં ગયા.

પછી મુકુંદદાસે તો પોતાના ગુરૂ તુલસીદાસને કાયર કરવા માટે દ્રવ્ય બધું વાપરી નાંખવા માંડયું. વેરાગીઓને પાકાં શીધાં વાસણ અને કામળીઓ છુટથી આપવા લાગ્યા. તે જોઇ તુલસીદાસે ઠપકાના રૂપમાં પૂછયું કે મુકુંદદાસ, આમ કરવાથી કેમ પુરૂં થશે ? અને કોઠાર ભંડાર કેમ પહોંચશે! ત્યારે મુકુંદદાસ બોલ્યા કે "જ્યારે ભંડાર થઇ જશે નરવા ત્યારે તો જશું તિર્થ કરવા". તે સાંભળી તુલસીદાસ ગુસ્સાથી બોલ્યા કે એવી દાનત હોય તો હમણાંજ જાઓ ત્યારે મુકુંદદાસે કહ્યું કે મને જે રાખનાર મળે તેના ઉપર તમારો દાવો નહિ તેવો કાગળ લખી આપો તો હું જાઉં. એટલે તુલસીદાસે કાગળ લખી આપ્યો. તે લઇ મુકુંદદાસ બંધીઆ ગામમાં રામાનંદ સ્વામી પાસે આવ્યા. ને તુલસીદાસનો કાગળ આપી પગે લાગ્યા. કાગળ વાંચી પ્રસન્ન થઇને સ્વામી બોલ્યા કે તમારો વૈરાગ્ય ખરો હોય

અને જો મારી આજ્ઞા પાળો તો કણબી ;ખેડુતના જેવો વેશ ધારીને મુળીભાઇનું હળ હાંકો. મુકુંદદાસે તેમ કરવા કબુલ કર્યું. પછી સ્વામીએ ખેડુનાં લુગડાં મંગાવીને મુકુંદદાસને પહેરાવ્યાં ને હળ આપ્યું. તે લઇને જ્યારે ચાલ્યા ત્યારે સ્વામીએ તરતજ તેમને પાછા બોલાવ્યા ને જાણ્યું જે આ તો અનન્યદાસ છે. પછી તેમને પાસે રાખીને વૈષ્ણવી દીક્ષા આપી અને મુકતાનંદ એવું નામ પાડયું. મુકતાનંદ મન, કર્મ વચને સ્વામીની સેવા કરવા લાગ્યા ને ઉપદેશ સાંભળવા લાગ્યા જેથી તેમની કામ વાસના નિવૃત્ત પામી. મુકતાનંદ મુનીના સદ્ગુણો જોઇ સ્વામીએ બધો અધિકાર તેમને સોંપ્યો. અને પોતાના શિષ્યોમાં મુખ્યપણે સ્થાપ્યા. પછી તેમને લોજ ગામમાં રહેવાની આજ્ઞા કરી તેથી ત્યાં જઇને રહ્યા.

પછી નીલકંઠ બ્રહ્મચારી તિર્થોમાં ફરતા ફરતા લોજ આવ્યા ત્યાં મુકતાનંદ સ્વામી મળ્યા અને રામાનંદ સ્વામીની આજ્ઞાથી લોજમાં નવ માસ સુધી રહ્યા. ને ત્યાં ઘણું ઐશ્વર્ય દેખાડયું. પછી જ્યારે ભૂજનગરથી રામાનંદ સ્વામી ગામ પીપલાણે આવ્યા ત્યારે સ્વામીની આજ્ઞાથી મુકતાનંદ સ્વામી, નીલકંઠ વર્ણી વિગેરે સ્વામીનાં દર્શન કરવા સારૂ પીપલાણે આવ્યા. ત્યાં નીલકંઠ બ્રહ્મચારીને સ્વામીએ વૈષ્ણવી દીક્ષા આપી. ત્યાંથી ફરતાં ફરતાં જેતપુર આવીને સ્વામીએ

નારાયણ મુનીને પોતાની ગાદીએ બેસાડયા અને કેટલેક દિવસે ત્યાંથી ફણેણી ગામમાં આવીને સ્વામી અંતર્ધ્યાન થયા. પછી મુકતાનંદ સ્વામી શ્રીજીની આજ્ઞાથી કચ્છ દેશમાં ગયા ને શ્રીજીએ તો સમાધીનું પ્રકર્ણ ચલાવ્યું. તે વાત સાંભળી મુકતાનંદ સ્વામી કચ્છમાંથી સોરઠદેશમાં ગામ મેઘપુરમાં શ્રીજી પાસે આવીને સત્સંગનો પક્ષ લઇને બોલ્યા કે "સમાધી કાંઇ સહેલી નથી મોટા મોટા યોગીઓને પણ દુર્લભ છે તે જેને તેને કેમ થાય ? માટે આ બધું મૂકી દો." શ્રીજી કહે સૌ રામાનંદ સ્વામીનું ભજન કરે છે તેમાંથી જેને જેમ જણાતું હશે તેમ તે કહેશે એમ ઘણી વાત કરી પણ સ્વામીને મનાયું નહિ. પછી શ્રીજીએ સંત-દાસજીને સમાધી કરાવી ને કહ્યું કે આમની નાડી જુઓ એટલે મુકતાનંદ સ્વામીએ નાડી જોઇને વિચાર કર્યો જે વાત તો ખોટી નથી કારણ કે આવું તો દીઠું નથી ને સાંભળ્યું પણ નથી. પછી શ્રીજીએ સંતદાસજીને જગાડી કહ્યું કે સમાધીમાં શું દીઠું તેની વાત કરો ત્યારે સંતદાસજી બોલ્યા કે મેં અક્ષરધામમાં ઉદ્ધવની તથા શ્રીકૃષ્ણની એમ બે મૂર્તિઓ દીઠી. તેમાં ઉદ્ધવ તે રામાનંદ સ્વામી રૂપે ને શ્રી કૃષ્ણ તે આ નારાયણ મુની રૂપે દીઠા ને ઘણું તેજ દીઠું ને અનંત મુકતોએ વીંટાએલા દીઠા. પછી રામાનંદ સ્વામીએ કહ્યું કે "મુકતાનંદ કેમ માનતા નથી ? સાચી વાત છે તે ખોટી નહિ થાય, અંતે સત્યજ મનાશે" આવું સંતદાસનું

તથા બીજા સમાધી વાળાઓનું કહેવું સાંભળીને મુકતાનંદ સ્વામી બહુજ મુંઝાયા. તેવામાં જેઠો મેર અને માધવદાસ જેમનો સ્વામીને અત્યંત વિશ્વાસ હતો તેમને દીઠા. માધવદાસે પણ કહ્યું કે વાતતો સાચી છે. તમે કેમ માનતા નથી? આથી સ્વામીનો સંશય વૃદ્ધિ પામ્યો ને ત્યાંથી સૌ કાળવાણીએ ગયા ત્યાં પણશ્રીજીએ ઘણુંજ સમાધીનું પ્રકર્ણ ચલાવ્યું.

એક દિવસ કાળવાણીમાં શ્રીજી મહારાજ સર્વ સંતે સહિત નદીએ નહાવા ગયા. માધવદાસ, જેઠોમેર અને પર્વતભાઈ મુક્તાનંદ સ્વામીની સાથે રહ્યા. સ્વામી તેમને સાથે લઇ ગામના સમીપમાં નદીએ નહાવા રહ્યા. પછી તુંબડી લઇને બહીરભુમી જવા સારૂ ખાખરાની ઝાડીમાં ચાલ્યા ત્યાં રામાનંદ સ્વામીએ પ્રત્યક્ષ દર્શન દીધાં અને કહ્યું જે "નારાયણ મુની સ્વયં શ્રીકૃષ્ણ છે ને હું તો ઉદ્ધવ છું." એમ કહી રામાનંદ સ્વામી અદ્રશ્ય થયા. મુકતાનંદ સ્વામી નિઃસંશય થયા અને શૌચ જઇને પ્રસન્ન વદને નદીમાં હાથ ધોવા લાગ્યા. તેથી પર્વતભાઇએ પૂછયું કે અતિ આનંદમાં કેમ જણાઓ છો? ત્યારે તેમને સર્વ વાત કહી દેખાડી. પછી સ્નાન કરી વાડીમાંથી પુષ્પ લઇ મંદીરમાં આવ્યા. ત્યાં રામાનંદ સ્વામીની ગાદીને ખંખેરી સાફ કરી તથા ચંદન, પુષ્પ, ધુપ, દીપ વિગેરે પૂજાની સામગ્રી તૈયાર કરી. પછી હાથમાં રામાનંદ સ્વામીની પાદુકા લઇ, શ્રીજી સ્નાન કરીને બજારમાં થઇને ચાલ્યા આવતા હતા

ત્યાં સામા ગયા ને પાદુકાઓ શ્રીજીની સન્મુખ મૂકીને દંડવત્ પ્રણામ કરીને કહ્યું કે આ પાદુકાઓ પહેરો. શ્રીજી કહે એ તો ગુરૂની છે ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું જે તમે તો ગુરૂના પણ ગુરૂ છો. પછી શ્રીજી પાદુકાઓ પહેરી મંદીરમાં પધાર્યા ત્યાં તેમને રામાનંદ સ્વામીની ગાદી ઉપર બેસાડયા ને વીધિપૂર્વક પૂજા કરીને "જય સદગુરૂ સ્વામી" એ આરતીનું પદ પોતે જોડતા ગયા ને આરતી ઉતારી ને સ્તુતી કરીને પ્રાર્થનાપૂર્વક પોતાનો અપરાધ ક્ષમા કરાવી પગે લાગ્યા. મુક્તાનંદ સ્વામીનો એવો દ્રઢાવ હતો જે રાધા લક્ષ્મી ઝાંઝર પહેરીને પડખે બેઠાં હોય ને ચતુર્ભૂજ રૂપે ભગવાન દર્શન આપે છતાં રામાનંદ સ્વામી વિના બીજાને ભગવાન ન માનવા તોપણ શ્રીજીનાં અનંત અપાર ઐશ્વર્ય જોઇને પોતાનો ઠરાવ મૂકી દીધો અને મહારાજને સર્વ કારણ અવતારી જાણીને મહારાજનું ભજન કર્યું. વળી મુક્તાનંદ સ્વામીનો એવો ઠરાવ જે ધગધગતી કોશ ગળામાં ખોશી ઘાલે ને દુ:ખ થાય તેવું દુ:ખ થાય તોપણ શ્રીજીની આજ્ઞા ન લોપવી. શ્રીજીએ અનંત પ્રકર્ણ ફેરવ્યાં ત્યારે આકારામાં આકરૂં પ્રકર્ણ ફેરવીને કાગળ લખી મોકલ્યો જે ત્યાં આવીશું ત્યારે વિશેષ કહીશું, પછી મુક્તાનંદ સ્વામી તો લીંબડો વાટી પીવા લાગ્યા અને કેટલાક તો ચાલ્યા ગયા. શ્રીજીએ તેમની દાસત્વ ભક્તિને ગ. મ. ૬૨માં વખાણી છે જે એવા દાસત્વ ભક્તિવાળા તો આજ ગોપાળાનંદ

સ્વામિ છે ને બીજા મુક્તાનંદ સ્વામી છે. શ્રીજીએ ગ. મ. ૫૮માં તેમને આજ્ઞા કરી છે જે તમે પણ પોતાના સંપ્રદાય સંબંધી ને પોતાના ઈષ્ટદેવ સંબંધી જે વાણી તથા શાસ્ત્ર તેજ દેહ પર્યંત કર્યા કરજો. આ આજ્ઞાનું સ્વામીએ યથાર્થ પાલન કર્યું છે. તેમણે સત્સંગ સંબંધી ઘણા ગ્રંથો રચ્યા છે. રામાનંદ સ્વામીના સાધુમાં મુકતાનંદ સ્વામી મોટેરા હતા અને મહારાજ પણ તેમનું બહુ રાખતા. શ્રીજીના પ્રતાપે કરીને મુક્તાનંદ સ્વામીના વચનથી પણ બીજાઓને સમાધી થતી હતી.



આહીર પટેલ સામત

વાલાક દેશમાં બાંભણીયા ગામમાં જ્ઞાતે આહીર પટેલ સામત રહેતા હતા. તે શ્રીજીના અનન્ય ભક્ત હતા. એક સમયે તે શ્રીજીને દર્શને ગઢડે આવ્યા ત્યારે મહારાજે પૂછયું જે થોડા રૂપીઆ જોઇએ છે તે આપશો? તેમણે કહ્યું હા મહારાજ, પછી ઘેર ગયા. અને જમીન, ગાડુ, બળદ તથા ભેંસો વેચી રૂપીઆ સાડાચાર હજાર લાવી મહારાજ પાસે મૂક્યા. શ્રીજીએ પૂછયું, ક્યાંથી લાવ્યા? ત્યારે તે કહે મહારાજ, મારી પાસે હતા. મહારાજ કહે સાચું બોલો. એટલે જેમ હતું તેમ કહ્યું. ત્યારે મહારાજ કહે અમે એક હજાર રૂપીઆ રાખશું, બાકીના પાછા લઇ જાઓ કારણ કે દાણ

વિના છોકરાં મરી જાય. સામત પટેલ કહે ના મહારાજ, કુકડાં ને કણબી મરે નહિ. ત્યારે મહારાજ કહે શું કરશો? સામત પટેલ કહે બીજે ગામ જાશું ત્યાંથી કઢારે દાણા લેશું ને બીજે વરસ ભરી દેશું. તે સાંભળી મહારાજ ઘણા રાજી થયા.

એક સમયે સામત પટેલ તેના દિકરાની વહુને તેડવા ગયા ત્યારે વેવાઈ કહે તારા દિકરાને તો જોઇતી નથી પણ તારે જોઇતી હોય તો તેડી જા. સામત પટેલ અત્યંત ધર્મ-વાળા હતા તેથી આવા ખોટા કલંકીત શબ્દો સાંભળતાંજ તેમણે ભીષ્મ કરી નાખ્યું.



માનકુવાના મૂળજી તથા કૃષ્ણજી

કચ્છ દેશમાં માનકુવા ગામમાં મૂળજી તથા કૃષ્ણજી બે બ્રાહ્મણો શ્રીજીના એકાંતિક ભકત હતા. તે બંને પરણેલા હતા. એક સમયે માનકુવામાં શ્રીજી મહારાજ કાતર લઇને બેઠા અને સૌને કહે જે અમારા સત્સંગી હો તે આવો, ત્યાગી કરવા છે. તે સાંભળી બધા સત્સંગી ઉઠી ગયા. તેવામાં મૂળજી અને કૃષ્ણજી ખેતરમાંથી આવ્યા તેમને કોઇક સત્સંગીએ વાત કરી જે આજે મહારાજે આ પ્રમાણે કહ્યું તેથી સૌ ઉઠી ગયા. તે સાંભળી બંને જણા મહારાજ

પાસે ગયા ને પગે લાગી કહ્યું કે હે મહારાજ, અમને ત્યાગી કરો. ત્યારે મહારાજ કહે ખાવા નહિ મળે, બાવા મારશે, ટાઢ તડકો વેઠવો પડશે એવાં અનંત દુઃખ આવશે ને હેરાન હેરાન થઇ જાશો માટે જાઓ તમારા મનને પુછી જુઓ. પછી આઘા જઇને મનને શીખામણ દેવા લાગ્યા, હે મનવા, પરમેશ્વર નહિ ભજાય તો ગધેડાં, કુતરાં કે બીજાં જનાવરમાં જન્મ ધરવો પડશે ત્યાં તને કોણ ઓઢાઢશે? ખાવા કોણ દેશે? પથારી કોણ કરી દેશે? માથું કોણ દાબશે? માટે આ એક ફેરો આજ્ઞામાં રહીને ભોગવીએ તો પછી ભોગવવું ન પડે માટે કહે, તારો શું વિચાર છે? પછી તે બંને મહારાજ પાસે આવ્યા ને કહે મહારાજ, મન પણ હા પાડે છે. એમ કહી કેડીયાની કસું છોડવા માંડી ત્યારે બીજાએ તો કસું તોડીને કેડીયું કાઢી નાખ્યું ને કહે હવે કેડીયું ક્યાં પેરવું છે તે કસું છોડીએ. પછી મહારાજ કહે તમે પરમહંસ થઇ રહ્યા, અમારી આજ્ઞા છે જાઓ ગૃહસ્થાશ્રમ કરો. ત્યારે કહે ના મહારાજ અમને તો પરમહંસ કરો. એટલે મહારાજ કહે અમે કહીએ તેમ કરો. તેથી લુગડાં પહેરી ઘેર ગયા.

મૂળજીને જેવો ભગવાનપણાનો નિશ્ચય હતો તેવો કૃષ્ણજીને નહોતો. તેથી મૂળજી જ્યારે ભગવાનપણાની વાતો કરે ત્યારે કૃષ્ણજી કહે ભગવાન તો કેમ કહેવાય પણ મોટા

પુરૂષ ખરા. એટલે મૂળજી કહે આ તો અક્ષરધામમાંથી સર્વો પરિ ભગવાન આવ્યા છે. ત્યારે કૃષ્ણજી કહે કાંતો તું ભક્ત ખોટો કાં ભગવાન ખોટા, કેમજે ભગવાન હોય તો તું પાછો કેમ આવે છે? ત્યારે મૂળજી કહે ભગવાન તો છે પણ મારા ભક્તપણામાં કાચપ છે. માટે તમે મારી સાથે ચાલો ને પરિક્ષા કરો. પછી બંને ગઢડે આવ્યા ને મહારાજનાં દર્શન કર્યાં તેમાં કૃષ્ણજીને ભગવાનપણાનો નિશ્ચય થયો એટલે કહે હવે ઘેર જવું નથી. પછી તેઓ ગઢડે રહ્યા.

ઘણા દિવસ થયા પછી મહારાજ ઉપર બેયને ઘેરથી કાગળ આવ્યા જે તેઓ પરણેલા છે ને ઉપાધી બહુ છે માટે બેયને કૃપા કરી ઘેર મોકલશો. મહારાજે તેમને ઘેર જવાની આજ્ઞા કરી તેથી તેઓ ત્યાંથી નીકળ્યા પણ રસ્તામાં વણુથળીમાં શેઠને ત્યાં સાઠ રૂપીઆ પગાર ઠરાવી સાથી તરીકે રહ્યા. બાર મહીના પુરા થયા ત્યારે પગારના સાઠ રૂપીઆ લઇ ગઢડે આવી મહારાજના ચરણમાં મૂક્યા અને પગે લાગીને કહ્યું કે અમને રાખો. મહારાજે પૂછયું ક્યાં હતા? તો કહે વણુથળી હતા? મહારાજ કહે તમારા ઘરનાં આવ્યાં છે તેમની સાથે ઘેર જાઓ નહિ તો તમને વિમુખ કરીશ. તેથી તે બેઉ જણ પોતાનાં ઘરવાળાં સાથે ચાલી નીકળ્યા. માર્ગમાં બેઉ જણે તેમની સ્ત્રીને કહ્યું કે ત્યાગી થવાની રજા આપો પણ માન્યું નહિ તેથી બંનએ ભીષ્મ

કરી નાખ્યું. તેથી તે સ્ત્રીઓ ઘેર ગઇ ને તે બંને જણુ પાછા ગઢડે આવ્યા.

શ્રીજી મહારાજે તેમને વિમુખ કર્યાં તેથી પોતાની મેળે ભગવાં પહેર્યાં ને પરમહંસ થઇ છેટેથી મહારાજનાં દર્શન કરતા. એમ બાર મહિના રખડયા પછી ગઢડે મહારાજને દર્શને આવ્યા ત્યારે મહારાજે કાઢી મૂકયા. રાત્રે ઠંડા પહોરે ઘેલાને કાંઠે બેસી બેય જણે પરજ રાગનાં કિર્તન ગાવા માંડયાં તે મહારાજે મંદીરમાં સાંભળ્યાં એટલે મહારાજે ભગુજીને કહ્યું કે ઓલ્યા કિર્તન બોલે છે તેથી અમારો ઢોલીયો ઉપડે છે માટે તેમને કાઢી મૂકો. પછી ગુંદાળાને માર્ગે હનમાનધાર છે ત્યાં લગી પાળા જઈને મૂકી આવ્યા એટલે ત્યાં બેસીને કિર્તન બોલવા મંડયા તે સાંભળી મહારાજ કહે અમારો ઢોલીયો તણાય છે. પછી તેમને કાઢી મૂકવા પાંચ દસ પાળા આવ્યા તેમને તે બંને જણે કહ્યું કે મહારાજ જેમ આજ્ઞા કરશે તેમ કરીશું બાકી તમારા જેવા સો સો આવશો ત્યાં સુધી તો અમે કચ્છી છીએ તે નહિ ઉઠીએ, જાઓ મહારાજને પૂછો શું આજ્ઞા છે? પછી મહારાજને વાત કરી ત્યારે મહારાજ કહે અહીં બોલાવો. મહારાજે અક્ષરભુવનમાં સભા ભરીને કહ્યું જે કુતરાને હડકારે તેમ હડકાર્યા તો પણ અમારો નિશ્ચય મટતો નથી. ત્યારે સૌ કહે હવે તેમને રાખો. પછી બંનેને ત્યાગી કર્યા ને

નામ પાડયાં. મૂળજી :તે જુનાગઢવાળા ઘનશ્યામાનંદ સ્વામી ને કૃષ્ણજી તે અમદાવાદના મહંત સર્વજ્ઞાનાનંદ સ્વામી.

ગુંદાળી ગામના બે કાઠી. મામૈયો તથા મેરામણ

કાઠીઆવાડ દેશમાં માણેકવાડા પાસે ગુંદાળી ગામમાં જ્ઞાતે કાઠી મામૈયો ને મેરામણ બે ભાઇઓ હતા. તેમની માનું નામ રાણુદેબાઇ હતું. તે શ્રીજીનાં પરમ ભકત હતાં. એક સમયે તેમના ગામમાં બે સાધુ આવ્યા તેમને પોતાને ઘેર ઉતારીને રસોઇ કરાવી. સાધુને જમવા બેસવાની તૈયારી થઈ તેવામાં તે ગામનો દરબાર કાઠી આસુરીમતિવાળો હતો તેના જાણુવામાં આવવાથી તેણે તે સાધુનું અપમાન કરી ભુખ્યા ને તરસ્યા ગામમાંથી કાઢી મૂકયા. આથી રાણુદેબાઈ બહુ દીલગીર થયાં ને વિચાર કર્યો કે ક્ષત્રીનો દેહ તો ગાય બ્રાહ્મણુને સાધુની રક્ષાને માટેજ ઇશ્વરે આપ્યો છે તો આ વાતનો બદલો ન વાળીએ તો શું કામનું. બપોરે તેના બંને દિકરા હળ છોડી ઘેર આવ્યા ત્યાં પોતાની માતાને રડતાં દેખી તેનું કારણુ પૂછયું. ત્યારે તે બોલ્યાં કે મારા સાધુ આવ્યા હતા તેમને દરબારે ખાવા ન દીધું ને ભુખ્યા તરસ્યા મારીને કાઢી મૂકયા. તેનો બદલો તમે વાળો તોજ મારા ખરા પુત્ર માનીશ. તેવું સાંભળી બંને જણે પોતાનો ઘર વાખરો ગાડામાં ભરીને માને ગાડામાં બેસાડયાં ને સાથીને

કહ્યું કે અમારી માને તમે ગઢડે મૂકી આવો. પછી ગાડું ચાલ્યું ત્યારે બંને જણ વળાવવા સારૂ ગયા ને પગે લાગીને બોલ્યા જે હે મા, જો જીવતા રહીશું તો ગઢડામાં ભેળા રહીશું ને જો દેહ પડી જશે તો અક્ષરધામમાં ભેળા થઇશું વળી પોતે બોલ્યા કે કેટલાએક સ્ત્રી, દ્રવ્ય ને રાજ્યને અર્થે માથાં કપાવે છે તો આપણે તો ભગવાનને તેના સંતને અર્થે માથાં કપાવવાં છે જેથી બેઉ લોકમાં લાભ છે, એમ કહી પાછા વળીને ઘેર આવી સ્નાન કરી ધોએલાં વસ્ત્ર પહેરી કપાળમાં તિલક કર્યું. અને ઢાલ, તરવાર, બરછી વિગેરે હથિઆર બાંધી તે બંને ભાઇ ગામને ચોરે ગયા. ત્યાં લીંબડાના ઝાડ હેઠે ઢોલીઆ ઉપર દરબાર સુતેલો હતો તેને પૂછ્યું કે સ્વામિનારાયણના સાધુને ગામમાંથી કાઢનાર કોણ? ત્યારે તે દરબાર પોતાની છાતી ઉપર હાથ મૂકીને બોલ્યો કે હું કાઢનાર છું. તેવું સાંભળી તેમણે બરછી મારી તે સોંસરી નીકળી તેથી દરબાર મરણ પામ્યો. તે જોઇ તેના સબંધીઓ વિગેરે હથિઆર લઈ સામા મારવા આવ્યા એટલે તે બંને ભાઇઓ બોલ્યા કે અમારે તો મરવુંજ છે પણ તમારે જેને આવવું હોય. તે સામા આવી જાઓ. પણ તે બંને જણનું શૂરવીરપણું જોઇને કોઈ સામા થઇ શક્યા નહિ. પછી ઘણીવાર તે ઠેકાણે રોકાઇને ગઢડાને માર્ગે ચાલ્યા પછી માર્ગમાં ખાખરાના વૃક્ષોમાં સંતાઇને સામા પક્ષના

માણુસોએ બંદૂકની ગોળીથી તે બેઉ ભાઇને માર્યા જેથી તે મરણ પામ્યા. તે વાત ગઢડામાં તેમની ડોશીએ સાંભળી ને શ્રીજી મહારાજને વાત કરી. ત્યારે શ્રીજી બોલ્યા જે આવી રીતે મારા સાધુનો પક્ષ રાખી મરાયા તેને ધન્ય છે, ને ક્ષત્રીને તો તેમજ જોઇએ. ને આ પ્રમાણે મરનારને સ્વર્ગની પ્રાપ્તિ થાય તો આ તો મારે અર્થે મરાણા માટે તેમને તો અક્ષરધામની પ્રાપ્ત થઇ રહી. આ પ્રમાણે પોતાની માના સાધુ જાણી કેવળ પક્ષ રાખવાથીજ મરાયા જેથી શ્રીજી બહુ રાજી થયા.



ભૂજવાળા સુંદરજી સુતાર

શ્રી ભૂજનગરમાં સુંદરજીભાઇ રાજાના દિવાન હતા. તે જ્ઞાતે સુતાર હતા. તે રામાનંદ સ્વામીના ભક્ત હતા પણ જ્યારે શ્રીજી મહારાજ પધાર્યા ત્યારે રામાનંદ સ્વામીએ તેમના સ્વરૂપનો નિશ્ચય કરાવ્યો તેથી શ્રીજીના અનન્ય ભકત થયા.

એક સમયે સુંદરજીભાઇ ભૂજના રાજાનું ખાંડું લઇ ગોંડળ આવ્યા. ત્યાં મંદીરમાં દર્શને ગયા ને હરિજનોને પૂછયું જે આટલામાં કયાંઇ શ્રીજી મહારાજ છે ? ત્યારે તે બોલ્યા કે આંહીથી ત્રણ ગાઉ ઉપર બંધીયા ગામમાં મુળુભાઇને ઘેર

શ્રીજી મહારાજ તથા મુક્તાનંદ સ્વામી વિગેરે છે. તે સાંભળી સુંદરજીભાઇએ તે ખાંડા સાથે આવેલ માણસોને કહ્યું કે આંહીંથી ત્રણ ગાઉ ઉપર મહાદેવ છે તેમને દર્શને ભૂજથી ઉઘાડે પગે એકલાં ચાલીને આવવું એવી અમે માનતા કરેલી છે તે જો તમારી મરજી હોય તો આંહીંથી હું એકલો ત્યાં જાઉં. ત્યાં એક રાત્રી રહી બીજે દિવસે અહીં પાછો આવીશ. ત્યારે સૌએ કહ્યું કે ઠીક, તમારી જેમ મરજી હોય તેમ કરો. પછી પોતે ખાંડાની ભલામણ કરી સાંજના ગોંડળથી ચાલ્યા તે ગામ બંધીયે ગયા. ત્યાં મુળુભાઇને ઘેર શ્રીજી મહારાજ વિરાજમાન હતા અને ભક્તજનોને ઉપદેશ કરતા હતા તે વખતે રાત્રીએ સુંદરજીભાઈ શ્રીજીને દર્શને આવ્યા. તેમણે બહુ કીંમતવાળાં વસ્ત્ર તથા ભારે મૂલ્યવાળા દાગીના પહેરેલા હતા તેમજ મુછો, શોભા રાખેલા તથા અત્તરનો સુગંધ પણ ઘણો હતો. આ સઘળો ઠાઠ જોઇ શ્રીજીએ તેમની પરિક્ષા લેવાનો ઇરાદો કર્યો. સુંદરજીભાઈ દંડવત પ્રણામ કરીને પગે લાગ્યા ત્યારે શ્રીજી કહે કોણ આવ્યું ? સુંદરજીભાઈ કહે મહારાજ, આપનો દાસ. ત્યારે શ્રીજી બોલ્યા કે દાસ તો જેમ કહીએ તેમ કરે તે દાસ. ત્યારે તેમણે કહ્યું કે હું પણ જેમ આજ્ઞા આપો તેમ કરૂં. પછી શ્રીજીએ કહ્યું કે આ વસ્ત્ર ઘરેણાં ઉતારીને એક કોર મૂકો અને સાધુ થાઓ. ત્યારે તેમણે તેજ વખતે વસ્ત્ર, ઘરેણાં ઉતારીને એક કોર મૂક્યાં. અને શ્રીજીએ હાથમાં કાતર લઈ

ચોટલી, મુછ અને થોભા કાતરી નાખ્યાં, ભગવાં વસ્ત્ર પહેરાવ્યાં અને ગોવિંદદાસ નામ પાડયું. પછી કહ્યું કે મુક્તાનંદ સ્વામીને પગે લાગવા જાઓ. તે વખતે મુક્તાનંદ સ્વામીનો ઉતારો બીજે ઘેર હતો, ત્યાં જઇ સ્વામીને પગે લાગ્યા. સ્વામી બોલ્યા કે આ શું કર્યું? તમે ક્યારે આવ્યા અને ક્યારે સાધુ થયા? એમ કહી ગોવિંદદાસનો હાથ ઝાલી મુક્તાનંદસ્વામી શ્રીજી પાસે આવ્યા અને કહ્યું કે હે મહારાજ, તમે આ ઠીક ન કર્યું. કેમકે તે ભૂજથી ચાલ્યા ત્યારે ત્યાંના રાજાએ પોતાને આવવું પડે તેને બદલે તેમને ખાંડાના અધિપતિ કરી પાલખી આપીને મંગળ કાર્યને માટે મોકલ્યા છે, તેથી અત્યારે આમ કર્યું તે ઠીક નહિ. વળી કાઠીઆવાડમાં સુરાખાચર, સોમલોખાચર વિગેરેને પરમહંસ દીક્ષા આપી તેથી તે દેશમાં તો અમારો રોટલો ટળ્યો છે. તેમજ કચ્છ દેશમાં જગજીવન કારભારી સત્સંગનો દ્વેષી છે તેથી તે જાણશે તો વિષેશ ઉપાધી કરશે અને કચ્છ દેશમાં પણ અમારો રોટલો રહેશે નહિ. અને આ વાતની રાજાને ખબર પડશે તો તેને પણ ખોટું લાગશે જે મેં મારે ઠેકાણે મંગળ કાર્ય કરવા મોકલ્યા તેમાં વિઘ્ન કર્યું. માટે હે મહારાજ હવે તેમને આજ્ઞા આપો કે તેમનાં વસ્ત્ર, ઘરેણાં પહેરી વેળાસર ગોંડળ જઇને સૌ ભેળા થાય. એવાં મુક્તાનંદ સ્વામીનાં વચન સાંભળી શ્રીજીએ આજ્ઞા આપી તેથી વસ્ત્ર ઘરેણાં પહેરી લીધાં પણ ચોટલી, મૂછ અને થોભા

કાઢી નાખેલ તે ક્યાંથી લાવે. પછી જ્યારે તે ખાંડામાં આવ્યા ત્યારે તેમને જોઇ સર્વે લોકોએ પુછયું કે મંગળીકમાં આ અમંગળીક શું કર્યું. ત્યારે સુંદરજીભાઇ બોલ્યા કે જે તિર્થે હું ગયો હતો ત્યાંના બ્રાહ્મણોએ કહ્યું કે વાળ ઉતરાવ્યા વિના તમારી માનતા નહિ પહોંચે. તેથી મેં દાઢી મૂછ અને ચોભા કઢાવી નાખ્યા છે. આ પ્રમાણે કહી સર્વે જાનનાં માણુસોને શાન્તિ પમાડી ને પાછા ભૂજ ગયા. એવી રીતે જેને ભગવાન ને સંતનો મહાત્મ્ય જ્ઞાને સહિત નિશ્ચય હોય તે શું ન કરે. લોક લાજ વિગેરેનો ત્યાગ કરે તેમજ આ ભક્તે કર્યું



ગામ સરધારના વાણીઆ ડોસાભાઇ

ડોસાભાઈ જ્ઞાતે વણીક હતા. તે ગામ સરધારમાં રહેતા હતા. તે રામાનંદ સ્વામીના ભક્ત હતા. તેમને જ્યારે શ્રીજી મહારાજના સ્વરૂપનો દૃઢ નિશ્ચય થયો ત્યારે તેમની પરિક્ષા લેવા શ્રીજીએ તેમનાં ઘર તથા ઘરનો તમામ સામાન તથા ભેંસ, ઘોડી વિગેરે વેચી નંખાવ્યાં. તેની કીંમતના જે રૂપીઆ આવ્યા તે ડોસાભાઈએ શ્રીજીની પાસે લાવીને મૂક્યા ત્યારે શ્રીજીએ કહ્યું કે તમારા રૂપીઆ તમે લઇ જાઓ. અમારે જોઇતા નથી. તોપણુ તેમણે ન લીધા. પછી શ્રીજીએ તે

રૂપીઆ કુવામાં નંખાવ્યા. છતાં ડોસાભાઇને મનમાં એવો સંકલ્પ પણ ન થયો જે આમ શા માટે કરતા હશે, એવા પરમ ભક્તરાજ હતા.

પછી શ્રીજી મહારાજ તે ડોસાભાઇને તેમના કુટુંબે સહિત ગામ બંધીયા તેડી ગયા. અને ત્યાંના દરબાર મુળુભાઇને કહીને તેમને રહેવા માટે ઘર વિગેરે સર્વે સમૃદ્ધિ અપાવી. તેથી તે ત્યાં રહ્યા.

એક સમયે શ્રીજીએ તેમનાં ડોશીને બોલાવીને કહ્યું કે તમારે ત્રણ દિકરા છે તેમાંથી એકને અમારી સેવામાં આપો ત્યારે ડોશી બોલ્યાં કે તમારી મરજીમાં આવે તેને રાખો. ઘરમાં બધા કુટુંબને નીભાવે એવા એક ડોસાભાઇ હતા તોપણ શ્રીજીએ ડોસાભાઇની માગણી કરી. ડોશીએ તરતજ હા પાડી. પણ તેમાં કાંઇ શંકા કરી નહિ.

ડોસાભાઇ શ્રીજીની પાસે સેવામાં રહ્યા. નિંદ્રામાં સૂતેલા ડોસાભાઇને શ્રીજીએ અર્ધીરાત્રીએ ઉઠાડયા અને કહ્યું કે તું તો વિમુખ છે. તેં રામાનંદ સ્વામીનું વચન લોપ્યું છે માટે તું કાશીની યાત્રા કરી આવ પછી હું મારી પાસે રાખીશ ડોસાભાઇ તરતજ કાશીને માર્ગે ચાલી નીકળ્યા.

શ્રીજીએ મુળુભાઇને કહ્યું કે તમે ધાર સુધી વળાવવા જાઓ. ત્યાંથી ડોસાભાઇને ચાલતા કરજો અને તમે ધાર ઉપર ઉભા રહેજો. મુળુભાઇ પણ સાથે ગયા તે ધાર સુધી

સેળા ચાલ્યા.. પછી ડોસાભાઇને આગળ ચાલતા કરીને મુળુભાઈ તો ધાર ઉપરજ ઉભા રહ્યા. સાંજ પડી ત્યારે શ્રીજીએ પૂછ્યું કે મુળુભાઇ કેમ જણાતા નથી. ત્યારે હરિજને કહ્યું કે હે મહારાજ, એતો આપની આજ્ઞાથી ધાર ઉપર ઉભા થઈ રહ્યા છે. પછી શ્રીજીએ મુળુભાઇને બોલાવીને પૂછ્યું કે અત્યાર સુધી કેમ ઉભા હતા ? ત્યારે મુળુભાઇ કહે હે મહારાજ. તમે કહ્યું હતું કે ડોસાભાઇને ચાલતા કરજો ને તમે ધાર ઉપર ઉભા રહેજો. તેથી હું ઉભો રહ્યો હતો પણ જો પાછું આવવાનું કહ્યું હોત તો આવત. તે સાંભળી શ્રીજી પ્રસન્ન થઇ બોલ્યા કે ડોસાભાઇ મારા વચનનો વિશ્વાસ રાખી કાંઇ પણ શંકા ન કરતાં અર્ધી રાત્રીએ ચાલી નીકળ્યા તેમને તો ધન્ય છે પણ તમનેય ધન્ય છે જે ઉભા રહેવાનું કહ્યું ત્યારે ઉભાજ રહ્યા પણ પાછા ન આવ્યા. પછી માણસ મોકલીને ડોસાભાઇને પાછા બોલાવ્યા અને કહ્યું કે તમારી ડોશી જીવે ત્યાં સુધી તમે તેમની સેવા કરો. તમે ઘરમાં રહેશો તોપણ સાધુજ છો. એમ શ્રીજીની આજ્ઞાથી પાછા ઘરમાં રહ્યા.

એક સમયે બંધીઆ ગામમાં ઘણા લોકોએ શેરડીના વાડ કર્યા હતા. તે વરસમાં ગોળ ઘણો સારો થયો હતો. અને તમામ વાડના ગોળનું માપું ડોસાભાઇએ રાખ્યું હતું. તેવામાંત્યાંના ઢુંઢીઆ વાણીયા ગઢડે પોતાનાં સગાં વહાલાંને ઘેર

આવ્યા. એક દિવસ તેમને લઇને ગઢડાના વાણીયા દાદ ખાચરના દરબારમાં અક્ષર ઓરડીમાં શ્રીજીને દર્શને આવ્યા ત્યારે શ્રીજીએ પુછયું કે શેઠીઆઓ કયાં રહેવું ? તેઓ કહે અમે બંધીયા ગામમાં રહીએ છીએ. ત્યારે શ્રીજી કહે ત્યાં ડોસાભાઇ અમારા સત્સંગી છે. તેને સંસાર તો અડયોજ નથી. તે તો અમારી આજ્ઞાએ કરીને ઘરમાં રહ્યા છે નહિતે સાધુજ છે. તે સાંભળી વાણીયા બોલ્યા કે અમે ગળા સુધી સંસારમાં બુડેલા છીએ અને તમારો સેવક ડોસાભાઇ ચોટલી સુધી બુડેલા છે. તમારા સત્સંગીનાં તમે વખાણ કરો તેમાં કાંઇ નવાઇ નહિ. શ્રીજી કહે તે જો સાધુ થાય તો તમે સત્સંગી થશો ત્યારે તેમણે વિચાર કર્યો જે હાલ ગોળનો ઘણો સારે ભાવ ડોસાભાઇને આવશે તો તેવો લાભ મૂકીને તે સાધુ નહિ થાય માટે આપણે હા પાડો એમ વિચારી તેમણે કબુલ કર્યું કે જો તે સાધુ થાય તો અમે સત્સંગી થઇશું પછી શ્રીજીએ ભગુજીને ભગવાં વસ્ત્ર આપી બંધીએ મોકલ્યા અને કાગળ લખી આપ્યો જે આ ભગવાં વસ્ત્ર પહેરીને કાગળમાં લખવા મુજબ નામ ધારણ કરી ગઢડે આવવું ભગુજીએ ચાલતી વખતે વાણીયાને કહ્યું કે તમારે મારી સાથે આવીને પરિક્ષા જોવી હોય તો ચાલો. તેથી વાણીયા પણ ભગુજીની સાથે ચાલ્યા. ડોસાભાઇ ગોળનો તોલ કરતા હતા તેવામાં ભગુજીને વેગળેથી આવતા દીઠા તેથી ગોળને

તોલ થતો હતો ને ધારણુ બોલતા હતા તે પડયું મૂકીને તરતજ ભગુજીની સામા આવીને પગે લાગીને પૂછયું કે શ્રીજીની શી આજ્ઞા છે ? ત્યારે ભગુજીએ કહ્યું કે આ ભગવાં વસ્ત્ર ધારણુ કરો અને સાધુ થાઓ. ડોસાભાઇએ ત્યાંજ ભગવાં વસ્ત્ર ધારણુ કર્યાં અને સર્વે પાછા ગઢડે આવ્યા. ત્યારે શ્રીજીએ વાણીયાને કહ્યું કે જુઓ, આને સંસાર અડયો છે ? ત્યારે તેઓ કહે ના મહારાજ, અમે તો અજ્ઞાની જીવ છીએ. તેથી અમારા જેવાજ તેમને દેખતા, પણુ એ તો મહા વૈરાગ્યવાન છે પછી શ્રીજીએ પૂછયું કે હવે તમારે સત્સંગી થવું છે ? ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે ના મહારાજ, અમારાથી તો સત્સંગના નિયમ પાળી શકાય નહિ. એવી રીતે ડોસાભાઇની ફરીથી પરિક્ષા લીધી, અને પછી ધોળાં વસ્ત્ર પહેરાવી પાછા ઘેર મોકલ્યા અને આજ્ઞા કરી કે ડોશી જીવે ત્યાં સુધી તેમની સેવા કરો. તમે તો સદા સાધુજ છો. પછી શ્રીજીની આજ્ઞાથી ડોસાભાઇ પાછા બંધીએ આવીને રહ્યા. એવી રીતે જેને ભગવાન ને સંતનો મહાત્મ્ય જ્ઞાને સહિત નિશ્ચય હોય તે ભગવાનના વચનમાં ફેર પાડે નહિ ને જેમ કહે તેમ કરે.



ગામ ગોળીડાના રાણા રાજગર.

કાઠીઆવાડમાં ગોળીડા ગામમાં ભીમ, વીસરામ, રાઘ
અને રાણો એ ચાર ભાઈઓ રહેતા હતા તે જ્ઞાતે રાજગ
બ્રાહ્મણ હતા. તે શ્રીજી મહારાજના અનન્ય ભકત હતા
અને પ્રગટ ભગવાનના મહિમાના બળે કરીને બહુ શૂરવી
હતા એક સમયે તેમના ગામમાં કોઇક કુસંગીને લેવા યમદૂતે
આવ્યા. તેમને જોઇને ચારે ભાઇઓએ વિચાર્યું કે આપણે સ્વામિ
નારાયણના છીએ તો એ જીવને આપણા દેખતાં જમ લઇ જા
તે ઠીક નહિ માટે શ્રીજીનો પ્રતાપ અંતઃકરણમાં ધારીને તેમ
પાછા વાળીએ. પછી તેમણે યમદુતોને પાછા જવાનું કહ્યું પ
યમદૂતોએ માન્યું નહિ ને સામા થયા. તેથી ભીમ તથા રાણે
બંને જણે યમદૂતોને માર્યા. યમદૂતો તેમને પ્રગટ ભ
વાનના ભક્ત અને શૂરવીર જાણીને પાછા ગયા આ પ્રમાણે
શ્રીજીના પ્રતાપે યમદૂતોને પણ હઠાવ્યા એવા એ શૂરવી
ભક્ત હતા. વીસરામ ભક્ત સાધુ થયા હતા તેમનું ના
વિશ્વાત્માનંદ પાડયું હતું અને રાઘવ ભક્ત પણ સા
થયા હતા તેમનું નામ રાઘવાનંદ પાડયું હતું. ભીમ તથ
રાણો ભક્ત પોતાની માની સેવા કરવા સારૂ ઘેર રહ્યા હતા

કેટલાંક વરસ વીત્યા બાદ રાણા ભક્તનો જ્યારે અં
સમય આવ્યો ત્યારે પહેલાંથી સર્વેને કહેવરાવ્યું કે
અક્ષરધામમાં જાઉં છું માટે મારી સાથે જેને આવવું હો

ી ચાલો કારણ કે શ્રીજી મહારાજ સંત મંડળે સહિત વેમાન લઇને મને તેડવા આવ્યા છે. તે વાત સાંભળી બીજા ાાઇએ તો ન માન્યું પણ પોતાની માતા તથા દિકરાએ હ્યું કે અમે સાથે આવીશું. પછી રાણો ભક્ત દેહ ત્યાગ ારી માતાને તથા પુત્રને સાથે લઈ વિમાનમાં બેશી અક્ષર-ધામમાં ગયા. તે જોઇને ગામનાં સર્વ મનુષ્યો વિસ્મય પામ્યાં અને બોલ્યાં કે સ્વામિનારાયણ ભગવાન સાચા અને તેમના ભક્ત પણ સાચા નહિ તો આવો ચમત્કાર બીજે હોય નહિ.



પરમ ભક્ત પ્રલ્હાદજી.

પ્રલ્હાદજી અસુરના કુળમાં ઉત્પન્ન થયા હતા, તે હીરણ-કશીપુના પુત્ર હતા. નારદ મુનીના અનુગ્રહથી પરમ ભક્ત થયા. તે બાલ્યાવસ્થાથીજ ભગવાનની ભક્તિ કરવા લાગ્યા અને બીજા અસુરના બાળકોને પણ ભક્તિનો ઉપદેશ કરવા લાગ્યા. હીરણકશીપુને આ વાત ગમી નહિ તેથી તેણે પ્રલ્હાદજીને અનેક વિપત્તીઓ આપી છતાં વિષ્ણુની ભક્તિથી ચળાયમાન ન થયા. છેવટ તેમના રક્ષણ માટે ભગવાને સ્થંભ-માંથી નૃસિંહજીરૂપે પ્રગટ થઈ હીરણકશીપુને મારી પ્રલ્હાદજીની રક્ષા કરી. તે વખતે નૃસિંહજીનું મહા ભયંકર રૂપ જોઈને પ્રલ્હાદજી બોલ્યા કે હે મહારાજ, હું આ તમારા વિકાળ

સ્વરૂપથી નથી બીહીતો ને તમે જે મારી રક્ષા કરી તેને હુ રક્ષા નથી માનતો ને તમે જ્યારે મારા ઇંદ્રિયોરૂપ શત્રુના ગણુથકી રક્ષા કરશો ત્યારે હું રક્ષા માનીશ.

એવી રીતે જે ભગવાનનો ભક્ત હોય તે દેહિક રક્ષા ભગવાન કરે તેણે કરીને હર્ષ ન પામે ને રક્ષા ન કરે તેણે કરીને શોક ન કરે અને અલમસ્ત થકો ભગવાનને ભજે.



ગામકઠલાલનાં રામબાઈ.

કઠલાલમાં રામબાઇ જ્ઞાતે બ્રાહ્મણ એકલાંજ સત્સંગી હતાં તે શ્રીજીનાં અનન્ય ભક્ત હતાં. એક સમયે પોતે કુવે પાણી ભરતાં હતાં તે વખતે શ્રીજી મહારાજ કાઠી સ્વારો સહિત માણકી ઘોડી ઉપર બેશીને તે ગામના સમીપમાં થઇને નીકળ્યા તે વાત જાણીને તરતજ તે બાઇ પાણીનો ઘડો ભરી સાથે લઇને ગામ બહાર શ્રીજીની પાસે આવી પગે લાગીને પ્રાર્થના કરી જે હે મહારાજ આજ તો આંહીજ રહો મારાથી જે બનશે તે સેવા કરીશ. તે સાંભળી શ્રીજીએ કહ્યું કે તમારો ભાવ ઘણોજ છે પણ મારે વડતાલ જવાની ઉતાવળ છે તેથી હાલ રહેવાશે નહિ. ત્યારે બાઇ બોલ્યાં કે હે મહારાજ આ પાણીનો ઘડો ભરી લાવી છું તેમાં ચરણારવિંદ બોળો. શ્રીજીએ પૂછયું તે

પાણીને શું કરશો ? બાઇ કહે આપનું ચરણામૃત હું પીંઇશ અને બાકીનું ગામના કુવામાં નાખીશ, તેથી તે કુવાનું પાણી જે પીશે તે સત્સંગી થઇને તમારૂં ભજન કરશે. તે સાંભળી શ્રીજી બહુ રાજી થયા. અને સુરા ખાચર સોમલા ખાચર વિગેરે પાર્ષદો પણ રાજી થઇને બોલ્યા કે તમને ધન્ય છે. જે આવો શ્રીજીનો મહીમા સમજો છો. પછી શ્રીજીએ તે ઘડામાં ચરણાર્વિંદ બોળ્યું તેથી બહુજ રાજી થઇને શ્રીજીને પગે લાગી ગામમાં આવીને તે પાણી પોતે પીધું અને બાકીનું કુવામાં રેડયું તેથી તે કુવાનું પાણી પીનારાઓ જે ભાગમાં છે તે ભાગના લોકો અદ્યાપી સુધી સત્સંગી છે.

મહાત્મ્યે સહિત નિશ્ચયવાળાની સમજણ.

ભગવાનને વિષે મહાત્મ્યે સહિત નિષ્ઠાવાળો ભક્ત હોય તે તો એમ સમજે જે ગમે તેવો પાપી હોય ને અંત સમે જો તેને સ્વામિનારાયણ એવા નામનું ઉચ્ચારણ થાય તો તે સર્વ પાપ થકી છુટીને બ્રહ્મમહોલને વિષે નિવાસ કરે તો જે એ ભગવાનનો આશ્રિત હોય ને તે ભગવાનના ધામને પામે એમાં શો સંશય છે. એમ મહાત્મ્ય સમજે.

ગ. પ્ર. ૫૬.

જેને મહાત્મ્યે સહિત ભગવાનનો નિશ્ચય હોય તેને તો એમ સમજાય જે જે દિવસે ભગવાનનું દર્શન થયું .તે

દિવસથીજ કલ્યાણ તો થઈ રહ્યું છે. અને જે જીવ ભાવે કરીને મારૂં દર્શન કરે તથા મારૂં વચન માને તેનું પણ કલ્યાણ થઈ જાય તો મારે કલ્યાણનો શો સંશય છે. હું તો કૃતાર્થ છું અને જે કાંઇ સાધન કરૂં છું તે તો ભગવાનની પ્રસન્નતાને અર્થે કરૂં છું એમ સમજે તેને ભગવાનનો **મહાત્મ્યે સહિત નિશ્ચય જાણવો.** ગ. પ્ર. ૭૨.

જેને પરિપૂર્ણ (મહાત્મ્યે સહિત) નિશ્ચય હોય તે તો એમ સમજે જે મુને તો ભગવાન મળ્યા તે દિવસથીજ મારૂં કલ્યાણ થઇ ચૂક્યું છે અને જે મારૂં દર્શન કરશે કે મારી વાર્તા સાંભળશે તે જીવ પણ સર્વ પાપથકી મુકાઇને પરમપદને પામશે. વર. ૧૨.

પ્રત્યક્ષ ભગવાનને વિષે દિવ્ય સાકારપણાની નિષ્ઠાનાં લક્ષણ.

જેણે પ્રથમ એવો દૃઢ નિશ્ચય કર્યો હોય જે જ્યારે આત્યંતિક પ્રલય થાય છે તેને અંતે પણ ભગવાન સાકાર છે. એવી દૃઢગ્રંથી હૃદયમાં પડી હોય ને પછી જો તેને તેજોમય અલિંગપણું જે શાસ્ત્રમાં કહ્યું હોય તેનું શ્રવણ થાય તથા એવી વાર્તા કોઇથકી સાંભળે તોપણ તેને સંશય થાય નહિ કેમજે એતો એમ સમજ્યો છે જે ભગવાન તો સદા સાકારજ છે પણ નિરાકાર નથી. અને તેજ ભગવાન રામકૃષ્ણાદિક મૂર્તિઓને ધારણ કરે છે. એવી રીતે જેની દૃઢપણે સમજણ હોય તેની પરિપક્વ નિષ્ઠા જાણવી. પં.૭.

જ્યારે બ્રહ્માંડનો પ્રલય થાય છે ત્યારે પ્રકૃતિનાં કાર્ય જે ચોવીસ તત્વ તે સર્વે પ્રકૃતિને વિષે લીન થઇ જાય છે અને તે પ્રકૃતિ પુરૂષ પણ અક્ષર બ્રહ્મના તેજમાં અદૃશ્ય થઈ જાય :છે, અને પછી એકલું સચ્ચિદાનંદ ચિદઘન જે તેજ તે રહે છે. અને તે તેજને વિષે દિવ્યમૂર્તિ એવા જે ભગવાન પુરૂષોત્તમ વાસુદેવ તે અખંડ વિરાજમાન રહે છે. અને તેજ પોતે દિવ્ય મૂર્તિથકા જીવના કલ્યાણને અર્થે મનુષ્યાકૃતિએ કરીને પૃથ્વીને વિષે સર્વજનને નયન ગોચર થકા વિચરે છે. ત્યારે જે જગતમાં અણુસમજુ મૂર્ખ જીવ છે તે તે ભગવાનને માયિક ગુણે યુક્ત કહે છે. પણ એ માયિક ગુણે યુક્ત નથી એ તો સદા ગુણાતીત દિવ્ય મૂર્તિજ છે. અને તેનું તે જે ભગવાનનું સાકાર દિવ્ય સ્વરૂપ તેને જે વેદાંત શાસ્ત્ર છે તે નિર્ગુણ, :અછેદ્ય, અભેદ્ય, સર્વ વ્યાપક એવી રીને કરીને પ્રતિપાદન કરે છે તે જીવની બુદ્ધિમાંથી માયિકભાવ ટાળવાને અર્થે નિર્ગુણપણે કરીને પ્રતિપાદન કરે છે અને એ ભગવાનતો ઉત્પત્તિ સ્થિતિ ને પ્રલય એ સર્વ કાળને વિષે એક રૂપે કરીનેજ વિરાજમાન છે પણ માયિક પદાર્થની પેઠે વિકારને પામતા નથી સદા દિવ્ય રૂપે કરીને વિરાજમાન રહે છે એવી રીતે પ્રત્યક્ષ પુરૂષોત્તમને વિષે જે દૃઢ નિષ્ઠા........ કા. ૭

દૃઢ નિષ્ઠાની સિદ્ધ દશાનું લક્ષણ.

અને એવી (પ્રત્યક્ષ પુરૂષોત્તમને વિષે સદા દિવ્ય સાકારપણાની) નિષ્ઠાને પામીને જે સિદ્ધ દશાને પામ્યો હોય તેની આવી દશા હોય જે પિંડ બ્રહ્માંડનો તથા પ્રકૃતિ પુરૂષનો પ્રલય થયા પછી અક્ષર ધામને વિષે જે ભગવાનની મૂર્તિ અખંડ વિરાજમાન રહે છે તે મૂર્તિને સ્થાવર, જંગમ સર્વ આકારને વિષે જ્યાં જ્યાં દૃષ્ટિ જાય ત્યાં ત્યાં સાક્ષાત્કાર દેખે ને એ મૂર્તિ વિના બીજું અણુ માત્ર પણ ભાસે નહિ એ સિદ્ધ દશાનું લક્ષણ છે. કા. ૭

ભગવાનના દૃઢ નિશ્ચયનું ફળ.

જે પ્રત્યક્ષ ભગવાનને વિષે દૃઢ નિષ્ઠા રાખે છે ને તેને દર્શને કરીનેજ પોતાને પરિપૂર્ણ માને છે ને બીજું કાંઇ નથી ઇચ્છતો તેને તો ભગવાન પોતે બળાત્કારે પોતાના ધામને વિષે જે પોતાનાં ઐશ્વર્ય છે ને પોતાની મૂર્તિઓ છે તેને દેખાડે છે. ગ. પ્ર. ૯

મોટપ તો પ્રત્યક્ષ ભગવાનના નિશ્ચયે કરીને તથા તે ભગવાનની આજ્ઞાને વિષે વર્તવે કરીને છે. ગ.પ્ર. ૩૧

એક તો ભગવાનનો વિશ્વાસ હોય જે આ મુને મલ્યા છે તે નિશ્ચયજ ભગવાન છે. તથા આસ્તિકપણું હોય તથા ભગવાનનાં જે ઐશ્વર્ય તેને જાણે જે આ ભગવાન છે તે બ્રહ્મમહોલ, ગોલોક, શ્વેતદ્વિપ એ આદિક સર્વે ધામના પતિ છે તથા અનંત કોટી બ્રહ્માંડના પતિ છે તથા સર્વના

કર્તા છે. અને પુરૂષ, કાળ, કર્મ, માયા, ત્રણ ગુણ, ચોવીસ તત્ત્વ, બ્રહ્માદિક દેવ એ કોઇને આ બ્રહ્માંડના કર્તા જાણે નહિ એક ભગવાન પુરૂષોત્તમનેજ કર્તા જાણે અને સર્વના અંતર્યામી જાણે એવી રીતની સમજણે સોતો જે પ્રત્યક્ષ ભગવાનના સ્વરૂપને વિષે નિશ્ચય તેજ પરમેશ્વરને વિષે અસાધારણ સ્નેહનું કારણ છે. ગ. પ્ર. ૫૯

એવી રીતે (સદા સાકારને દિવ્ય પણાની) પ્રત્યક્ષ પુરૂષોત્તમને વિષે જે દૃઢ નિષ્ઠા તને આત્યંતિક કલ્યાણ કહીએ. કા.૭

જેને ભગવાનના સ્વરૂપનો નિશ્ચય હોય તેને ભગવાનનો સંબંધ થયો કહેવાય માટે જેને જે સંઘાર્થે સંબંધ હોય તેના ગુણ તેમાં સહેજે આવે જેમ આપણાં નેત્ર છે તેને જ્યારે દિવા સંઘાથે સંબંધ થાય છે ત્યારે તે દિવાનો પ્રકાશ નેત્રમાં આવે છે તેણે કરીને નેત્ર આગળ અંધરૂં હોય તેનો નાશ થઇ જાય છે તેમ જેને ભગવાનના સ્વરૂપનો દૃઢ નિશ્ચયે કરીને સંબંધ થાય છે તેને વિષે ભગવાનના કલ્યાણકારી ગુણ આવે છે, પછી જેમ ભગવાન સર્વ પ્રકારે નિર્બંધ છે ને જે ચહાય તે કરવાને સમર્થ છે તેમ એ ભક્ત પણ અતિશય સમર્થ થાય છે ને નિર્બંધ થાય છે.

ગ. પ્ર. ૬૨

જેને ભગવાનનો નિશ્ચય હોય તેના હૈયામાં તો પ્રભુના કલ્યાણકારી ગુણ જરૂર આવે.

ગ. મ. ૭૭

મહિમાયે સોતો જે ભગવાનનો નિશ્ચય તે જેને હૃદામાં દૃઢપણે થયો હોય તેને કાળ કર્મ માયા કોઈ બંધન કરવા સમર્થ નથી. ગ. પ્ર. ૬૩

ભગવાનના ભક્તને ભગવાનનો નિશ્ચય મહાત્મ્યે સહિત હોય ને સંતનું ને સત્સંગીનું મહાત્મ્ય ઘણું જાણતો હોય ને તે ભક્તનું જો કર્મ કઠણ હોય ને કાળ પણ કઠણ હોય તોપણ તે ભક્તનેએવી ભક્તિનું અતિશય બળ છે તે કાળ ને કર્મ એ બેય મળીને તેનું ભુંડું કરી શકતા નથી. ગ. પ્ર. ૭૨

પરિપકવ નિશ્ચયવાળાને કોઇક દિવસ કોઇક પ્રારબ્ધને યોગે કરીને કાંઇ વર્તવામાં ફેર પડી જાય તોય પણ તેનું અકલ્યાણ ન થાય ગ.પ્ર. ૬૩

જેને ભગવાનનો અચલ નિશ્ચય હોય તો તેને કોઇ રીતે ભગવાનને વિષે દોષ બુદ્ધિ આવે નહિ અને એવા મોટા જે ભગવાન તેના દાસનો મહિમા જ્યારે વિચારે ત્યારે ભગવાનના ભક્તનો પણ કોઇ રીતે અવગુણ આવે નહી.

ગ. પ્ર. ૭૮

ભગવાન સંબંધી તો એ સાધન છે જે આપત્કાળ હોય ને સર્વ જાય ને એક નિશ્ચય રહે તો સર્વ સાધન આવે લો. ૬

અને તે સ્વરૂપને (અક્ષરરૂપ તેજને વિષે પુરૂષોત્તમની મૂર્તિ રહી છે તે સ્વરૂપને) તમે પણ દેખો છો પણ તમારા સમજ્યામાં પરિપૂર્ણ આવતું નથી. (એવા મહાત્મ્યે સહિત દેખતા નથી. અથવા તે સ્વરૂપ પુરૂષોત્તમ નારાયણ છે. એમ જાણતા નથી.) અને જ્યારે એ વાર્તા જાણ્યામાં આવશે (પ્રત્યક્ષ દેખો છો તે પુરૂષોત્તમ નારાયણ છે એમ જાણશો) ત્યારે પંચ વિષય કે કામ ક્રોધાદિક સ્વભાવ તે જીત્યામાં પ્રયાસ થાશે નહિ. સહેજે જીતાઇ જાશે. ગ. મ. ૧૩

અને જેમ સ્ત્રીના ઉદરમાં ગર્ભ હોય પછી તેમાંથી પુત્રરૂપ ફળ ઉદય થાય છે તેમ જેને ભગવાનના સ્વરૂપનો નિશ્ચયરૂપ ગર્ભ હોય તેને ભગવાનનું જે અક્ષરધામ તે રૂપ ફળની પ્રાપ્તિ થાય છે. ગ. મ. ૧૦

જે નિરૂત્થાનપણે ભગવાનનો નિશ્ચય એને અમે તદાત્મકપણું કહીએ છીએ અને એવું જે એ તદાત્મકપણું તે ભગવાનના એકાંતિક ભક્તના પ્રસંગે કરીને થાય છે પણ દેવની સંગાથીએ કરીને નથી થાતું. ને એવું જે એ તદાત્મકપણું તેમજ નિર્વિકલ્પ સમાધી કહીએ છીએ ને એવી

જાતની જેને નિર્વિકલ્પ સમાધી થઇ હોય ત સંતનું સ્વરૂપ પણ નિર્ગુણ બ્રહ્મજ છે. ને એવા અડગ નિશ્ચયવાળા જે સંત તે નિવૃત્તિ માર્ગને વિષે વર્તે અથવા પ્રવૃત્તિ માર્ગને વિષે વર્તે તોપણ એનું નિર્ગુણજ સ્વરૂપ છે જેમ નારદ ને સનકાદિક એ સર્વ નિવૃત્તિ માર્ગને વિષે પ્રવર્ત્યા અને સપ્તરૂષિ તથા જનકાદિક રાજા એ સર્વ પ્રવૃત્તિ માર્ગને વિષે પ્રવર્ત્યા પણ એ સર્વને ભગવાનના નિશ્ચયે કરીને નિર્ગુણ જાણવા અને જેને ભગવાનના સ્વરૂપનો નિશ્ચય છે ને જો તેમાં થોડી ઘણી ખોટ રહી ગઇ હશે તો પણ તે ભુંડી ગતિને નહિ પામે તેતો અંતે જાતો નિર્ગુણપણાનેજ પામશે અને આવું જે ભગવાનના સ્વરૂપનું જ્ઞાન તે જેને થયું હોય ને તેને થોડી બુદ્ધિ હોય તોપણ એને મોટી બુદ્ધિવાળો જાણવો.

ગ. મ. ૧૪

જેને પ્રત્યક્ષ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના સ્વરૂપનો દૃઢ નિશ્ચય થયો ને તેમાં કોઇ જાતનો કુતર્ક ન થાય તો તે પુરૂષનાં પ્રાણ લીન ન થયાં હોય તોપણ નિર્વિકલ્પ સમાધિ છે. ને પ્રાણ લીન થયાં હોય તોપણ નિર્વિકલ્પ સમાધિ છે.

વર. ૧

જેને ભગવાનના સ્વરૂપમાં કોઈ રીતનું ઉત્થાન નથી તેને નિર્વિકલ્પ સ્થિતિવાળો જાણવો અને જેને એવી

એકમતિ હોય તેને સ્થિતિ પ્રજ્ઞ જાણવો અને જે પુરૂષને ભગવાનને વિષે એવી દ્રઢમતિ છે તેને ભગવાન સર્વ પાપ થકી મુકાવે છે. ગ. મ. ૧૭

એ ત્રણુવાનાં (નિયમ, નિશ્ચય ને પક્ષ) જેમાં પરીપુર્ણ હોય તે પાકો સત્સંગી કહેવાય.

ગ. મ. ૬૧

જેટલો જેને ભગવાનનો નિશ્ચય ને મહિમા સમજાય છે. તેને તેટલા ભુંડા ઘાટબંધ થઇ જાય છે ને જ્યારે ભગવાનનો નિશ્ચય યથાર્થ થાય છે ને યથાર્થ માહ્મા સમજાય છે ત્યારે તેને ભુંડા ઘાટ માત્ર ટળી જાય છે.

ગ. પ્ર. ૨૪

પુરૂષોત્તમ ભગવાન જીવુંના કલ્યાણને અર્થે પૃથ્વીને વિષે રામકૃષ્ણાદિક અવતારનું ધારણ કરે છે ત્યારે તે ભગવાનના સ્વરૂપનો જેને સત્સમાગમે કરીને દઢ નિશ્ચય થાય તેનો જીવ બીજના ચંદ્રમાની પેઠે દિવસે દિવસે વૃદ્ધિ પામતો જાય છે. અને જેમ ચંદ્રમાને વિષે જેમ જેમ સૂર્યની કલા આવતી જાય તેમ તેમ તે ચંદ્રમા વૃદ્ધિને પામતો જાય છે તે જ્યારે પૂર્ણમાસિ આવે ત્યારે ચંદ્રમા સંપૂર્ણ થાય છે તેમ ભગવાનનો પરિપૂર્ણ નિશ્ચય થાય અને તો એ જીવ અમાવાસ્યાના ચંદ્રની પેઠે કલાએ રહિત

અદ્યોત જેવો હોય પછી જેમ જેમ પરમેશ્વરના મહિમાએ સહિત નિશ્ચયને પામે છે તેમ તેમ વૃદ્ધિને પામીને પૂર્ણમાસિના ચંદ્ર જેવો એ જીવાત્મા થાય છે. પછી એને ઈંદ્રિયો અંતઃકરણ નિશ્ચયમાંથી ડગાવવાને સમર્થ નથી થાતાં અને પરમેશ્વર ગમે તેવાં ચરિત્ર કરે તોપણ તેને કોઈ રીતે ભગવાનને વિષે દોષ ભાસતોજ નથી. એવો જેને મહિમાએ સહિત ભગવાનનો નિશ્ચય હોય તે ભક્ત નિર્ભય થઈ ચુકયો. વર. ૧૨

જેને ભગવાનનો ને સંતનો મહાત્મ્યજ્ઞાને સહિત નિશ્ચય હોય તે જરૂર બ્રહ્મ મહોલમાંજ પુગે. પણ બીજે કયાંઇ કોઇ ધામમાં ઓરો રહે નહિ. લો. ૩

સિદ્ધિયું પરિપકવ નિશ્ચયવાળાનેજ આવે છે.

સિદ્ધિયું તો જેને પરિપકવ ભગવાનનો નિશ્ચય હોય તેનેજ આવે છે. ને બીજાને તો ઘણી દુર્લભ છે. અને એ સિદ્ધિયુંને પણ એ ભક્તની પરીક્ષા લેવા સારૂ ભગવાનજ પ્રેરે છે જે એને હું ઉપર ઘણું હેત છે કે સિદ્ધિયું ઉપર ઘણું હેત છે એવી રીતે ભગવાન પોતાના ભક્તની પરીક્ષા લિએ છે. પછી જો એ પાકો ભક્ત હોય ને ભગવાન વિના બીજું કાંઇ ન ઈચ્છે ને નિર્વાસનિક એવો એકાંતિક ભક્ત હોય તો ભગવાન પોતે તે ભક્તને વશ થઈ જાયછે.

ગ. પ્ર. ૬૧

કેવો નિશ્ચય ટળી જાય છે.

જેને ભગવાનનો નિશ્ચય થઇને ટળી જાય છે તેને તો શાસ્ત્રના વચનની પ્રતીતિજ નથી એ તો કેવળ મનમુખીને નાસ્તિક છે. તે જો શાસ્ત્રના વચનની પ્રતીતિ હોય તો કોઇ કાળે પરમેશ્વરથી વિમુખ થાયજ નહિ. કાંજે શાસ્ત્રને વિષે તો પરમેશ્વરનું સમર્થપણું, અસમર્થપણું, કર્તાપણું, અકર્તાપણું, એવી અનંત જાતની વાત છે. અને શાસ્ત્રમાં તો અનંત જાતનાં ભગવાનનાં ચરિત્ર છે. માટે પરમેશ્વર ગમે તેવાં ચરિત્ર કરે પણ શાસ્ત્રથી બારણે હોય નહિ માટે શાસ્ત્ર વિના પોતાને મને કરીને જે નિશ્ચય કર્યો હોય તે ટળી જાય છે.

સા. ૧૩

મહાત્મ્ય જાણ્યા છતાં નિશ્ચયમાંથી પડવાનાં કારણ

ભગવાનને તથા સંતને જેવા છે તેવા નિશ્ચયપણે જાણીને પણ કોઇનું અંતર પાછું પડી જાય છે. તેનું કારણ એ છે જે એણે ભગવાનનો નિશ્ચય કર્યો હતો ત્યારેજ એમાં કાચપ રહી ગઇ છે. તે શું તો કોઇકને સ્વાદે કરીને સારૂં સારૂં ખાવા જોઇતું હોય ને તેને ભગવાન તથા સંત તે ખોદે ત્યારે તેનું અંતર પાછું પડી જાય તથા કામનો ધાટ રહી ગયો હોય ને તેને ખોદે તથા લોભ રહ્યો હોય ને તે લોભને મુકાવે ને કહે જે આ તારૂં ધન, માલ, ખેતર, આદી તે કોઇકને આપી દે ત્યારે તે વચન પળે નહિ તેણે કરીને પાછો પડી જાય તથા માન હોય ને તે માનને

સંત તથા ભગવાન ખોટે ને અપમાન કરે ત્યારે તેણે કરીને પણ પાછો પડી જાય. એવી રીતે નિશ્ચય હોય ને જે જે પોતામાં અવગુણ રહી ગયો હોય તેણે કરીને પાછો પડી જાય છે. અને જેણે નિશ્ચય કર્યો હોય તે સમયમાંજ જો અવગુણને ટાળીનેજ કર્યો હોય તો તે પાછો પડે નહિ. અને એ અવગુણ હમણાં પણ જેમાં જેમાં હશે તે જો વિચારીને પોતાના અંતર સામું જુએ તો જણાઇ આવે જે આવી રીતને અંગે હું કાચો છું તે જો એમ મુંને પાળ્યાનું કહેશે તો હું વિમુખ થાઇશ એમ યથાર્થ જાણે.

ગ. છે. ૨૮

નિશ્ચયમાં ડગમગાટ થવાનો ને ન થવાનો હેતુ.

સંતની ને ભગવાનની પ્રાપ્ત થઇ છે, તોપણ કોઇકને એમ ડગમગાટ રહે છે જે મારૂં કલ્યાણ થાશે કે નહિ થાય તેનું કારણ એ છે જે એ જીવને પૂર્વ જન્મને વિષે ભગવાન કે ભગવાનના સંતની પ્રાપ્તિ થઇ નથી. ને તેમની સેવા પણ તેણે કરી નથી. એને તો આ જન્મમાંજ નવો આદર છે. તે આગલા જન્મમાં ફળશે. અને જેને પૂર્વ જન્મમાં ભગવાનની કે ભગવાનના ભક્તની પ્રાપ્તિ થઇ હશે તથા તેમની સેવા કરી હશે તેને તો આ જન્મમાં ભગવાન કે ભગવાનના ભક્તમાંથી હેત મટેજ નહિ અને નિશ્ચયમાં પણ ડગમગાટ થાય નહિ અને કામ ક્રોધ લોભ સંબંધી ઘાટ તો કદાચિત્ રહે પણ ભગવાનનો નિશ્ચય તો કોઇ રીતે મટે

નહિ તે કોઈકને વચને કરીને ન મટે એમાં શું કહેવું. એને તો જો પોતાનું મન ડગમગાટ કરાવે તોપણ ડગમગાટ થાય નહિ અને તેની દ્રઢતા તો જેવી નાથ ભક્તની છે. કે જેવી વિષ્ણુદાસની હતી કે જેવી હિમરાજસાની હતી કે જેવી કાશીદાસને છે કે જેવી ભાઇચંશેઠને હતી કે જેવી દામોદરને છે એવી દૃઢતા હોય ત્યારે જાણવું જે આ પૂર્વજન્મનો ભગવાનનો ભક્ત છે. ગ. મ. ૫૯

નિશ્ચયની દ્રઢતાવાળા ગ. મ. ૫૯ માં ગણાવેલા હરિભક્તોની વાર્તાઓ.

વડોદરાના નાથ ભક્ત.

વડોદરામાં નાથ ભક્ત રહેતા હતા. તે જ્ઞાતે પાટીદાર હતા. તે શ્રીજી મહારાજના એકાંતિક ભક્ત હતા. તેમનો વ્યવહાર સાધારણ સ્થિતિનો હતો. પોતે કસબી લુગડાં વણવાનું કામ કરતા હતા. તેમાં જે લુગડું સારૂં કિંમતદાર જણાય તે શ્રીજી મહારાજના ઉપયોગમાં આવે તો ઠીક એમ માની શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર શ્રી સયાજીરાવ મહારાજાને તથા બીજા કોઈ સદ્‌ગૃહસ્થ હરિજનોને બતાવીને કહે કે આ લુગડું મહારાજ શ્રીને તમે આપો તો મારી મહેનતના પૈસા નહિ લઉં એમ કહીને શ્રીજી મહારાજને સારા પોષાક આપતા હતા.

એક સમયે નાથ ભકત વડોદરેથી ગઢડે શ્રીજી મહારાજનાં દર્શન કરવા ગયા હતા. તે પાંચ દિવસ રહી સમાગમ કરીને શ્રીજીની આજ્ઞા માગીને ઘેર જવાને રસ્તે ચાલ્યા. પછીથી એક હરિજનને શ્રીજીએ કહ્યું કે તમે નાથ ભકતને પાછા બોલાવો તેથી તે હરિજન નાથ ભકતની કેડે ચાલ્યા. ચાલતાં ચાલતાં વડોદરાના વિશ્વામિત્રી નદીના પૂલ ઉપર નાથ ભકત ભેળા થયા. ત્યાંથી નાથ ભકતનું ઘર ઘણું નજીક હતું તોપણ જ્યારે તે હરિભકતે કહ્યું કે તમને મહારાજે બોલાવ્યા છે. ત્યારે નાથ ભકત તો પોતાને ઘેર પણ ન ગયા. તેમ કોઇને સંદેશો પણ કહ્યો નહિ, ને ત્યાંથી પાછા વળીને ગઢડે શ્રીજી મહારાજ પાસે આવ્યા; ને પગે લાગીને પૂછયું કે શી આજ્ઞા છે ? ત્યારે શ્રીજીએ પૂછયું કે તમે કયાંથી પાછા વળ્યા ? ત્યારે નાથ ભકતે કહ્યું કે વિશ્વામિત્રિના પૂલ ઉપરથી. ત્યારે શ્રીજીએ પૂછયું કે તમે ઘેર ગયા હતા ! તો કહે જે ના. ત્યારે વળી શ્રીજીએ પૂછયું કે કોઇની સાથે સંદેશો કહેવરાવ્યો ? તો કહે જે ના મારા મનમાં એમ થયું જે ભગવાન બોલાવે છે તેમાં બીજા ગોટાવાળવા શા માટે ખોટી થાવું, તેથી એમને એમ તરતજ ત્યાંથી પાછો વળી આપની પાસે આવ્યો છું. ત્યારે શ્રીજી મહારાજે કહ્યું કે નાથ ભકતની નિષ્ઠાને ધન્ય છે. પછી બોલાવવા જનાર હરિભકતને પૂછયું કે તમે ટેઠ ત્યાંસુધી ગયા ત્યારે પાછા

કેમ ન આવ્યા ? ત્યારે તે હરિજન બોલ્યા જે પોતાના દેહના કામ માટે આખો દિવસ ઘોડા કરીએ છીએ. તો આતો લેખાનું છે. એમ જાણી ત્યાં સુધી ગયો. જો આપે એમ આજ્ઞા કરી હોત જે ન મળે તો પાછું આવવું, તો એમ કરત. પણ આપે તો નાથ ભક્તને બોલાવીને આવવા કહ્યું તેથી ત્યાં સુધી ગયો તે સાંભળી શ્રીજી બોલ્યા કે તમારી નિષ્ઠાને પણ ધન્ય છે. એવી રીતે શ્રીજીની આજ્ઞાથી ગઢડે આવીને થોડા દિવસ રહીને પાછા શ્રીજીની આજ્ઞાથી ઘેર ગયા.

નાથ ભક્તને શ્રીજી મહારાજને વિષે જેવી નિષ્ઠા હતી તેવીજ નિષ્ઠા જે પોતાનો સમાગમ કરે તેને પણ કરાવવી એવા આગ્રહવાળા હતા. તેમની જ્ઞાતીના એક પ્રભુદાસ નામે હરિભક્ત વડોદરામાં રહેતા હતા. તેમનો એકજ દીકરો સોળ વરસની ઉમરનો હતો તેના દેહનો અંતકાળ આવ્યો. તે વખતે શ્રીજી મહારાજ સંત મંડળે સહિત ઘોળા હાથીનોરથ લઈને આવ્યા. અને તેને પોતાના ધામમાં તેડી ગયા. તેવું આખી પોળને દર્શન થયું. પછી તે દીકરાના દેહને અગ્નિ સંસ્કાર કરવા જ્યારે સ્મશાનમાં ગયા ત્યારે ત્યાં કેટલાક કુસંગી લોકો કહેવા લાગ્યા જે હે પ્રભુદાસ, તમને સત્સંગ ફળતો નથી. અને નાથ ભક્તના કહેવાથી સત્સંગ કર્યો તો તમારો જુવાન દીકરો મરી ગયો. માટે હવે કંઠી તોડો. ત્યારે તેણે કંઠી તોડીને ચિતામાં નાંખી. પછી ગયાજી જઇને શ્રાદ્ધ :

કરીને ત્યાં કેટલુંક દ્રવ્ય વાપર્યું. ત્યાંથી ઘેર આવ્યા પછી તેને નાથ ભક્તે ઘણી રીતે સમજાવ્યા ને સત્સંગ ધારણ કરવાનું કહ્યું. ત્યારે પ્રભુદાસે પૂછ્યું કે હું તમારી સાથે ગઢડે આવું તો શ્રીજી મહારાજ મારા દીકરાને દેખાડશે ? ત્યારે કહેજે હા. પછી નાથ ભક્ત તથા પ્રભુદાસ અને તેમની સ્રી એ ત્રણે ગઢડે આવ્યાં તે વખતે શ્રીજી સભા કરીને વિરાજમાન હતા. ત્યારે તે ત્રણે હરિજનને જોઈ શ્રીજી બોલ્યા કે નાથ ભક્ત આવ્યા ? ત્યારે તે કહે જે હા મહારાજ પછી શ્રીજીએ પૂછ્યું કે પ્રભુદાસ સાથે કેવા ? અમે સાંભળ્યું છે કે પ્રભુદાસનો દીકરો દેહ મૂકી ગયો તે બહુ ખોટું થયું. ત્યારે પ્રભુદાસ બોલ્યા જે મારા દીકરાને તો તમેજ માર્યો છે. વડોદરા શહેરમાં કયાં બીજાં માણસોની ખોટ હતી કે ધોળા હાથીનો રથ લઇને આવ્યા. ને આખી પોળમાં દર્શન આપીને છોકરાને તેડી ગયા. માટે હવે તો અમે સત્સંગ પડતો મૂકયા છે અને કંઠી તોડી નાંખી છે.. પણ આ નાથ ભક્ત મારી કેડે બહુ લાગ્યા ને ગઢડે આવવાનો બહુજ આગ્રહ કર્યો તેથી ઠરાવ કરીને અમને બેઉને સાથે તેડી લાવ્યા છે. ત્યારે શ્રીજી કહે કે ઠીક તમારે તમારા દીકરાને જોવો છે ? ત્યારે કહ્યું જે હા. પછી શ્રીજીએ હળવદના રહીશ શાસ્રી લક્ષ્મીરામ દેરાહરીને બોલાવીને કહ્યું કે તમે આ હરિભક્તને ઉન્મત્ત ગંગામાં પુરૂષોત્તમ ઘાટ છે ત્યાં જઈને

શ્રાદ્ધ કરાવો. તેથી તે બ્રાહ્મણે ખળખળીએ જઇને શ્રાદ્ધ કરાવ્યું. અને પ્રભુદાસે પિંડદાન આપ્યું તે વખતે તેને દીકરે પ્રત્યક્ષ ખળખળીઆમાં ઉભો રહીને પોતાના હાથે પીંડદાન લીધું તે જોઇ પ્રભુદાસ તથા તેની સ્ત્રી તો છોકરાને વળગી પડયાં ને ચુંબન કરવા મંડયાં. તે જોઇને શ્રાદ્ધ કરાવનાર બ્રાહ્મણે તેમને ઘણા સાદ કર્યા તોપણ તે બંને જણ ન આવ્યાં ત્યારે શ્રાદ્ધનો સામાન લઇ તે બ્રાહ્મણ શ્રીજી પાસે આવ્યા. ને બધી હકીકત કહી દેખાડી પછી શ્રીજીની આજ્ઞાથી તે બ્રાહ્મણ પોતાને ઘેર ગયા. અને થોડી વાર પછી પ્રભુદાસ તથા તેની સ્ત્રી બંને જણાં છોકરાને ન દેખવાથી ખળખળીએથી દરબારમાં આવ્યાં ત્યારે શ્રીજીએ પૂછયું કે કેમ, તમારો દીકરો દેખ્યો? ત્યારે કહે હા મહારાજ દેખ્યો, પણ તે અમારી સાથે બોલ્યો નથી. માટે તે બોલે ને વાતો કરે તો ઠીક પછી શ્રીજી બોલ્યા કે આજ રાત્રીએ તમે બેઉ જણ વાસુદેવનારાયણના ઓરડામાં બેસજો ને તમારો દીકરો તમારી સાથે વાતો કરશે. એમ કહેવાથી રાત્રીએ તે બંને જણ ઓરડામાં બેઠાં. તે વખતે મહા તેજામય દીવ્ય દેહે તે દીકરાએ આવી જેમ ચીત્રકેતુ રાજાને તેના દીકરાએ જ્ઞાન આપ્યું હતું તેમજ પોતાના માતા પિતાને જ્ઞાન આપ્યું જે આ જીવ તો અનેક યોનિમાં અનંત વખત જન્મ્યો છે ને મર્યો છે. કેટલીક વાર તમે મારા દીકરા થયા હશો તો અત્યારે હું તમારો

દીકરો થયો છું. પણ સત્સંગ કરવાથી ને શ્રીજીની ઉપાસનાથી મારા પંચ ભૌક્તિક દેહનો ત્યાગ કરાવી શ્રીજી પોતે તેડવા આવ્યા એવાં બીજા કોનાં ભાગ્ય હોય ! માટે હવે સત્સંગની ખરી દ્રઢતા કરજો. એમ કહીને અદ્રશ્ય થયો. પછી પ્રભુદાસે શ્રીજી પાસે ફરીથી વર્તમાન ધારણ કર્યાં ને ઘેર આવ્યા.

છ માસ થયા ત્યારે તેની સ્ત્રી મરી ગઈ. તેને સ્મશાનમાં અગ્નિ સંસ્કાર કરવા ગયાં ત્યારે વળી કુસંગી લોકો બોલ્યા કે હે પ્રભુદાસ, તમને સત્સંગ સદતો નથી, કારણ કે પહેલી વાર છોકરો મરી ગયો ને બીજીવાર સ્ત્રી મરી ગઈ. માટે સત્સંગનો ત્યાગ કરો ને કંઠી તોડો. ત્યારે પ્રભુદાસ બોલ્યા જે એ તો આ લોકનો ધર્મ છે, તે મરે. પણ હવે કંઠી તો માથા સાટે છે. આ પ્રમાણે નાથ ભકતના સમાગમથી પ્રભુદાસને અનન્ય નિષ્ઠા થઇ.

નાથ ભકતને એકજ દીકરો સોળ વરસની ઉમરનો અને ઘરનો તમામ વ્યવહાર ચલાવે તેવો હતો. તેનું નામ પણ પ્રભુદાસ હતું. તે દેહ મૂકીને શ્રીજીના ધામમાં ગયો. તોપણ નાથ ભકતને કાંઇ શોક થયો નહિ. ને રાજી થઇને ગામમાં સાકર વહેંચી. ત્યારે સહુ કહેવા લાગ્યા કે આ શું કરો છો ? ત્યારે બોલ્યા જે માગેલું ઘરેણું હોય તે જેમ તેનો ધણી પાછું લે તેમજ પ્રભુનો આપેલો પ્રભુદાસ હતો

તે પ્રભુએ સેવામાં ખેંચી લીધેલ તેમાં શું ખોટું થયું ? વળી મારૂં જે સારૂં દ્રવ્ય હતું તે આગળ ગયું ને મારે પણ પરમેશ્વરની ભકિત કરીને અંતે ભગવાનના ધામને પામવું છે. એવા દ્રઢ નિષ્ઠાવાળા એ નાથ ભકત હતા. તેમના ઉપર શ્રીજી મહારાજ તથા મુકતાનંદ સ્વામી વિગેરે સર્વે સંતો ઘણાજ પ્રસન્ન હતા.

ડભાણવાળા વિષ્ણુદાસ

વિષ્ણુદાસ ડભાણ ગામમાં રહેતા હતા. તે જ્ઞાતે પાટીદાર હતા. અને શ્રીજી મહારાજના પરમ એકાંતિક ભકત હતા. શ્રીજી મહારાજે ડભાણમાં જે જે મોટા મોટા યજ્ઞો કર્યા તે સર્વે વિષ્ણુદાસના નામથી કરાવતા, ને શ્રીજી મહારાજ ગમે તે સ્થાનકે હોય તોપણ વિષ્ણુદાસ ઘેર બેઠાં દેખતા હતા. અને શ્રીજીને વિષે તથા શ્રીજીના ભકતને વિષે કેવળ દિવ્ય ભાવનીજ દ્રષ્ટિવાળા હતા. અને એવી ઉત્તમ નિષ્ઠાવાળા હતા કે જેથી શ્રીજી મહારાજ તેમના ઉપર ઘણાજ પ્રસન્ન હતા. જેથી શ્રીજી મહારાજે તેમનાં ઘણાં વખાણ કરેલાં છે.

સુંદરીયાણાના હિમરાજશાહ

ભાલ દેશમાં સુંદરીયાણા ગામમાં હિમરાજશાહ નામે વીસા મોઢ વાણીઆ હતા. તે વલ્લભ કુળના આશ્રિત હતા.

અને વૈષ્ણવોમાં અગ્રેસર હતા. તેમને ચાર પુત્રો હતા
વનાશાહ નામે મોટા પુત્ર સત્સંગી થયા હતા. તે
ગઢડે શ્રીજીનાં દર્શન કરી ઘેર આવે ત્યારે પોતાના પિ
કહે જે શ્રીજી મ્હારાજે તથા મુકતાનંદ સ્વામી
ગોપાળાનંદ સ્વામીએ તમને જય નારાયણ કહ્યા
ત્યારે શેઠ કહે કે સ્વામી તો એક વિઠ્ઠલનાથજીનેજ કહે
બીજાને ન કહેવાય, બીજાને તો સાધુ કહેવાય
સ્વામી ન કહેવાય.

એક સમયે ગોપાળાનંદ સ્વામી સુંદરીયાણે
ત્યારે વનાશાહે પોતાના પિતાને પૂછ્યું કે
ળાનંદ સ્વામીની નાડી જોવા તમે મંદીરમાં આવ
તે રાજવૈદ્ય હતા ને સાધુ સંત ઉપર ભાવ રાખી પરો
બુદ્ધિથી સેવા કરવામાં રૂચીવાળા હતા તેથી તેમણે હા
પછી તે મંદીરમાં આવી ઠાકોરજીને પગે લાગીને હાથ
સ્વામી પાસે બેઠા. સ્વામીએ નાડી જોવરાવવા માટે
હાથમાં કાંડું આપ્યું. શેઠે હાથની નાડી જોઇ પણ
નાડી બીલકુલ જોવામાંજ આવી નહિ, તેમજ શરીર
જે ભાગોમાં નાડીઓ રહેલી છે તે તપાસ કરતાં કોઇ
નાડી જોવામાં ન આવી તેથી વિસ્મય પામી શેઠે
કર્યો જે આ મનુષ્ય નથી પણ કોઈ ઇશ્વરાવતાર છે
પ્રણામ કરીને બોલ્યા કે વિઠ્ઠલનાથજી સ્વામી હવા તે

ગોપાળાનંદ સ્વામી છે ને સ્વામિનારાયણ તો સાક્ષાત ભગવાન છે- પછી શ્રીજીના સ્વરૂપનો દ્દઢ નિશ્ચય કરી સત્સંગી થયા.

હિમરાજશાહ જ્યારે સત્સંગી થયા ત્યારે તે વાત જાણીને તેમના સંબંધીઓ સહન કરી શક્યા નહિ. અને બોલ્યા કે આપણે તો શ્રી વલ્લભકુળના ઉપાસક વૈષ્ણવો કહેવાઇએ. તે વલ્લભકુળમાં શું ઓછું છે. જેથી નવા ધર્મમાં પેઠા. ત્યારે કહે કે એને નવો ધર્મ કેમ કહેવાય ? એ ધર્મતો અનાદિ છે. ને સા શાસ્ત્રની મર્યાદા પ્રમાણે ચાલે છે. તે જોઇને મેં સત્સંગ ધારણ કર્યો છે. તેવું સાંભળીને બધા સંબંધીઓએ સોગન ખાઇને ઠરાવ કર્યો કે આજથી તેમને જ્ઞાતિ બહાર કરવા ને તેમની સાથે કોઇપણ જાતનો વ્યવહાર રાખવો નહિ. હિમરાજશાહને જ્ઞાતિ બહાર કર્યા. તેને છ વરસ વીત્યાં તોપણ જ્ઞાતિના લોકોએ દ્વેશ મૂકયો નહિ. ને તેવામાં હિમરાજશાહ દેહ ત્યાગ કરી શ્રીજીના ધામમાં ગયા. પછી તેમના કાર્ય ઉપર તેમના પુત્રોએ જ્ઞાતિના લોકોને તેડયા નહિ. અને વનાશાહ તથા પુંજાશાહ એ બે ભાઈઓ ગઢડે આવ્યા. ને શ્રીજી મહારાજને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરી જે હે મહારાજ તમે અમારે ત્યાં પધારો પછી શ્રીજી મહારાજ અયોધ્યાવાસી તથા સર્વ સંત મંડળ

સહિત સુંદરીયાણે પધાર્યા. વનાશાહ તથા પુંજાશાહ વિગેરેએ ગાજતે વાજતે સામા આવીને ઘણી ધામધુમથી પોતાં ઘેર પધરાવ્યા. ને જેમ ઘટે તેમ સૌને ઉતારા આપ્યા. ને નિત પ્રેમપૂર્વક નવી નવી રસોઇઓ કરાવીને જમાડયા. અં શ્રીજી પણ સંતની પંક્તિઓમાં ફરીને પીરસે અને નિત સભામાં પ્રશ્ન ઉત્તર થાય ને સંત મંડળ રાસલીલા પૂર્વ કીર્તનો ગાય. એમ કરતાં કેટલાક દિવસ વિત્યાબાદ વસં પંચમીના ઉત્સવનો દિવસ આવ્યો. તે દિવસે ગામથી બહાર હાલ માં જયાં સાણુડી નામે કુવો છે, અને વેદિકા છે, ત્યાંસા હરિભકતો સાથે બહુવાર સુધી રંગ ક્રીડા કરી. પછી ગામા ઉતારે આવીને તે રંગથી ભીંજાએલાં વસ્ત્રો વનાશાહ વિગે ભાઇઓને આપ્યાં. ને સ્નાન કરી સર્વને આનંદ આપી સુંદરીયાણેથી ભેંસજાળ નાગડકા બોટાદ થઇ પાર શ્રી ગઢડે પધાર્યા.

આ પ્રમાણે હિમરાજશાહ તથા તેમના પુત્રોએ પોતા જ્ઞાતિનો ઉપદ્રવ સહન કરીને સત્સંગ રાખ્યો. અને નિષ્કા ભાવથી શ્રીજીને પ્રસન્ન કર્યા. શ્રીજીનો અનુગ્રહ ને વરદા થવાથી જ્ઞાતિ બહાર છતાં પણ દીકરા દીકરી પરણાવવાં વ્યવહાર ચાલુ છે.



બોચાસણવાળા કાશીદાસ.

ગુજરાત દેશમાં બોચાસણ ગામમાં કાશીદાસ નામે પાટીદાર હતા. તેમને સંત સમાગમથી સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે. એવો નિશ્ચય થયો. પછી પોતાના સર્વ સંબંધીઓ વિગેરે એકસો માણસનો સંઘ લઇ શ્રીજી મહારાજનાં દર્શન કરવા સારૂ ઘેરથી ચાલી ગામ લોયે આવ્યા. તે સમયે શ્રીજી પોતે ભક્તિનો મહિમા બતાવવા માટે રીંગણાંનાં શાક કરતા હતા. તેથી શ્રીજીની મૂર્તિ તથા પહેરેલાં વસ્ત્રો હળદરથી પીળાં રંગવાળાં થયેલાં હતાં તે જોઇ કાશીદાસને વિચાર થયો કે આમને ભગવાન કેમ કહેવાય મારેતો નિષ્ફળ આંટો થયો આ કરતાં ન આવ્યા હોત તો ઠીક હતું. એવો વિચાર કરે છે તેવામાં શ્રીજી સભા કરી વિરાજમાન થયા ને કાશીદાસને બોલાવીને વાત કરી જે કોઇક માણસ ઘેરથી દુઃખ સહન કરીને કાશીની યાત્રાએ ગયો હોય ને ત્યાં ગંગાજીનું ડોળાએલું પાણી જોઇને તેમાં સ્નાન ન કરે ને પાણી પીએ નહિ અને ખાલી પાછો ઘેર આવે તેને કેવો જાણવો ? તે સાંભળી કાશીદાસને વિચાર થયો જે આ સ્વામિનારાયણ સાક્ષાત્ ભગવાન છે. તેથી મારો સંકલ્પ જાણીને મારો સંશય દૂર કરવા માટે પરોક્ષ દષ્ટાંત આપીને વાત કરી. આટલી વાત મેં ન સાંભળી હોત તો હું મોટો મૂર્ખ ગણાત. પછી ત્યાં પાંચ દિવસ રહીને શ્રીજીનો

સમાગમ કરી તે ઘેર ગયા. ને ત્યાં પોતના પિતાને તથા સર્વ સબંધીઓને શ્રીજીના સ્વરૂપનો દૃઢ નિશ્ચય કરાવ્યો.

કાશીદાસને ઘણુંજ કરજ થયું ને લેણાવાળાઓએ ફરીયાદ કરી તેથી કાશીદાસને કોર્ટમાં બોલાવ્યા. ત્યારે કાશીદાસે કહ્યું જે તે સદ્ગૃહસ્થો પાસેથી મેં રૂપીઆ લીધા છે ને તેમનું લેણું સાચું છે. માટે તેઓના રૂપીઆ ન આપવા એવી મારી દાનત નથી પણ અત્યારે ઘરમાં એકે રૂપીઓ નથી. તે સાંભળી કોર્ટે હુકમ કર્યો કે લેણદારોને તમે પુરેપુરા રૂપીઆ આપીદ્યો ને જો ન આપો તો છ માસ સુધી કેદ ભોગવો. એવો હુકમ થવાથી કાશીદાસના પગમાં લોઢાની બેડીઓ પહેરાવી તુરંગમાં લઈ ગયા. પછી કાશીદાસે કહ્યું કે હું ક્યાંઇ નાશી જાઉં તેવો નથી. માટે મને નદીમાં નહાવાની રજા આપો તો ઠીક. તેથી તેમને નહાવાજવાની રજા આપી. એક દિવસે નહાવા ગયા. ને સાથે પહેરાવાળા સિપાઇઓ આવેલા તે કાંઠે ઉભા હતા. અને કાશીદાસ નદીમાં પડયા અને સહાયતા માટે શ્રીજીને પ્રાર્થના કરી. શ્રીજી મહારાજે પ્રત્યક્ષ દર્શન આપીને કહ્યું કે મારી કેડે ચાલો. તેથી કાશીદાસ શ્રીજીની પાછળ ચાલ્યા. ને પગમાંથી બેડીઓ તેની મેળેજ તુટી ગઈ ને ગઢડે ગયા. સિપાઈઓ દેખરેખ માટે કાઠે ઉભેલા હતા તેમણે ઘણી વાટ જોઈ પણ કાશીદાસ પાણીમાંથી બહાર ન નીકળ્યા તેથી પાણીમાં

તપાસ કરાવી પણ તેનો પત્તો લાગ્યો નહિ. તેમ બેડી પણ ક્યાંઇ પડી રહેલી જોવામાં આવી નહિ. તેથી સિપાઇઓએ આવીને પોતાના ઉપરીને બધી વાત જેમ બની તેમ કહી દેખાડી. તે સાંભળી તેમનો ઉપરી વિગેરે સૌ આશ્ચર્ય પામ્યા અને વિચાર કર્યો કે કાશીદાસ પરમભક્તરાજ છે તેથી તેમના ઇષ્ટદેવ શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાને તેમની સહાય કરીને જરૂર પોતાની પાસે તેડી ગયા હશે. એમ ધારીને તેનો આગળ તપાસ કરવો બંધ રાખ્યો.

કાશીદાસને ગઢડે છ માસ થયા એટલે શ્રીજીએ કહ્યું કે તમે ગઢડામાં ઘણું રહ્યા અને સમાગમ કર્યો માટે હવે તમારે ઘેર જાઓ. ત્યારે કાશીદાસ બોલ્યા કે હે મહારાજ હું ઘેર જઇશ પણ મારા લેણદારો મારી ઉપર ફરીયાદી કરશે અને સુખ આવવા દેશે નહિ. ત્યારે શ્રીજીએ કહ્યું કે હું તમારી સાથેજ છું. તમે કોઇ પણ પ્રકારની ચિંતા કરશો નહિ. પછી કાશીદાસ પોતાને ઘેર આવ્યા ને થોડા દિવસ થયા એટલે પાછી લેણદારોએ ફરિયાદી કરી તેથી કાશીદાસને કોર્ટમાં બોલાવ્યા. ને પૂછ્યું ત્યારે તેણે પોતાની તમામ હકીકત કહી દેખાડી. તે સાંભળી કોર્ટ તરફથી એવું કહેવામાં આવ્યું કે કાશીદાસતો છ માસની કેદ ભોગવી રહ્યા. હવે તેને માથે કેદનો સંબંધ લાગશે નહિ. કારણ કે તેનો પંચ ભૂતનો દેહને પગમાં લોઢાની બેડીઓ નાંખેલી છતાં ગઢડે ગયા. ને તે બેડીઓનો પત્તો નથી તો તેનો

દેહ પણ તે નથી, અને જો તેજ દેહ હોય તો ગઠડે કેમ જવાય ? માટે તેમના ઇષ્ટદેવ શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાને તેમની ખરી ભક્તિ જોઇને સહાય કરેલી છે. માટે હવે કાશીદાસ નિર્દોષ છે.

કાશીદાસની ઉપર કહેલી હકીકત જાણીને કોર્ટના અમલદારો તથા જે જે લેણદારો હતા તે તમામને સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે તેવી દૃઢ નિષ્ઠા થઇ, ને સર્વે સત્સંગી થયા. અને લેણદારોએ કાશીદાસને કહ્યું કે અમારા તમારી પાસે જે લેણા રૂપીઆ છે. તે તમનેજ અમે અર્પણ કર્યા છે એમ માનો, અને તે સંબંધમાં અમારાથી જે કાંઇ અપરાધ થયેલા છે તે ક્ષમા કરો, અને તમારા જેવી અમોને પણ સ્વામિનારાયણ ભગવાનમાં નિષ્ઠા થાય તેવો આશીર્વાદ આપો. કાશીદાસે સૌનું શ્રેય થાઓ એમ ભગવાનને પ્રાર્થના કરી પછી સૌ પોત પોતાને ઘેર ગયા.



સુરત વાળા શેઠ ભાઇચંદભાઈ

ભાઈચંદભાઇ સુરતમાં રહેતા હતા. તે જ્ઞાતે વાણીઆ હતા. ને શ્રીજી મહારાજના એકાંતિક ભક્ત હતા. તે ત્રણે અવસ્થાઓમાં શ્રીજીને પ્રત્યક્ષ દેખતા હતા. તથા જ્યાં જ્યાં શ્રીજી મહારાજ ઉચ્છવ સમૈયા કરે ત્યાં ત્યાં સંઘ લઈને જતા હતા.

એક સમયે સુરતના કોટવાળ અરદેશર શેઠ જે જ્ઞાતે પારસી હતા. ને ભાઈચંદભાઇના મિત્ર હતા તેમણે ભાઇચંદભાઇને પૂછયું જે સ્મરણ માત્રમાં તત્કાળ સ્હાય કરે એવા ભગવાન હાલ છે ? ત્યારે ભાઇચંદભાઇ બોલ્યા કે હાલમાં એવા ભગવાનતો મારા ઇષ્ટદેવ સાક્ષાત્ શ્રી સ્વામિનારાયણ છે. માટે જ્યારે તમારે કષ્ટ આવે ત્યારે તેમને સંભારજો. તેવામાં રાજાએ અરદેશર શેઠની સુબાગીરી પાછી લઇ લીધી હતી. તેથી એક દીવસે અરદેશર શેઠ રાત્રીએ સુતા હતા. તે વખતે એવું સ્મરણ કર્યું જે ભાઇચંદભાઇના ભગવાન સ્વામિનારાયણ મારી સહાય કરો અને લાજ રાખો. એમ ચિંત્વન કરતાં કરતાં નિંદ્રા આવી. ને સ્વપ્નામાં તુરત પોતાની આગળ સ્વામિનારાયણને દેખ્યા. ત્યારે પૂછયું કે તમે કોણ છો ? ત્યારે કહ્યું કે જેને તમે સંભારોછો તે સ્વામીનારાયણ હું છું. પછી તેમના કપાળમાં કુંકુંમનો ચાંલ્લો કરીને બોલ્યા કે સવારમાં રાજા તમને પાછી સુબાગીરી આપશે. એમ કહીને અદ્રશ્ય થયા. પછી સ્વપ્નામાંથી જાગ્યા ત્યારે દર્પણમાં પોતાનું મુખ જોયું ત વેળાએ કુંકુંમનો ચાંલ્લો કપાળમાં જોઇ આશ્ચર્ય પામ્યા ને તેજ દિવસે શ્રીજીના કહેવા પ્રમાણે તેમને સુબાગીરી મળી. આવો અદ્ભુત ચમત્કાર જોઇને તેમણે શ્રીજીના સ્વરૂપની સર્વોપરિ દ્રઢ નિષ્ઠા કરી તેમજ તેમના ગુરૂ મુની બાવા લૌકીક સાધુ હતા. તેમને પણ શ્રીજીના સ્વરૂપની દ્રઢનિષ્ઠા થઇ.

અમદાવાદવાળા દામોદરભાઇ

અમદાવાદ શહેરમાં દામોદરભાઈ નામે પાટીદાર રહેતા હતા. તે રામાનંદ સ્વામીનાં આશ્રિત હતા અને રામાનંદ સ્વામી અંતર્ધ્યાન થયા પછી શ્રીજી મહારાજનો અલૌકિક પ્રતાપ જોઇને તેમને શ્રીજીના સ્વરૂપની દૃઢનિષ્ઠા થઈ હતી. પછી કોઇક વખતે તેમને નથુ ભટની સાથે સંવાદ થયો. તેમાં દામોદરભાઇ બોલ્યા કે શ્રીજી મહારાજ સર્વોપરિ, સર્વ કારણ, અવતારી પુરૂષોત્તમ નારાયણ છે. અને નથુભટ કહે કે શ્રીકૃષ્ણ સર્વોપરિ છે. તે સાંભળી દામોદરભાઇએ કહ્યું કે શ્રી કૃષ્ણ પણ શ્રીજીનું નામ છે, તેથી શ્રીજીને શ્રીકૃષ્ણ પુરૂષોત્તમ કહેવાય છે. માટે શ્રીકૃષ્ણ પુરૂષોત્તમ તેજ શ્રીજી મહારાજ છે, પણ જુદા નથી. અને તેજ શ્રીકૃષ્ણ પુરૂષોત્તમં રામકૃષ્ણાદિક અવતારનું ધારણ કરે છે. માટે શ્રીજી મહારાજ રામકૃષ્ણાદિક અવતારના કારણ અવતારી ને સર્વોપરિ છે. પછી બેઉ જણ શ્રીજી મહારાજ પાસે ગયા. ને વિનયપૂર્વક પગે લાગીને પ્રાર્થના કરી પૂછયું જે અમારા બેઉનો સંવાદ ચાલે છે- તેમા કોની વાત સાચી છે? ત્યારે શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે દામોદરભાઇની વાત સાચી છે. માટે તેવીજ નિષ્ઠા કરવી. કે જેથી બીજા અવતારનો દ્રોહ ન થાય.. તે વાત સાંભળીને નથુભટે પણ દામોદરભાઇની પેઠેજ ઉપાસનાની દૃઢતા કરી.

એક સમયે દામોદરભાઈ તથા એક સાધુ એ બેઉને
ારસ્પર વાતચીતના પ્રસંગમાં વિવાદ થયો. તેમાં તે સાધુએ
ામોગુણના આવેશથી દામોદરભાઇને ધોલ મારી છતાં તે
ા કાંઇ બોલ્યા નહિતેમ ક્રોધ પણ કર્યો નહિ. પછી શ્રીજી
ાહારાજે તે વાત જાણી અને તે સાધુને બોલાવીને ઘણો
પકો આપ્યો, ત્યારે દામોદરભાઇએ કહ્યુ કે હે મહારાજ
ે સાધુતો મારા બાપ છે, ને બાપતો દીકરાને મારે પણ
ારા. તે સાંભળી શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા કે દીકરાને ધન્ય
; ને બાપને પણ ધન્ય છે. એવી રીતે શ્રીજીના ઉપાસક સંતને
ષે પણ આત્મબુદ્ધિવાળા હતા.

શ્રીજી મહારાજ સ્વધામમાં પધાર્યા પછી દામોદરભાઇ
રભંગ થયા તેથી ફરીને પરણ્યા. તે વાત રામપ્રતાપ
ાઇએ સાંભળી તેથી જ્યારે દામોદરભાઇ નરનારાયણ દેવનાં
ર્શન કરી ભાઇ પાસે દર્શને જાય ત્યારે ભાઇતો લાકડી
ઇને ઉભા થાય ને કહે જે જ્યારે વર્તમાન ધારીને સત્સંગી
યા ત્યારે તો બ્રહ્માડમાં જેટલી સીઓ છે તેઓને મા,
નને દીકરી સમાન ગણી હતી. અને આ પરણીને બેઠો
 ક્યા બ્રહ્માંડમાંથી લાવ્યો ? માટે મને તારે મુખ ન
ખાડવું. અને મ.રી પાસે ન આવવું. એમ નિરંતર ઠપકો
ાપતા ને તિરસ્કાર કરતા. તોપણ દામોદરભાઇને કોઇ
કારનો સત્સંગનો અભાવ આવ્યો નહિ. તેમજ નરનારાયણ
વનાં દર્શનનો તથા સંત સમાગમ કરવાનો તેમજ રામ

પ્રતાપભાઈ પાસે દર્શને જવાનો નિયમ કાયમ રાખ્યો. એવી રીતે શ્રીજી મહારાજની અનન્ય નિષ્ઠાવાળા હતા.

કાચા નિશ્ચયવાળાનાં લક્ષણ ને સમજણ.

ભગવાનને વિષે મનુષ્યભાવનો પરઠનારો જે હોય તેને ભગવાનના નિશ્ચય જેવું જણાય છે તોપણ તેનો નિશ્ચય કાચો છે ને એ જરૂર સત્સંગમાંથી પડશે. લો. ૧૮

અને જે એમ કહે છે જે મેં ભગવાનને જાણ્યા છે ને મુને નિશ્ચય છે ને જો તે આ વાતને (ભગવાનનું મૂળ સ્વરૂપ તથા મનુષ્ય સ્વરૂપની વાતને) સમજ્યો નથી. તો તેનો નિશ્ચય કાચો છે. પં ૪

જેને નિશ્ચયમાં કસર હોય તેને જ્યારે ભગવાનમાં કાંઇ સામર્થી દેખાય ત્યારે અંતર ઝાંખુ થઇ જાય. અન પોતાના હૃદયમાં ભુંડા સંકલ્પ થાતા હોય ને તેને ટાળે તોપણ ટળે નહિ ત્યારે ભગવાનમાં અવગુણ પરઠે જે હું આટલા દહાડાથી સત્સંગ કરી કરીને મરી ગયો તોપણ ભગવાન મારા ભુંડા ઘાટ ટાળતા નથી એવી રીતે ભગવાનમાં દોષ પરઠે. અને જે પદાર્થમાં પોતાને હેત હોય ને કોઈ પ્રકારે તે પદાર્થ-માંથી મન પાછું વળતું ન હોય ત્યારે તેવો ને તેવા દોષ ભગવાનને વિષે પરઠે જે જેમ મારે વિષે કામાદિક દોષ છે તેમ ભગવાનને વિષે પણ છે. પણ એ ભગવાન છે તે મોટા કહેવાય છે. એવી રીતના જેને અંતરમાં ઘાટ થાતા હોય

તેના નિશ્ચયમાં કસર જાણવી. એનો પરિપકવ નિશ્ચય ન કહેવાય. ગ. પ્ર. ૬૩

ભગવાન મળ્યા પછી જેના મનમાં એમ રહેતું હોય જે જ્યારે અક્ષરાદિક ધામ દેખશું અથવા કોટી કોટી સૂર્યનો પ્રકાશ દેખશું ત્યારે આપણું કલ્યાણ થયું એવી સમજણવાળાને તો યથાર્થ ભગવાનનો નિશ્ચય નથી.

ગ. પ્ર. ૭૧

જેને નિશ્ચયનું અંગ દુબળું હોય ને તે સત્સંગમાં હોય તોપણ તેને એવો ઘાટ થાય જે શું જાણીએ? મારૂં તે કલ્યાણ થાશે કે નહિ થાય અને હું જ્યારે મરીશ ત્યારે દેવતા થાઇશ કે રાજા થાઇશ ? જેને ભગવાનના સ્વરૂપનો પરિપૂર્ણ નિશ્ચય ન હોય તેને એવા ઘાટ થાય.

જેને મહાત્મ્ય વિનાનો એકલો નિશ્ચય હોય તેને એમ ઘાટ થાય જે ભગવાન તો મળ્યા છે. પણ શું જાણીએ કલ્યાણ થાશે કે નહિ થાય. ગ. પ્ર. ૭૨

આત્મજ્ઞાન, વૈરાગ્ય ભક્તિ ને સ્વધર્મ એમાંથી જો એકે વાનું ઓછું હોય તો નિશ્ચયછે તોપણ મહાત્મ્ય વિનાનો છે

ગ. પ્ર. ૭૫

નિશ્ચયમાં કાચપ વાળાને ન્યૂનતા ને કલ્યાણમાં વિઘ્ન

જેને એવો (પરિપકવ) નિશ્ચય ન હોય ને તે ગમે તેવો ત્યાગી હોય તોયપણ તેના કલ્યાણમાં ફેર છે.

ગ. પ્ર. ૬૩

જેને ભગવાનને ભગવાનના સંતને વિષે જો કાંઇક ફેર હોય તો તેનું ભગવાન રૂડું કરવાને ઇચ્છે રૂડું થાતું નથી. ગ. :

જે નિવૃત્તિ માર્ગને વિષે પ્રવર્ત્યો હોય ને જો ભ નિશ્ચય ન હોય તો તેને માયિક ગુણે કરીને સગુણ અને એમ જાણવું જે આ અતિશે ત્યાગી જણાય એને ભગવાનનો નિશ્ચય નથી. માટે એ અજ્ઞાની જરૂર નર્કમાં જાશે ને તે જો સુધો ત્યાગી રહેતો હ કામ ક્રોધાદિકને ટાળ્યામાં સાવધાન વર્તતો હોય એના ટાળ્યા કામાદિક નહિ ટળે અને તે અંતે થઇને નર્કમાંજ જાશે. અને તેને જો ઝાઝી બુદ્ધિ તોપણ તેને બુદ્ધિહિન જાણવો. ગ.

જેને એ (પ્રત્યક્ષ) ભગવાનના સ્વરૂપમાં સંક રહેતા હોય ' બ્રહ્મપુરને વિષે કેવું ભગવાનનું સ્વરૂ અને શ્વેતદ્વીપ ને વૈકુંઠને વિષે કેવું ભગવાનનું સ્વરૂ અને તે સ્વરૂપનું ક્યારે દર્શન થાશે એવી જાતના વિકલ્પ કર્યા કરે પણ પ્રગટ ભગવાન મળ્યા તેનેજ કારણ જાણીને તેણે કરીનેજ પોતાને કૃતાર્થ ન માં એવાને જો દૈવ ઇચ્છાએ કરીને સમાધી થાય તોપણ વિકલ્પ મટે નહિ. અને સમાધીમાં જે જે દેખાય નવું નવું જોવાને ઇચ્છે પણ મનના વિકલ્પ મટે નહિ

હોય તેને સમાધિ છે. તોપણ **સવિકલ્પ** છે ને સમાધિ ન હોય તોય **સવિકલ્પ છે. માટે એવો** હોય તે ગુણાતિત **એકાંતિક ભકત ન કહેવાય.** વર. ૧

જેને યથાર્થ ભગવાનનો નિશ્ચય ન હોય ને યથાર્થ ભગવાનનો મહિમા જણાણો ન હોય તેનાં ઇંદ્રિયો તથા અંતઃકરણ તે પોતપોતાના વિષય થકી યથાર્થપણે નિવૃત્તિ **પામતા નથી.** ગ. પ્ર. ૨૪

જેના હૃદયમાં ભગવાનનો મહિમા સોતો દૃઢ નિશ્ચય ન હોય તેને તો નપુંસક જેવો જાણવો તે એને વચને કરીને કોઇ જીવનો ઉદ્ધાર થાવાનો નહિ. જેમ રાજા હોય તે નપું-સક હોય ને તેનું રાજ્ય જાતું હોય ને વંશ જાતો હોય પણ એ થકી તેની સ્રીને પુત્ર થાય નહિ. અને સર્વ મુલક-માંથી પોતા જેવા નપુંસકને તેડાવીને તે સ્રીને સંગે રાખે તોપણ સ્રીને પુત્ર થાય નહિ તેમ જેને ભગવાનનો મહિમા સહિત નિશ્ચય નથી તો તેને મુખે ગીતા ભાગવત જેવા સદ્ગ્રંથ સાંભળે પણ તેણે કરીને કોઇનું કલ્યાણ **નથી થાતું** વર. ૧૨.

અને જ્યારે સમાધિ થાય છે. ને તેમાં બ્રહ્મનું દર્શન થાય છે. ત્યારે કોટી કોટી સૂર્ય સરખો બ્રહ્મનો પ્રકાશ દેખીને જો થોડી સમજણ હોય તો પ્રત્યક્ષ પુરૂષોત્તમ ભગવાનની જે મૂર્તિ છે તેને વિષે ન્યૂનપણું સમજે અને બ્રહ્મમાં

અધિકપણું માની લે. એટલે ઉપાસનાનો ભંગ થયો માટે પ્રત્યક્ષ મૂર્તિને વિષે અતિ દૃઢ નિશ્ચય થયો જોઇએ. તો સર્વ કામ સરે. ગ. પ્ર. ૭૩

પ્રત્યક્ષ ભગવાનનો નિશ્ચય ને તે ભગવાનની આજ્ઞાને વિષે વર્તવું એ બે વાનાં જેને ન હોય ને તે ગમે તેવો વ્યવહારે કરીને મોટો હોય તોપણ એ નાનોજ છે.

ગ. પ્ર. ૩૧.

નિશ્ચયવાળો છતાં, કોના મુખથી ભગવાનની વાતપણ ન સાંભળવી.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો પ્રત્યક્ષપણે નિશ્ચય કર્યો હોય ને તેની ભક્તિ કરતો હોય ને તેનાં દર્શન કરતો હોય તોપણ જે પોતાને પૂર્ણકામ ન માને ને અંતઃકરણમાં ન્યૂનતા વર્તે જે ગોલોક, વૈકુંઠાદિક ધામને વિષે આ ભગવાનનું તેજોમયરૂપ છે. તે મુને જ્યાં સુધી દેખાણું નથી. ત્યાં સુધી મારૂં પરિપૂર્ણ કલ્યાણ થયું નથી. એવું જેને અજ્ઞાન હોય તેના મુખથી ભગવાનની વાતપણ ન સાંભળવી.

ગ. પ્ર. ૯,

અને વળી જેમ દૂધને સાકર હોય ને તેમાં સર્પની લાળ પડી પછી એને જે કોઇ પીએ તેના પ્રાણ જાય તેમ મહાત્મ્ય સહિત જે ભગવાનનો નિશ્ચય તેણે રહિત એવો જે જીવ તેના મુખ થકી ગીતા ભાગવતને સાંભળે તેણે કરીને

કોઈનું કલ્યાણ થાતું નથી. એમાંથી તો મુલગું ભુંડું થાય છે. વર. ૧૨

નિશ્ચય જનથી એમ કોને કહેવાય.

જે ભક્ત ભગવાનની અષ્ટ પ્રકારની પ્રતિમા આગળ તથા સંત આગળ ગમે તેટલા ફેલફતુર કરે છે. પણ લેશમાત્ર ભગવાનનો ડર રાખતો નથી. ને ભગવાનને અંતર્યામિ જાણીને મર્યાદા નથી રાખતો તો એને ભગવાનનો **નિશ્ચયજ નથી.** ગ. પ્ર. ૬૮

જેને ભગવાનનો યથાર્થ નિશ્ચય હોય તેને તો ભગવાન વિના બીજે ક્યાંઇ પ્રતીતિ આવેજ નહિ. અને જો બીજે ઠેકાણે પ્રતીતિ આવી તો તેને ભગવાનનો **નિશ્ચયજ નથી** એતો ગુણબુદ્ધિવાળો હરિભક્ત કહેવાય, પણ યથાર્થ ભગવાનનો ભક્ત ન કહેવાય. ગ. ન. ૬૬

નિશ્ચયમાં સંશય થવાનો ને ન થવાનો હેતુ.

પ્રથમ તો ભગવાનનો નિશ્ચય હોય ને ભજન સ્મરણ કરતો હોય ને પછી ભગવાનનાં મનુષ્ય ચરિત્ર દેખીને તે નિશ્ચયમાં સંશય થઈ જાય છે. તેનું કારણ એ છે જે એણે ભગવાનનો નિશ્ચય કર્યો હતો ત્યારેજ એના નિશ્ચયમાં કસર રહી ગઇ. અને જો કસર ન રહી હોત ને આવી રીતે (ભગવાનના મૂલ સ્વરૂપ તથા મનુષ્ય સ્વરૂપનું) પ્રથમથીજ શ્રવણ કરીને ને તેનું મનન કરીને તેનો દૃઢ

અધ્યાસ એના જીવમાં થયો હોત તો એને કોઇ દિવસ સંશય થાતજ નહિ.

ભગવાનનું મનુષ્ય સ્વરૂપ પણ સર્વ શાસ્ત્રમાં વર્ણન કર્યું છે. અને મૂળ જે દિવ્ય રૂપ છે તેનું પણ વર્ણ કર્યું છે તે એ બેય રૂપનું જેણે યથાર્થ શ્રવણ મનન કરીને દ્રઢ નિશ્ચય કર્યો હોય તેને તો કોઈ રીતે સંશય થાય નહિ. અને જેને આવીરી તની સમજણમાં કસર હોય તેને ભગવાનમાં સંશય થાય છે. પં ૪

નિશ્ચયમાં સંશયવાળાને ન્યૂનતા.

ક્યારેક અસતદેશ, અસતકાળ, અસતસંગ ને શાસ્ત્રાદિકને જોગે કરીને અથવા દેહાભિમાને કરીને ભગવાનના ચરિત્રને વિષે સંદેહ થાય ને ભગવાનનો અભાવ આવે તો એ જીવ પૂર્ણમાસીના ચંદ્રમા જેવો હતો. પણ પાછો અમાવાસ્યાના ચંદ્ર જેવો થઇ જાય છે. માટે પોતામાં જે કાંઇક થોડી ઘણી ખોટ હોય તે એ જીવને ઝાઝી નડતી નથી. પણ પરમેશ્વરના ચરિત્રમાં કોઇ રીતે સંદેહ થાય અથવા પરમેશ્વરનો કોઈ રીતે અભાવ આવે ત્યારે એ જીવ કલ્યાણના માર્ગમાંથી તત્કાળ પડી જાય છે. જેમ વૃક્ષના મૂળ કપાણાં ત્યારે તે વૃક્ષ એની મેળેજ સુકાય જાય તેમ જેને ભગવાનને વિષે દોષ બુદ્ધિ થઈ એ જીવ કોઈ રીતે વિમુખ થયા ાવના રહે નહિ.

આવી રીતે ભગવાનને (દિવ્ય) જાણ્યામાં જેને સંશય હોય ને તે જો ઉર્ધ્વરેતા નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી હોય ને મહા

ત્યાગી હોય તોપણ તેનું કલ્યાણ થાવું અતિ કઠણ છે. પં ૭.

અને જ્યારે ભગવાનને વિષે એવો દિવ્યભાવ ન સમજે ત્યારે એને વાતે વાતે ધોખો થાય ને ગુણ અવગુણ લીધા કરે છે, જે આનો કેરનો પક્ષ રાખે છે ને અમારો પક્ષ રાખતા નથી, તથા આને વધુ બોલાવે છે ને અમને નથી બોલાવતા, ને આના ઉપર વધુ હેત છે ને અમારી ઉપર નથી. એવી રીતે ગુણ અવગુણ પરઠયા કરે છે, તેણે કરીને એનું અંતર દિવસે દિવસે પાછું પડીને અંતે તે વિમુખ થાય છે. લો. ૧૮

પ્રગટ ભગવાનને દિવ્ય સમજવાનું ફળ.

પરમેશ્વરને યથાર્થપણે કરીને પરમેશ્વર જાણ્યા જે એ ભગવાનના સ્વરૂપને વિષે કોઇ પ્રકારે માયિકભાવ નથી. અને એ ભગવાન તો માયાને માયાનું કાર્ય જે ત્રણ ગુણ તે થકી પર છે, એવો જેને ભગવાનનો દ્રઢ નિશ્ચય થયો તે ભગવાનની માયાને તરી ચુકયો છે. અને પોતામાં તો માયાના ગુણનું કાર્ય જે ભૂત ઇંદ્રિયો અંતઃકરણ ને દેવતા તે પોતપોતાની ક્રિયાને વિષે પ્રવર્તે છે તોપણ એ માયાને તર્યા કહેવાય. કેમજે એ માયાનું કાર્ય પોતાને વિષે તો હોય પણ પોતાને ભજન કરવા યોગ્ય એવા જે પ્રગટ પ્રમાણ શ્રી વાસુદેવ ભગવાન તેને તો એ માયાના ગુણથી પર સમજે છે. માટે એને પણ માયાથી પરજ જાણવો. અને

બ્રહ્માદિક દેવ ને વસિષ્ઠ, પરાસર, વિશ્વામિત્રાદિક રૂષિ એ સર્વેમાં ગુણનો પ્રવેશ જણાણો છે. તે શાસ્ત્રમાં પણ લખ્યું છે. માટે તે શું મુક્ત ન કહેવાય ? ને માયાને તર્યા ન કહેવાય ? સર્વે મુકત છે તે સર્વે માયાને તર્યા છે

વર. ૫

આવી રીતે જેણે ભગવાનને (દિવ્ય) જાણ્યા તેને માયાની નિવૃત્તિ થઇ કહેવાય. પં. ૭

ભગવાનના સ્વરૂપમાં કોઈ દિવસ માયિકપણાનો સંશય ન થાતો હોય ને કદાચિત્ કોઈ કુસંગને જોગે કરીને અથવા પ્રારબ્ધ કર્મને જોગે કરીને કાંઇ અવળું વર્તાઇ જાય તોપણ તેનું કલ્યાણ થાય. પં. ૭

જેને એવી (નિર્લેપ પણાની) પુરૂષોત્તમના સ્વરૂપને વિષે દ્રઢ નિષ્ટા થઇ તેને એથી ઉપરાંત બીજુ કાંઇ સમજવાનું રહ્યું નથી. ગ. મ. ૧૭

નિશ્ચય છતાં રૂડા ગુણ કેમ આવતા નથી.

ભગવાન પાસે એક અમ્રત લાવીએ અને સિંધડાઓ વછનાગ લાવીએ અને દૂધપાક ને સાકર લાવીએ અને અફીણ લાવીએ અને તે સર્વેને ભગવાનના થાળમાં ધરીએ તોપણ જેનો જેવો ગુણ હોય તેનો તેવોને તેવોજ રહે પણ પલટાઈ જાય નહિ તેમ જે જીવ આસુરી ને અતિ કુપાત્ર હોય તે ભગવાનને સમીપે આવે તોપણ પોતાના સ્વભાવને મૂકે નહિ. ગ. પ્ર. ૬૨

નિશ્ચય છતાં કૃતાર્થપણું કેમ મનાતું નથી.

કામ, ક્રોધ, લોભ, સ્વાદ, સ્નેહ માન ઈત્યાદિક જે શત્રુ તેણે કરીને જેનું અંતઃકરણ દગ્ધ વર્તતું હોય ને તેને નિશ્ચય હોય તોપણ પોતાને કૃતાર્થ માને નહિ. લો. ૧

પોતાનું મન સ્થિર થયું છે ને ભગવાનનો નિશ્ચય પણ અતિશય દ્રઢ છે તોપણ હૈયામાં અતિશય આનંદ આવતો નથી જે હું ધન્ય છું ને હું કૃતાર્થ થયો છું ને આ સંસારમાં જે જીવ છે તે કામ, ક્રોધ લોભ, મોહ, મદ, મચ્છર, આશા, તૃષ્ણા તેને વિષે હેરાન થાતા ફરે છે અને ત્રિવિધ તાપમાં રાત દિવસ બળે છે ને મુને તો પ્રગટ પુરૂષોત્તમે કરૂણા કરીને પોતાનું સ્વરૂપ ઓળખાવ્યું છે ને કામ ક્રોધાદિક સર્વે વિકારથી રહિત કર્યો છે અને નારદ સનકાદિક જેવા સંત તેના સમાગમમાં રાખ્યો છે માટે મારૂં મોટું ભાગ્ય છે એવો વિચાર નથી કરતો અને આઠે પહોર અતિશય આનંદમાં નથી વર્તતો એ મોટી ખોટ છે. જેમ બાળકના હાથમાં ચિંતામણી દીધો હોય તેનું તેને મહાત્મ્ય નથી તેમ ભગવાન પુરૂષોત્તમ મળ્યાછે ને તેનો અંતરમાં આઠો પહોર કેફ રહેતો નથી જે મારૂં પૂર્ણકામપણું થયું છે એવું નથી સમજતો એ હરિના ભક્તને મોટી ખોટ છે. ગ. પ્ર. ૨૪

દંભે કરીને વર્તમાનને નિશ્ચય હોય તે કેમ કળાય.

જે દંભે કરીને વર્તમાન પાળે ને દંભે કરીને ભગવા-

નનો નિશ્ચય રાખતો હોય ને તે પોતે બુદ્ધિવાળો હોય ને માની હોય તે પોતાના વર્તમાનને ને પોતાના નિશ્ચયને બીજાના સાચા વર્તમાન ને નિશ્ચય તેની આગળ અધિક કરી દેખાડનો હોય તેની પ્રતિષ્ઠાનો જ્યારે ભંગ થાય ત્યારે એનો દંભ કળાય, નહિ તો ન કળાય. લો. ૫

ભગવાનના ભક્તનો સરસ નરસ નિશ્ચય હોય ત તો ભેળા રહ્યા થકી અને ભેળો વ્યવહાર કર્યો થકી જેવો હોય તેવો કળાઇ આવે છે. પછી જેને થોડો નિશ્ચય હોય તે કચવાઇને સત્સંગના ભિડામાંથી માગ દઇને એકાંત પકડીને જેવું થાય તેવું ભજન કરે પણ હરિભક્તની ભિંસણમાં રહેવાય નહિ. વર. ૫

દંભે કરીને નિશ્ચય શ્રીહરિને ન ગમે.

અમને દંભ ન ગમે. તે દંભ ત શું તો પોતાના હૃદયમાં ભગવાનનો નિશ્ચય ભક્તિ ને ધર્મ તે થોડાં હોય ને બીજા આગળ પોતાની મોટપ વધાર્યા સારૂ ઉપરથી તો તેને બહુ જણાવે તે ન ગમે. ગ. છે. ૨૬

કયો ઘાટ નિશ્ચય ને વર્તમાનમાંથી પાડે ને કયો ઘાટ ન પાડે.

જે ઘાટને ટાળ્યાનો જતન કરે તોપણ ટળે નહિ એવો જે કાંઈક ધર્મ પાળ્યામાં અયોગ્ય ઘાટ રહેતો હોય અને તે ઘાટ પંદર દિવસ તથા મહિના સુધી ન થાય ને વળી કોઇક દિવસ પ્રગટ થઈ આવે એવો જે ઘાટ

તે ધર્મમાંથી પાડે અનેએમજ ભગવાનના નિશ્ચયમાં પણ જાણવું.

અને જે ઘાટ થયો ને તેને વિચારે કરીને ટાળી નાખે તે પાછો ફરીને તે ઘાટ થાય નહિ તે એ બેમાંથી પાડી શકે નહિ. લો. ૫

ઉત્તમ મધ્યમ ને કનિષ્ઠ ત્રણ પ્રકારે ભગવાનના જ્ઞાનનું સ્વરૂપ.

કનિષ્ઠ જ્ઞાનવાળો તે તો પ્રથમ ભગવાનનો પ્રતાપ દેખીને નિશ્ચય કરે ને પછી તેવો પ્રતાપ ન દેખાય ને ભગવાનનો કોઇક દુષ્ટ જીવ દ્રોહ કરતા હોય તેનું કાંઈ ભુંડું ન થાય ત્યારે તેને નિશ્ચય રહે નહિ એને કનિષ્ઠ જ્ઞાનવાળો કહીએ. લો. ૧

અને મધ્યમ જ્ઞાનવાળો જે હોય તે તો જ્યારે ભગવાનનાં શુભ અશુભ એવાં મનુષ્ય ચરિત્રને દેખે ત્યારે તેમાં મોહ થાય ને નિશ્ચય રહે નહિ તેને મધ્યમ જ્ઞાનવાળો કહીએ. લો. ૧

અને ઉત્તમ જ્ઞાનવાળાને તો એમ વર્તે જે ભગવાનને ગમે તેવી શુભ અશુભ ક્રિયાને કરતા દેખીને પણ તેમાં મોહ થાય નહિ ને નિશ્ચય જાય નહિ તથા જેણે પોતાને નિશ્ચય કરાવ્યો હોય ને તેજ વળી કહે જે એ ભગવાન નથી. ત્યારે તેને એમ જાણે જે એનું માથું ફર્યું છે એવો જે હોય તેને ઉત્તમ જ્ઞાનવાળો કહીએ. લો. ૧

ત્રણ પ્રકારના જ્ઞાનવાળા ક્યારે સિદ્ધ થાય.

અને તેમાં જે કનિષ્ટ જ્ઞાનવાળો તે તો અનેક જન્મે કરીને સિદ્ધ થાય.

અને મધ્યમ જ્ઞાનવાળો જે ત્રણ જન્મે કરીને સિદ્ધ થાય

અને ઉત્તમ જ્ઞાનવાળો તેજ જન્મે કરીને સિદ્ધ થાય.

નિશ્ચયવાળાને ધર્મની આવશ્યકતા.

ભગવાનના જ્ઞાનનો ઓથ લઇને (ભગવાનના નિશ્ચયનું બળ લઇને) જે ધર્મને ખોટા કરી નાંખે તેને અસુર જાણવો. જે કોઇ પંચ વર્તમાન રૂપ જે ધર્મ તેને મૂકીને જ્ઞાનનું (નિશ્ચયનુ) કે ભક્તિનું બળ લેશે તે ગુરૂદ્રોહી વચનદ્રોહી છે. અને એવી ધર્મભંગ વાત જે કોઇ કરતો હોય તેને વિમુખ કહેવો. અને એમ કહેવું જે તમે તો અસુરનો પક્ષ લીધો છે તે અમે નહિ માનીએ એમ કહીને તે અધર્મીની વાતને ખોટી કરી નાંખવી. ગ. પ્ર. ૭૭



શુદ્ધિપત્ર.

પૃષ્ઠ.	લીટી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૩	૧૬	સર્વને	સર્વના
૪	૧	કુતર્ક	કુતર્ક કરે
૯	૧૫	અને	અને
૧૧	૧૮	કહે છે	કરે છે
૧૧	૧૮	કહે છે	કરે છે
૧૨	૮	ચેતાસુખ	ચેતાસુખ
૧૬	૨૦	અનુકૂલ	અનુકૂલ
૨૧	૧૨	કીધું	દીધું
૨૧	૧૫	મૂર્ત	મૂર્ત
૨૭	૭	તેના	તેના
૨૭	૧૬	સુષુપ્તિ	સુષુપ્તિ
૩૦	૨૦	ને	ને
૩૪	૧૩	ઐશ્વર્ય	ઐશ્વર્ય
૩૪	૧૭	મનુષ્ય	મનુષ્ય
૩૭	૨૮	સ્ત્રી	સ્ત્રી
૪૦	૫	વના	વિના
૪૧	૧૯	ભકતા	ભકતાનાં
૫૪	૧૫	જેને	જેને
૫૫	૧૭	એકબીજા	બીજા
૫૫	૧૮	જ્ઞાન	જ્ઞાને
૫૬	૧૫	જ્યારે	જ્યારે મારા
૫૭	૧૬	સદ્ગુરૂ	સદ્ગુરૂ
૬૭	૪	બોલ્યા	બોલ્યા
૬૭	૪	કણબીના	કણબીનાં
૭૩	૭	પૂર્વના	પૂર્વનાં
૭૪	૧૫	કહ્યું માનશો	માનશો
૭૬	૯	કરતા	કરતાં
૭૭	૩	અતે	અને
૮૨	૧૭	નિમાની	નિર્માની
૮૩	૨	૩૮ મ	૩૮ મા
૮૬	૨	સર્વેને	સર્વને
૯૦	૧	આવ	આવે
૯૦	૩	તમ	તેમ
૯૦	૬	તમન	તેમને
૯૦	૬	તમને	તેમને
૯૩	૨૧	ત	તે
૯૭	૧૮	પરદેશમાં	પરદેશમાં
૧૦૨	૩	મુકુંદદાસજી	મુકુંદદાસજી
૧૦૪	૧૫	જમાડી	જમાડીને
૧૨૯	૧૧	સંબાર્થે	સંબાથે
૧૩૩	૧	સ્થિતિપ્રજ્ઞ	સ્થિતપ્રજ્ઞ
૧૩૪	૧૭	ઘણું	ઘણું
૧૩૪	૧૮	ક્રિએ છે	બૂએ છે
૧૩૫	૪	ત	તે
૧૩૭	૫	ભાઇમં	ભાઇમંદ
૧૪૩	૧૫	થી	જેથી
૧૬૦	૮	વર્ણ	વર્ણન

વચનામૃત

ભગવાનની કથા વાર્તા સાંભળ્યામાં જેને જેટલી પ્રીતિ તેને તેટલો જગતનો અભાવ થાય તથા કામ, ક્રોધ, લોભાદિક દોષનો નાશ થાય, અને જો કથા વાર્તામાં જેને આળસ હોય તેની કે'ની એમ અટકળ કરવી જે એમાં મોટા ગુણ નહિ આવે.

અને શાસ્ત્રમાં નવ પ્રકારની ભક્તિ કહી છે તેમાં શ્રવણ ભક્તિને પ્રથમ ગણી છે માટે જો શ્રવણ ભક્તિ જેને હોય તો પ્રેમલક્ષણા પર્યંત સર્વે ભક્તિનાં અંગ એને પ્રાપ્ત થશે. ગ. છે. ૨૪

વિશ્વાસ રાખીને પ્રીતિએ સહિત જે ભગવાન પુરુષોત્તમ નારાયણની વાત સાંભળવી એથી બીજું મનને સ્થિર થાવાનું ને નિર્વિઘ્ન થાવાનું કોઈ મોટું સાધન નથી. કા. ૧૨

શુકદેવજી બ્રહ્મસ્વરૂપ થયા હતા તોપણ અતિ પ્રીતિએ કરીને શ્રીમદ્‌ભાગવત ભણ્યા અને શૌનકાદિક અઠ્યાશી હજાર ઋષિ બ્રહ્મસ્વરૂપ છે તોપણ સૂતપુરાણીના મુખ થકી ભગવાનની કથાને સાંભળે છે. ગ. મ. ૬૬

સતશાસ્ત્રનું શ્રવણ કરવું તે સત્પુરુષ થકીજ કરવું પણ અસત્પુરુષ થકી સતશાસ્ત્રનું કોઈ દિવસ શ્રવણ કરવું નહિ. લો. ૧૧

માહાત્મ્ય સહિત જે ભગવાનનો નિશ્ચય તેણે રહિત એવો જે જીવ તેના મુખ થકી ગીતા ભાગવતને સાંભળે તેણે કરીને કોઈનું કલ્યાણ થાતું નથી એમાંથી તો મુલગું ભૂંડું થાય છે. પર. ૧૨

જેનો સંગ કર્યા થકી તથા જે શાસ્ત્ર સાંભળવા થકી ભગવાનની ઉપાસનાનું ખંડન થઈને સ્વામિ સેવક ભાવ ટળી જાતો હોય તો તે સંગનો તથા તે શાસ્ત્રનો શ્વપચની પેઠે તત્કાળ ત્યાગ કરવો. કા. ૧૦